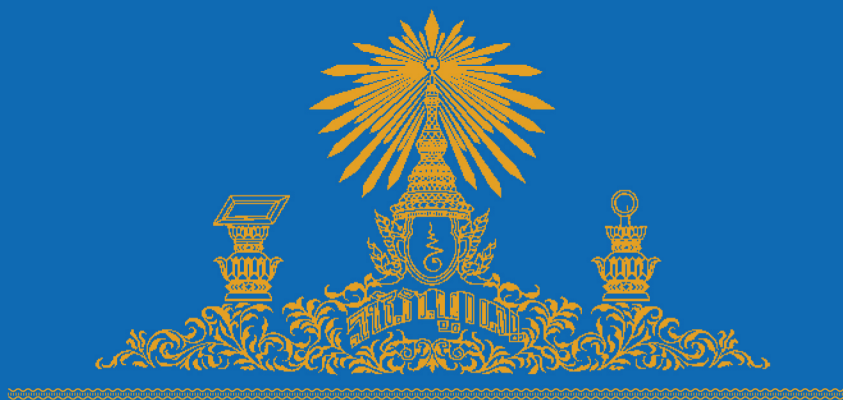

วชิรญาณสุภาษิต

มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

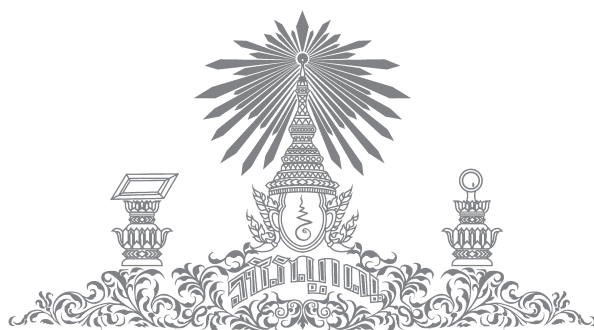
จัดพิมพ์

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา

๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕

วชิรญาณสุภาษิต

มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

จัดพิมพ์

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา

๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕

วชิรญาณสุภาสิต

มูลนิธิตะต็จพระเทพรัตนราชสุดา

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๕๕ (ถ่ายจากต้นฉบับเดิม พร้อมทำคำอธิบายเชิงอรรถ)

จำนวน ๕๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์ มูลนิธิตะต็จพระเทพรัตนราชสุดา

อาคารศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ๒๐ ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๔๔๐-๔๒๑๒

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

วชิรญาณสุภาสิต. -- กรุงเทพฯ: มูลนิธิตะต็จพระเทพรัตนราชสุดา, ๒๕๕๕.

๓๒๔ หน้า.

มูลนิธิตะต็จพระเทพรัตนราชสุดาในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕.

๑. สุภาสิตและคำพังเพย. I. ชื่อเรื่อง.

๓๔๔.๔

ISBN 978-616-7308-28-9

จัดพิมพ์โดย บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด

เลขที่ ๑๑ ซอยสุขุมวิท ๓๑ (สวัสดี) ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

www.nanmeebooks.com

เพลตที่ คลาสสิกสแกน โทร. ๐-๒๒๔๑-๗๕๗๕ พิมพ์ที่ อักษรสัมพันธ์ โทร. ๐-๒๔๒๔-๗๕๐๐

ผู้สนับสนุนโครงการ

เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕ มุลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ได้จัดพิมพ์หนังสือชุด วชิรญาณ ออกเผยแพร่เพื่อเฉลิมพระเกียรติด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

หนังสือชุด วชิรญาณ ประกอบด้วยหนังสือวชิรญาณ วชิรญาณวิเศษ วชิรญาณสุภาสิต วชิรญาณวิเศษ ฉบับปีใหม่ วชิรญาณวิเศษฉบับเฉลิมพระชนมพรรษา และวชิรญาณสโมสร เป็นหนังสือพิมพ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ที่ออกโดยหอพระสมุดวชิรญาณ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๒๗ เป็นต้นมา โดยเริ่มออกหนังสือพิมพ์วชิรญาณ เป็นรายเดือน จนถึงพุทธศักราช ๒๔๔๘ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๒๘ ถึงพุทธศักราช ๒๔๓๖ กรรมสัมปาติก และสมาชิกหอพระสมุดฯ ได้ออกหนังสือพิมพ์อีกฉบับหนึ่งเป็นรายสัปดาห์ ชื่อว่า หนังสือพิมพ์วชิรญาณวิเศษ นอกจากนั้นในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ของบ้านเมือง หอพระสมุดวชิรญาณยังได้ออกหนังสือพิมพ์เฉลิมฉลอง โอกาสพิเศษนั้นด้วย ได้แก่ หนังสือพิมพ์วชิรญาณวิเศษฉบับปีใหม่ หนังสือพิมพ์วชิรญาณวิเศษฉบับเฉลิม พระชนมพรรษา และหนังสือวชิรญาณสโมสร หนังสือพิมพ์ที่ออกโดยหอพระสมุดวชิรญาณนี้มีลักษณะเนื้อหา ที่เป็นสารประโยชน์ ทั้งเรื่องเก่าที่ยังไม่เคยจัดพิมพ์เผยแพร่มาก่อน รวมทั้งเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ ตลอดจนเรื่องแปล ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยกรรมสัมปาติก และสมาชิกหอพระสมุดฯ ในขณะนั้น อันได้แก่ พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ พระยา ศรีสหเทพ (เส็ง วิริยศิริ) และบุคคลอื่นๆ ซึ่งล้วนเป็นนักปราชญ์ผู้ทรงภูมิความรู้เป็นอย่างดีของสังคมไทย ทำให้ หนังสือชุดวชิรญาณยังคงเป็นหนังสือดีที่ควรค่าแก่การศึกษาค้นคว้าอย่างแท้จริง

การจัดพิมพ์หนังสือชุด วชิรญาณ นี้ นับเป็นการจัดพิมพ์หนังสือครั้งสำคัญยิ่งอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจาก เป็นหนังสือเก่าที่มีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปี ซึ่งไม่เคยมีการนำมาจัดพิมพ์ให้สมบูรณ์อีกเลยหลังจากที่เลิกออกแล้ว ดังนั้นการจัดพิมพ์หนังสือชุดนี้เนื่องในมหามงคลวโรกาสฯ ดังกล่าว นอกจากจะเป็นการสนองพระมหากรุณาธิคุณ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถแล้ว ยังเป็นการเผยแพร่ความรู้จากหนังสือของหอพระสมุดวชิรญาณ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ หลายสาขา โดยเฉพาะเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรมของชาติ

หนังสือชุด “วชิรญาณ”

หนังสือชุด “วชิรญาณ” เป็นหนังสือที่ออกในนามหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระบรมราชตระกูล ประกอบด้วยหนังสือ ๖ ชื่อ คือ วชิรญาณ วชิรญาณวิเศษ วชิรญาณสุภาสิต วชิรญาณวิเศษฉบับปีใหม่ วชิรญาณวิเศษฉบับเฉลิมพระชนม์พรรษา และวชิรญาณสโมสร โดยมีที่มาและสาระสังเขป ดังนี้

๑. วชิรญาณ เป็นหนังสือที่กำหนดออกเป็นรายเดือน มี ๑๘ เล่ม ออกครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๔๒๗-๒๔๒๘ รวม ๒ ปี แล้วหยุดไป กลับมาออกเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๗-๒๔๔๘ รวม ๑๒ ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ ให้ความเพลิดเพลินแก่สมาชิก ตลอดจนรายงานข่าวสารของหอพระสมุดฯ

เนื้อเรื่องแบ่งเป็น ๘ แผนก คือ

๑. คำนำ เป็นเรื่องแสดงความคิดเห็นในสิ่งทั้งหลายทั้งปวง
๒. การต่างประเทศ รวมเรื่องต่าง ๆ ในนานาประเทศที่สมาชิกส่งมาลงพิมพ์
๓. กิจการ เป็นเรื่องที่เห็นว่ามีความประโยชน์ เพื่อความรู้ ความประพฤติ ตลอดจนการประกอบสัมมาอาชีพ
๔. เรื่องอ่านเล่น เป็นนิทาน หรือเรื่องต่าง ๆ ที่ทำให้สมาชิกอ่านแล้วสนุกสนานเพลิดเพลิน
๕. เบ็ดเตล็ด เป็นเรื่องปกิณกะ
๖. เรื่องโบราณ เป็นเรื่องประวัติศาสตร์ที่ควรรู้ ได้แก่ จดหมายเหตุ สารตราถึงเมืองประเทศราช เป็นต้น
๗. โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน
๘. รายงานหอพระสมุดวชิรญาณ รายงานการประชุมกรรมสัมพันธ์ (กรรมการ) และกิจการของหอพระสมุดฯ

๒. วชิรญาณวิเศษ เป็นหนังสือที่มีกำหนดออกเป็นรายสัปดาห์ ออกครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๔๒๘ และฉบับสุดท้ายเมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๖ มี ๙ เล่ม

วชิรญาณวิเศษเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรรมสัมพันธ์สภาปีที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๒๗ มีพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการ (พระยศขณะนั้น) เป็นสมานายก ทรงคิดจะจัดทำหนังสือข่าวสารของหอพระสมุดวชิรญาณให้แตกต่างจากหนังสือวชิรญาณที่ได้ออกมาแล้วเมื่อ ๒ ปีก่อน โดยการออกหนังสือขึ้นอีกเล่มหนึ่งชื่อว่า “วชิรญาณวิเศษ” กำหนดออกทุก ๓ วัน คือวันอาทิตย์และวันพฤหัสบดี ควบคู่กันไปกับการออกหนังสือวชิรญาณ จุดประสงค์ของวชิรญาณวิเศษ คือรายงานข่าวสารการที่เกิดขึ้นทุกวันโดยพิมพ์แจกสมาชิกหอพระสมุดฯ เพื่อทราบ หนังสือนี้ออกได้ไม่นานจึงยกเลิก เนื่องจากโรงพิมพ์หลวงไม่มีกระดาษสำหรับพิมพ์

ต่อมาเมื่อพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร ทรงดำรงตำแหน่งสมานายกหอพระสมุดวชิรญาณ ได้ทรงรื้อฟื้นหนังสือวชิรญาณวิเศษขึ้น แล้วเปลี่ยนเวลาออกและวัตถุประสงค์เสียใหม่ เป็นออกทุก ๗ วัน ฉบับแรกเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๒๘ และมีเนื้อหาสาระเพิ่มมากขึ้น กำหนดให้กรรมสัมพันธ์ภักดีเปลี่ยนหมุนเวียนกันเรียบเรียงเรื่องมาลง อีกทั้งเชิญสมาชิกร่วมเขียนเรื่องมาลงพิมพ์ด้วย ขณะเดียวกันเมื่อทรงออกวชิรญาณวิเศษแล้ว วชิรญาณรายเดือนที่ออกอยู่จึงทรงยกเลิกไป

วชิรญาณวิเศษที่ออกใหม่นี้ มีการเปลี่ยนแปลงขนาดและรูปเล่ม คือ กว้าง ๒๔ เซนติเมตร ยาว ๓๒ เซนติเมตร วัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องแสวงหาความรู้ตลอดจนความบันเทิงแก่สมาชิกหอพระสมุดฯ ดังนั้นเนื้อหาภายในเล่มจึงมีเรื่องดี ๆ น่ารู้ น่าอ่านมากมาย ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ขนบธรรมเนียมของบ้านเมือง เรื่องเหล่านี้กรรมสัมปาทิกและสมาชิกแต่งขึ้นเองบ้าง แปลจากหนังสืออื่นบ้าง นำเรื่องเก่าทั้งวรรณคดี ประวัติศาสตร์ ศาสนา มาลงพิมพ์ใหม่ บางเรื่องเป็นประโยชน์แก่การประกอบอาชีพ บางปีนำประกาศพระราชบัญญัติในรัชกาลที่ ๔ และที่ ๕ มาพิมพ์ไว้เพื่อผู้อ่านจะได้รับทราบ วชิรญาณวิเศษออกอยู่นาน ๙ ปี ๙ เล่ม จึงยกเลิก

๓. วชิรญาณสุภาชิต เป็นหนังสือเพียงฉบับเดียวที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงดำรงตำแหน่งสมณายกหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระบรมราชตระกูล แทนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร โปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสจัดงานฉลองหอพระสมุดวชิรญาณที่ได้ตั้งมาเป็นปีที่ ๘ และพิธีเปิดอาคารใหม่ ณ บริเวณตึกโรงทองเก่า (ปัจจุบันคือ ตึกสำนักราชเลขาธิการ) วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๓๒

เนื้อเรื่องนั้น ทรงขอให้สมาชิกหอพระสมุดวชิรญาณทั้งฝ่ายหน้า ฝ่ายใน และพระราชาคณะ จำนวน ๒๔๒ ท่าน แต่งโคลงหรือสุภาชิตอย่างสั้น ๆ ตามความถนัด พอให้เป็นสำนวนโวหารของสมาชิก จะใช้คำประพันธ์ชนิดใดได้ไม่จำกัด ทั้งโคลงกระทู้ ฉันท์ กาพย์ กลอน ร้อยแก้ว บางข้อเป็นสุภาชิตของเก่าที่ผู้แต่งประทับใจ หรือเป็นสุภาชิตที่นิยมกันในสมัยนั้น แล้วส่งมาจัดพิมพ์ เนื้อหาทั้งคติโลกและคติธรรม แนะนำให้ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดีอันเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ประพาดิตตาม

๔. วชิรญาณวิเศษฉบับปีใหม่ เป็นหนังสือที่ออกเพียงฉบับเดียว จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๓๓ ประกอบด้วยเนื้อหา ๖ เรื่อง เป็นพระราชนิพนธ์ พระนิพนธ์ และนิพนธ์ของกรรมสัมปาทิกทั้งหมด มีจำนวนหน้า ๔๓ หน้า

๕. วชิรญาณวิเศษฉบับเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นหนังสือเพียงฉบับเดียวที่จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเจริญพระชนมายุ ๓๗ พรรษา ๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๓๓ ประกอบด้วยเนื้อหา ๖ เรื่อง เป็นพระราชนิพนธ์ พระนิพนธ์ และนิพนธ์ของกรรมสัมปาทิกทั้งหมดเช่นเดียวกับวชิรญาณวิเศษฉบับปีใหม่ มีจำนวนหน้า ๒๖ หน้า

๖. วชิรญาณสโมสร เป็นหนังสือเพียงฉบับเดียวที่จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในโอกาสสมาชิกหอพระสมุดวชิรญาณเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พิธีเปิดอาคารใหม่ ณ สลัลักษณะสถาน (ปัจจุบันคือ ศาลาสหทัยสมาคม) ๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๓๕ ประกอบด้วยเนื้อหา ๑๑ เรื่อง เป็นพระนิพนธ์ และนิพนธ์ของกรรมสัมปาทิก ๑๑ ท่าน มีจำนวนหน้า ๔๒ หน้า

นอกจากหนังสือวชิรญาณที่จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในโอกาสพิเศษทั้ง ๓ คราวแล้ว พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย ขณะทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าไชยันตมงคล สมณายกปีที่ ๑๓ มีพระดำริที่จะพิมพ์หนังสือที่ระลึกงานพระราชพิธีรัชดาภิเษก พุทธศักราช ๒๔๓๖ ขึ้นอีกเล่มหนึ่ง เพื่อแจกแก่สมาชิกดั่งเช่นที่ผ่านมา ให้ชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า วชิรญาณรัชดาภิเษก โดยทรงรวบรวม

โคลงจารึกแต่งประทับ พระนิพนธ์และนิพนธ์ของพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนาง ที่แต่งประดับลัษไลไฟ
ในงานพระราชพิธีรัชดาภิเษกที่จัด ณ พระราชวังบางปะอิน เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๖ มาจัดพิมพ์เป็นเล่ม อย่างไรก็ตาม
ก็ดี หอพระสมุดวชิรญาณก็ไม่ได้พิมพ์หนังสือวชิรญาณรัชดาภิเษกออกมาตามที่ตั้งความประสงค์ไว้ แต่ได้นำ
โคลงจารึกฯ นี้ไปลงพิมพ์เป็นตอนๆไว้ในหนังสือวชิรญาณฉบับออกรายเดือน เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๗

นอกเหนือจากหนังสือวชิรญาณทั้ง ๖ เรื่องดังกล่าวแล้ว กรมศิลปาทิกสภาปีที่ ๑๐ มีพระเจ้า
น้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ (พระยศในขณะนั้น) เป็นสมณนายก มีพระประสงค์จะผลิตหนังสือ
อีกเล่มหนึ่ง ให้ชื่อว่า แก่นวชิรญาณ เป็นการรวบรวมบรรดาเรื่องที่ลงพิมพ์กระจายอยู่ในวชิรญาณ
เล่มต่างๆ นำมาจัดหมวดหมู่และรวมเป็นเล่มให้เป็นหนังสือชุด (Series) เพื่อความสะดวกในการอ่านและ
การศึกษาค้นคว้า แก่นวชิรญาณเล่มแรกที่กรมศิลปาทิกได้จัดพิมพ์คือ การรวบรวมพระราชนิพนธ์ในพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องพระราชพิธีต่างๆที่ลงพิมพ์ในวชิรญาณพิเศษ เล่ม ๔ พุทธศักราช ๒๔๓๑
และเล่ม ๕ พุทธศักราช ๒๔๓๒ เรียกหนังสือเล่มนี้ว่า พระราชพิธีสิบสองเดือน ซึ่งได้รับอนุมัติให้โรงพิมพ์
หม่อมเจ้าวัชรินทร์จัดพิมพ์ได้ในการประชุมครั้งสุดท้ายของกรมศิลปาทิกสภาปีที่ ๑๒ พุทธศักราช ๒๔๓๖

สำหรับ **สารบัญหนังสือชุด “วชิรญาณ”** เป็นการรวมรายชื่อเรื่องต่างๆที่จัดพิมพ์ไว้ในหนังสือชุด
“วชิรญาณ” ทุกเล่ม มีดรรชนีช่วยค้น ซึ่งมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาได้จัดทำขึ้นใหม่ เพื่อประโยชน์และ
ความสะดวกรวดเร็วในการศึกษาค้นคว้า

บทนำ

หนังสือวชิรญาณสุภาชิต

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริจะจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕ จึงมีพระราชกระแสรับสั่งให้มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ จัดพิมพ์หนังสือชุด “วชิรญาณ” อันประกอบด้วยหนังสือ วชิรญาณ วชิรญาณวิเศษ วชิรญาณสุภาชิต วชิรญาณวิเศษฉบับปีใหม่ วชิรญาณวิเศษฉบับเฉลิมพระชนมพรรษา และวชิรญาณสโมสร เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติในวาระสำคัญครั้งนี้

หนังสือวชิรญาณสุภาชิตมีประวัติความเป็นมาดังนี้

พุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะทรงดำรงตำแหน่งสมณายกหอพระสมุดวชิรญาณในนามพระบรมราชตระกูล แทนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร มีพระราชดำริว่า หอพระสมุดวชิรญาณได้ตั้งมาเป็นปีที่ ๘ แล้ว สมควรจะจัดงานฉลองหอพระสมุดฯ ที่ได้ย้ายสถานที่ตั้งใหม่จากชั้นล่างพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทองค์ตะวันตก มายังอาคารใหม่บริเวณตึกโรงทองเดิมที่ซ่อมแซมตกแต่งเรียบร้อยแล้ว (ปัจจุบันคืออาคารสำนักราชเลขาธิการ) กำหนดจัดงานในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๓๒ อันเป็นวันตรงกับวันบรมราชาภิเษกในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ โดยจัดงานรื่นเริงหลายรูปแบบ ได้แก่ การบำเพ็ญพระราชกุศลสวดมนต์เลี้ยงพระการตกแต่งหอพระสมุดฯ การประกวดฝีมือร้อยดอกไม้สด การบรรเลงดนตรี ออกธรรมาคารของ แสดงละคร และการพิมพ์หนังสือที่ระลึกเรื่องวชิรญาณสุภาชิต สำหรับพระราชทานแก่สมาชิกที่มาร่วมงาน

การพิมพ์หนังสือวชิรญาณสุภาชิตนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ธรรมเนียมของการเฉลิมฉลอง มักจะมีการละเล่นต่างๆ เช่น โขน หนัง ละคร เป็นที่สนุกสนานรื่นเริงชั่วคราว ครั้นคราวไม่คงอยู่ถาวร การฉลองหอพระสมุดฯ ในครั้งนี้มีพระราชประสงค์จะทำการสิ่งที่ยั่งยืนถาวรให้ปรากฏต่อไปภายภาคหน้า เพื่อเป็นเกียรติยศแก่การเฉลิมฉลองด้วย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญชวนสมาชิกหอพระสมุดวชิรญาณทั้งฝ่ายหน้า ฝ่ายใน และพระราชาคณะ แต่งสุภาชิตต่างๆ ตามความถนัดคนละบทจะเป็นโคลง ฉันท์ กระวี กวญ ร้อยแก้ว หรือเป็นสุภาชิตเก่าที่สมาชิกฯ ประทับใจ หรือเป็นสุภาชิตที่นิยมกันในสมัยนั้น แล้วรวบรวมจัดพิมพ์เป็นเล่ม เรียกหนังสือนี้ว่า วชิรญาณสุภาชิต โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงพระราชนิพนธ์อารัมภางค์ไว้ตอนต้นของหนังสือด้วย มีสมาชิกฯ ส่งสุภาชิตมาลงพิมพ์ถึง ๒๔๓ ท่าน แต่ละเรื่องเป็นคติสอนใจทั้งทางโลกและทางธรรม แนะนำให้ละเว้นความชั่วทำแต่ความดีอันเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ประพฤติดำรง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ (พระอิสริยยศในขณะนั้น) หลายพระองค์ที่เป็นกรมหมื่นมกุฎราชกุมาร (คณะกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ) ที่ทรงดำรงตำแหน่งต่างๆ คือ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เลขาธิการ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสมมตอมรินทร์ เสรฐสมุติ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภาคย์ บรรณารักษ์ และหม่อมเจ้าประภากร มาลากุล ผู้ช่วยบรรณารักษ์ ร่วมกันเร่งจัดพิมพ์ที่ศึกษาพิมพ์การ (ปัจจุบันคือ กระทรวงศึกษาธิการ) ทั้งกลางวันกลางคืน และกรมอักษรพิมพ์การ (กรมที่ดูแลการจัดพิมพ์หนังสือ) รับเป็นผู้เย็บเป็นเล่ม การจัดพิมพ์จึงสำเร็จทันตามพระราชประสงค์

โคลงสุภาษิตที่สมาชิกรวบรวมได้ ได้มีการนำมาปักเป็นตัวอักษรด้วยเส้นไหมบนผ้าพื้นแพร แล้วใส่กรอบรูป เรียกว่า กรอบโคลงวชิรญาณสุภาษิต มีจำหน่ายในงานออกร้านขายของคราวฉลองหอพระสมุดฯ พ.ศ. ๒๔๓๒ ครั้งนี้ด้วย บางท่านได้ซื้อและประดับไว้ที่หอพระสมุดฯ หลายแผ่น ได้แก่ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรง-ราชานุภาพ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าไชยันตมงคล หม่อมเจ้าประภากร มาลากุล พระศรีกาฬสมุท นายจางราชกิจ เป็นต้น เมื่องานฉลองสิ้นสุดแล้ว พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ มีพระประสงค์ จะประทานเงิน ๑๐ ชั่งเศษ ที่เป็นกำไรจากการขายของ นำมาปักเป็นโคลงวชิรญาณสุภาษิตพร้อมเข้ากรอบรวม ๔๐ กรอบ ต่อมาเมื่อหอพระสมุดฯ ย้ายสถานที่ตั้งอีกครั้งหนึ่ง จากอาคารใหม่บริเวณตึกโรงทองเดิมไปยัง สลลักษ์ณสถาน (ศาลาสหทัยสมาคม) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ก็ได้้นำกรอบโคลงวชิรญาณสุภาษิตที่สมาชิกรวบรวม ไปประดับที่ผนังห้องซึ่งจัดเป็นห้องเสมียนและห้องกรรมการ ณ ชั้น ๑ ของอาคารด้วย

ส่วนสุภาษิตของสมาชิกรวบรวม ที่อยู่ไกลตามหัวเมือง ส่งมาจัดพิมพ์ไม่ทัน หรือสมาชิกรวบรวม ที่ยังไม่ได้ส่งมานั้น หอพระสมุดวชิรญาณได้รวบรวมเพื่อนำมาพิมพ์เป็น วชิรญาณสุภาษิต เล่มที่ ๒ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า กรรมการสัปดาห์ปีต่อมาได้พยายามรวบรวมสุภาษิตของสมาชิกรวบรวม แล้ว แต่ได้ไม่ครบจำนวน จึงไม่อาจจัดพิมพ์เป็น เล่มที่ ๒ ตามที่ตั้งความประสงค์ไว้

วชิรญาณสุภาษิตนี้ ต่อมาพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมได้ทรงพระนิพนธ์คำล้อเลียน สุภาษิตบางบท โดยทรงแทรกไว้ในสุภาษิตเดิมบ้าง เทียบสุภาษิตเดิมก็มี สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา ดำรงราชานุภาพเมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งสภานายกหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ได้ทรงนำพระนิพนธ์ คำล้อเลียนนี้มาพิมพ์เทียบไว้กับวชิรญาณสุภาษิตของเดิม แล้วพิมพ์เป็นหนังสือที่ระลึกในงานพระศพพระเจ้า บรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ครบปัญญาสมวาร พุทธศักราช ๒๔๖๗ โดยเพิ่มเติมชื่อหนังสือเป็น “วชิรญาณสุภาษิต กับบทแถมของกรมหลวงประจักษ์ฯ” นับเป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๒

การแต่งหนังสือวชิรญาณสุภาษิตในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งนี้ นับเป็น การรวมกวีครั้งสำคัญในรัชกาล จำนวนถึง ๒๔๓ คน ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน ดังนั้นจึงมีผู้ต้องการหนังสือ เล่มนี้เป็นจำนวนมาก ภายหลังจากการแจกสมาชิกรวบรวมหอพระสมุดฯ แล้ว ได้มีการจำหน่ายแก่ผู้สนใจในเวลา ต่อมาด้วย และยังคงเป็นหนังสือที่มีความต้องการจนถึงปัจจุบัน

คำชี้แจง

หนังสือวชิรญาณสุภาพิต

วชิรญาณสุภาพิต เป็นเล่มหนึ่งในหนังสือชุด “วชิรญาณ” ในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ได้จัดพิมพ์ให้เลขหน้า และมีคำชี้แจงเพิ่มเติม ดังนี้

๑. การจัดพิมพ์ การพิมพ์ครั้งนี้ใช้ต้นฉบับการพิมพ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ โดยวิธีการถ่ายภาพ (Plate) ดังนั้น พระนาม นาม พระอิสริยยศหรือยศของแต่ละพระองค์และแต่ละบุคคล ตลอดจนด้านอักษรวิธีจึงเป็นไปตามที่ปรากฏในต้นฉบับเดิม

๒. การให้เลขหน้า ได้กำหนดเลขหน้าขึ้นใหม่ตั้งแต่หน้าแรกจนถึงหน้าสุดท้าย เรียงไปตามลำดับโดยวางไว้ด้านล่างของหน้าหนังสือ ส่วนเลขหน้าเดิมอยู่ด้านบน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการใช้ค้นคว้าอ้างอิง

๓. เชิงอรรถ เนื่องจากพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงพระนิพนธ์ และผู้ประพันธ์สุภาพิตในหนังสือเล่มนี้ในปัจจุบันมีผู้รู้จักบ้าง ไม่รู้จักบ้าง อีกทั้งยังใช้ราชทินนาม จึงเป็นการยากที่จะรู้จักได้ทั้งหมด มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาจึงได้จัดทำเชิงอรรถพระราชประวัติ พระประวัติ และประวัติย่อของทุกพระองค์ และทุกท่านเพิ่มเติมไว้ท้ายสุภาพิตแต่ละบทด้วย โดยคำตั้งใช้ตามอักษรวิธีที่ปรากฏในต้นฉบับเดิม แต่คำอธิบายรายละเอียดใช้ตามอักษรวิธีปัจจุบัน

การอธิบายเชิงอรรถราชสกุลวงศ์ ในขณะที่ทรงพระนิพนธ์มีพระอิสริยยศใด คงเป็นไปตามนั้น และเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา เช่น พระเจ้าน้องยาเธอ แล้วเปลี่ยนเป็น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เป็นต้น

๔. ราชทินนาม ผู้ประพันธ์ที่ใช้ราชทินนามนั้น ในการพิมพ์วชิรญาณสุภาพิต ครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครได้จัดทำนามเดิมของผู้ประพันธ์ที่ใช้ราชทินนามไว้ด้วย แต่มีบางท่านที่นามเดิมคลาดเคลื่อน รวม ๘ คน คือ นายจ่าง (ไต้ฮัก) หลวงศิลปสาตรา (อิน) หลวงนายสิทธิ (ชม) หลวงบริรักษ์จตุรงค์ (สาย) นายเล่ห์อาวูธ (ชม) นายรองขัน (พร) จมื่นราชานุบาล (เปีย) และพระยาไพบูลย์สมบัติ (เอี่ยม) ซึ่งการพิมพ์ครั้งต่อๆ มาก็ได้ใช้ต้นฉบับการพิมพ์ครั้งที่ ๒ เป็นหลักจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การพิมพ์ครั้งนี้จึงได้ปรับปรุงแก้ไขนามเดิมของผู้ประพันธ์ทั้ง ๘ คนเสียใหม่ให้ถูกต้องตามหลักฐานที่ปรากฏ

๕. ดรรชนี ได้จัดทำดรรชนีช่วยค้นพระนามผู้ทรงพระนิพนธ์ และผู้ประพันธ์ตามที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง เรียงตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ ไว้ท้ายเล่ม โดยคงอักษรวิธีตามที่ปรากฏในต้นฉบับเดิม

หนังสือวชิรญาณสุภาพิตนี้ แม้จะมีการจัดพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง แต่ก็ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอักษรวิธีให้เป็นปัจจุบันมาโดยตลอด เพื่อความสะดวกและความเข้าใจในการอ่าน ได้ออกแบบรูปเล่มใหม่ให้กระชับ การพิมพ์ครั้งนี้ประสงค์จะอนุรักษ์ต้นฉบับเดิมไว้ให้มากที่สุด ยกเว้นการเพิ่มเติมเชิงอรรถเท่านั้น

สารบัญ

พระราชนิพนธ์คำนำ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๓
หนังสือชุด “วชิรญาณ”	๔
บทนำหนังสือวชิรญาณสุภาสิต	๗
คำชี้แจงหนังสือวชิรญาณสุภาสิต	๙
สารบัญ	๑๐
วชิรญาณสุภาสิต	๑๑
ดรรชนี	๓๑๕
ภาคผนวก	๓๒๑
มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา	๓๒๒
คณะผู้จัดทำ	๓๒๓

วชิรญาณ สุภาสิต

เรียบเรียงและลงพิมพ์
ไว้เป็นที่ระลึก
ถึง

การฉลองหอพระสมุดวชิรญาณ

เมื่อวันที่ ๑๕ เดือนพฤษภาคม
รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘

อาตุรัส มิงบีเมกาเย
จิตตังนะเทส สะ ตาตุรัง
เอวังลิกขามิพุทฺธัสสะ
สาสะ นานุกะตังกะรัง
พระราชนิพนธ์
ในพระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำแปล
เมื่อกายของเราแม้กระทั่งกระส่ายอยู่
จิตรของเราจะไม่กระทั่งกระส่าย
เรามาทำความไปตามคำสั่งสอน
ของพระพุทธเจ้า ศึกษาอยู่ด้วยประการดังนี้

อาร์มภพจน์

ความมุ่งหมายที่เก็บหนังสือฉบับนี้รวบรวมขึ้นเป็นเล่ม ด้วย
คิดเห็นว่า หอพระสมุดวชิรญาณได้ตั้งขึ้นในพระนามของ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะหาใครยเหตุ
ว่าพระองค์ท่าน ได้ทรงว่าเรียนวิชาหนังสือทั้งฝ่ายพระปริ
ยัติธรรมและอักษรวิธิต่าง ๆ ทั้งฝ่ายไทยแลฝ่ายต่างประเทศ
โดยพระอุสาหอันยิ่งใหญ่ นับว่าทรงทราบ
มากกว่าบัณฑิตาชนชาวสยามทั้งปวงในกาลนั้น การขอพระ
สมุดได้ตั้งขึ้นล่วงมาได้ ๘ ปี ได้สะสมรวบรวมหนังสือ
ต่าง ๆ ไว้ได้เป็นอันมาก นับว่าเป็นที่ประชุมใหญ่
ของ หนังสือ ทั้งปวง เก่าใหม่บัณฑิตา ซึ่งมีใน กรุงสยามได้แห่งหนึ่ง
แต่จะนับว่าเป็นการบริบูรณ์แล้วยังไม่ได้ ต้องหาใครย
กำลังสมาชิกร่วมช่วยกันตั้งใจอุสาหอุดหนุน ด้วยความ
มุ่งหมายในใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันว่าจะคิดรวบรวม
สรรพวิชาความรู้ ซึ่งมีอยู่แล้วแต่จะมลายไปภายหน้าในประ
เทศเรา ให้มีครบบริบูรณ์ในหอพระสมุดนี้ เพื่อจะ
ได้เป็นที่ค้นคว้าเรียนของผู้ซึ่งมีความปรารถนาความรู้ ทั้ง
ในประจุบันแลอนาคต เมื่อได้ตั้งใจพร้อมกันอุดหนุนอยู่
เลื่อมอย่างนี้ ความรู้อันใดซึ่งผู้หนึ่งได้รู้แล้ว ผู้หนึ่ง
ยังไม่มี ก็จะได้มาแสดงเหมือนถ่ายเทแลกเปลี่ยนกันให้
ได้มีความรู้ตลอดถึงกัน การอันใดซึ่งจะสำเร็จตลอดไป
ได้โดยสะดวก ต้องหาใครยคนเป็นอันมาก คนคน
เดียวไม่สามารถที่จะทำได้ตลอดได้ เมื่อต้องการคนมาก

ที่จะให้การสำเร็จเช่นนั้นแล้ว ก็ต้องอาศัยความรักใคร่
 พร้อมเพรียงกันในหมู่คนมากนั้น จึงจะทำการได้พร้อม ๆ
 กันไม่แก่งแย่ง การซึ่งจะสมัคสมานให้เกิดความรักใคร่
 กันในหมู่คนมาก ๆ นั้นได้เล่า ก็ต้องอาศัยในหมู่คน
 มากนั้น ประพฤติตั้งอยู่ในความสุจริตเสมอ ๆ กัน
 ถ้า ความประพฤติต่าง แดกกัน ก็จะไม่ เป็นความ พร้อมเพรียง ได้
 การซึ่งคนจะมาประพฤติคล้าย ๆ กันได้ ก็ด้วยอาศัย
 ระเบียบนิเทศแบบอย่าง ซึ่งผู้มีสติปัญญาได้ไตร่ตรองวาง
 ลงไว้เป็นขั้นพื้นฐาน แลการที่ได้พบปะสนทนาแลกเปลี่ยน
 ความคิดความเห็นกันแลกัน ให้เห็นชอบเต็มใจด้วยกัน
 จึงจะประพฤติลงเป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกันได้ เมื่อความ
 ประพฤติของคนในหมู่ใหญ่เป็นอันเดียวกันอยู่แล้ว ก็คง
 จะต้องเกิดความรักใคร่สมัคสมานพร้อมเพรียงกัน เมื่อ
 เกิดความพร้อมเพรียงกันเช่นนั้นแล้ว ก็กิจการอันใดจึงว่า
 เป็นการหนัก มีราชการแผ่นดินเป็นต้น ก็อาจ
 จะสำเร็จตลอดไปโดยสะดวกได้ เพราะฉะนั้นการหอพระสมุต
 วชิรญาณนี้ จึงต้องนับว่าเป็นการตั้งขึ้นเพื่อให้เกิดความ
 สามัคคีสมัคสมานกัน ในพระบรมวงศานุวงษและข้าราชการ
 การทั้งปวงบนดาซึ่งได้เป็นสมาชิก เมื่อเป็นผู้รักความพร้อม
 เพรียงอยู่ ก็จำเป็นจะต้องรับเป็นหน้าที่ไม่ตกต้องกะเกณฑ์
 ให้ช่วยอุดหนุนในการหอพระสมุตนี้ให้มีความเจริญยิ่งขึ้น โดย
 ความประสงค์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วหน้า

พระ

ก็แถมการทอพระสมุดที่ได้ตั้งขึ้นไว้แล้วนี้ ยังมีสิ่งที
 บกพร่องอยู่ด้วยเครื่องตกแต่งเป็นต้น ในบั้นนี้ ก็ได้จัดการ
 ขึ้นครบบริบูรณ์เต็มที นับว่าเป็นการพร้อมเพรียงได้ ความ
 เจริญขึ้นของ หอพระสมุด ในบั้นนี้ ก็คงจะ ปรากฏแก่ท่าน ทั้งปวงอยู่
 แล้ว ก็เป็นการแสดงให้เห็นปรากฏเป็นพยาน ว่า
 เพราะการที่พริ้งพร้อมช่วยกันเต็มมีอมากขึ้น จึงได้เห็นผล
 ได้เพียงนี้ เพราะฉะนั้นจึงเห็นสมควรที่จะให้มีการประชุม
 ให้สมาชิกทั้งปวงได้ มาพบปะกัน เป็นการพริ้งพร้อมใหญ่ เลียดครั้ง
 หนึ่ง เพื่อจะได้ เห็นว่าทุรอนอันตนได้ ลงมาเล็กน้อยนั้น ได้ มา
 เป็นประโยชน์ใหญ่ในหมู่คนเป็นอันมากก็จะเป็นที่ชื่นชม ยินดี ก่อ
 เกิดให้ มีความอุ สาทที่ จะช่วยอุดหนุนหอพระ สมุด ให้ เจริญ ขึ้น
 โดยฉันทอ้ออย่าใครยออันแรงกล้าขึ้นกว่าแต่ก่อน การที่จะ
 ประชุมนั้น เห็นว่าวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ซึ่งเป็น
 วันบรมราชาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็น
 สมัยอันอุดมสมควรที่จะประชุมกันในวันนั้น แต่มีการก่อก
 สมโภชเป็นการเปิดหอพระสมุดใหม่ จึงยังมีได้ เคยทำ
 มาแต่ก่อน จะได้เป็นสวัสดิมงคลแก่หอพระสมุดแลสมาชิก
 ทั้งปวง ทั้งจะได้ เป็นการพร้อมเพรียงใหญ่ อัน
 เป็นนี้ตั้งแห่งความเจริญนั้นด้วย
 ก็ในสมัยซึ่งมีการพิสดารเช่นนี้ครั้งหนึ่ง ควรที่จะ มี
 การมทกรรมฉลองต่าง ๆ เช่นมีลวโชนหนึ่งเป็นต้น แต่มา
 คิดเห็นว่าการเช่นนั้น ถึงว่าจะดีเสียว่าไม่เป็นประโยชน์

ที่เดียวไม่ได้ ด้วยธรรมดาตามมนุษย์ที่เป็นบุคคล จำ
 ต้องมีเวลาที่เป็นที่รื่นเริงยินดี เหมือนหนึ่งเป็นอาหารอยู่อย่าง
 หนึ่งก็ดี แต่การเล่นเช่นนั้น นับว่าเป็นประโยชน์ อย่างน้อย
 ฤๅมั่งจะมีโทษบ้าง แต่ไม่เป็นการยืนยาวไปชั่วแต่เล่น
 เวลาเดียวดูเวลาเดียวแล้วก็ลืมไป จึงคิดเห็นว่าธรรมดาคนที่
 ประพฤติตั้งตนอยู่ได้ ถึงแม้ว่าไม่เป็นผู้รู้อันใด ก็ย่อม
 มีธรรมอันดีซึ่งตั้งอยู่ในใจอย่างหนึ่ง ฤๅธรรมอันใดผู้ที่
 ทราบแล้วจะประพฤติดังตามไม่ได้ แต่ธรรมอันนั้นก็ไม่ใช่
 สิ่งที่ชั่วลงไป เพราะ ผู้ที่รู้ ประพฤติ ไม่ได้ ธรรมคง ดีอยู่
 แต่หากผู้ที่รู้ประพฤติไม่ถึงเอง เมื่อได้แสดงให้ ผู้อื่นได้
 ยินได้ฟัง บางทีผู้อื่นจะประพฤติได้ ก็นับว่า
 เป็นการมีคุณมีประโยชน์ กว่าที่ไม่ได้ แสดงออก เพราะ
 คิดเห็นเช่นนั้น จึงได้ ขอให้ สมาชิกทั้งปวง แสดง
 สุภา ถิต ตามความ รู้แล ความ คิด เห็นของ ตนคนละ ล้วนละ ล้วน
 แล้วเก็บรวบรวมลงพิมพ์เป็นเล่มหนึ่งลือฉบับนี้ เพื่อจะได้
 แจกแก่สมาชิกทั้งปวงในวันประชุมใหญ่ ให้ได้รับประโยชน์
 ความสนุกรื่นเริงยินดี แทนการมหรสพทั้งปวง ซึ่ง
 จะได้ มีฉลองหอพระสมุดในมงคลสมัยนี้ ะ
 ขอแสดงความขอบใจท่านสมาชิกทั้งปวง ซึ่งได้
 ปลงใจลงเห็นด้วยในความคิดอันนี้ แล้วแสดงสุภาถิตตาม
 ซึ่งเป็นที่ขอบใจของตนของตนทั่วทุกคน โดยเร็วทันก่า
 หนดไม่เคลื่อนคลาศ ในคำสุภาถิตทั้งหลายที่ได้ ลงมานั้น

ล้วนแต่เป็นถ้อยคำอันดีแท้ สมควรที่จะเป็นคติประพจน์
 ตาม ให้เป็นความเจริญแก่ตนได้โดยมาก จึงมี
 ความหวังใจว่า ท่านสมาชิกทั้งปวงบันดาซึ่งได้ รับสมุด
 เล่มนี้ไปอ่าน คงจะเห็นจริงด้วยในคำที่ได้กล่าว มาแล้ว
 ข้างต้น ว่าการซึ่งแลกเปลี่ยนความรู้กันแลกันเป็นประโยชน์
 อันยิ่งใหญ่ เพราะเมื่อได้ออกความคิดแต่หน้ากระดาษเดียว
 ก็ได้รับประโยชน์ที่ทราบ ของ ผู้อื่นถึง สาม ร้อยกว่า กระดาษกว่า
 นับว่าเป็นมีกำไรอย่างยิ่ง แลคงจะเป็นที่พอใจในคำสุภา
 ลิตของผู้อื่น ซึ่งจะควร แก่ความเจริญแล้วประพจน์
 ตนให้ ถูกต้องตามทางที่ดียิ่งขึ้นไปได้บ้าง ะ
 ด้วยเดชะผลที่ได้ บำเพญกุศลในสมัยนี้ แลการพร้อมเพรียง
 กันเป็นปากประตของความเจริญ ขอให้ หอพระสมุดตั้ง
 อยู่ยืนยาวถาวรสืบไปภายหน้า แลให้สมาชิกทั้งปวงมีความ
 เจริญสุขสวัสดิ์สถิตคุณผลถึงความประสงค์ทุกประการ
 หอพระสมุดวชิรญาณ
 วันที่ ๔ เมษายนรัตนโกสินทร์ศก ๑๔๘
 จุฬาลงกรณ์ ผู้แทนสถานายก

๑ สจฺจวิตรวบยอติณ

ห่อนยักอย่างป็นยง

โดยกลายฝ่ายโทษคง

หยั่งสถิติวิคั่นคว่ำ

๑ จำเป็นประกอบเกื้อ

จักทราบที่ร้ายเรียน

เนาเต้าใต้ทางเตียน

คลำมีตมิตมากผู้

๑ บัญญาความรอบรู้

คำคิดสุจริตหนุน

ไผ่ค้ำทจริตหนุน

แสดงเทียบคุณโทษเยื้อง

สรวรมง

คตฺสย

ยิ่งฟ้า

เจือท

จริตฺมช

คู่ร้ายคงเห็น

การเพียร

ด้วยนา

จึงรู้

ตลอดดล

เร็วแสร

เล่าพลั้งพันควา

เป็นทน

เดิมเฮย

ประเดื่อง

ตนตก

เชื้อแสร

เยี่ยงอ้างทางสอง

จุฬาลงกรณ์

จุฬาลงกรณ์ พระนามของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เสด็จพระราชสมภพวันอังคารที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๖ เสด็จสวรรคตวันเสาร์ที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระชนมพรรษา ๕๘ พรรษา

ชฎานุตม์ จินดารักษ์

๑ ยินดียินร้ายย่อม
เราอยากแต่ยินดี
เขาคงใคร่เปรมปรี
เรามีความคิดให้

เกิดมี ทัวแซ
มากได้
บ่นเปรี้ยว เราแน
เด็กร้อนจนลนเขา ๖
มหาวชิรุณหิศ สภานายก

มหาวชิรุณหิศ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร พระราชโอรส
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี
(สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๗
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๑ สวรรคตวันศุกร์ที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๗ พระชันษา ๑๗ ปี

ชฎานุตม์ จินดารักษ์

๑ ความรู้เป็นเพื่อนได้	โนบาย	เปลี่ยวนา
เป็นเครื่องอาภรณ์คราว	พูดได้	
เป็นแรงเมื่อคิดความ	ควรตัว	สิ้นแฮ
เป็นทรัพย์ทุกเพศโสด	พรั่งกาย	ร
● โกงเกลียดความรู้ขัด	คอตน	นะพอ
ชื่อชอบชมบ่าว	อยากได้	
ฉลาดอาจช่วงใช้ดล	ประโยชน์	ปวงแล
เกียจเก็บความรู้ไว้	ป่วยการ	ร
๑ รู้ เวียนคุ้มแท้โทษ	ทางหลง	ลืมหแฮ
รู้ อ่านกันวิจารณ์	ผิดพลั้ง	
รู้ เลขหลักโง่งง	ทรัพย์ล้ำ	บุญเนอ
รู้ ประพฤติพันทั้ง	ทุกข์โงย	ร
	ดำรงราชานุภาพ	เลขาธิการ

ดำรงราชานุภาพ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ พระนามเดิม พระองค์เจ้า
ดิศวรกุมาร พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาชุ่ม
พระสนมเอก เมื่อวันเสาร์ที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๕ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงเลื่อนเป็นสมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ พระชันษา ๘๑ ปี
เป็นต้นราชสกุล ดิศกุล ณ อยุธยา

ชญานุตม์ จินดารักษ์

๑	เวรก่อต่อดิด้วย	เวรตาม	ตอบเอย
	เวรยิ่งลุกลาม	ยึดมั่น	
	เวรระงับเพราะดีความ	อาชญา	ขาดนา
	เวรดหมดไภยพัน	จากผู้ของพลาญ	ว
		สมมตอมรพันธุ์	เทวัญญิก

สมมตอมรพันธุ์ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์ พระนามเดิม พระองค์เจ้าสวัสดิ-
ประวัติ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาหุ่น
เมื่อวันศุกร์ที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๓ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงเลื่อนเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระสมมตอมรพันธุ์ สิ้นพระชนม์วันพุธที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นต้นราชสกุล สวัสดิกุล
ณ อยู่ธยา

ชยानุตม์ จินดารักษ์

คนถึงจะมีวิชามากสักเพียงใด แม้ถ้าไม่มีความเพียรแล้ว
เหมือนอย่างคนที่มัวท้อพ้อมาก เก็บไว้ไม่ใช้ลดยให้เป็นประโยชน์
ท้อพ้อนั้นนั่นก็คงจะสูญ คนที่มีความเพียร ถึงจะมีความรู้
บ้างเล็กน้อย แม้ถ้าประกอบด้วยความเพียรแล้ว จะทำการ
สิ่งใดก็ลงจะสำเร็จได้ เหมือนคนที่มัวท้อพ้อน้อย แม้ถ้ารู้จัก
ที่จะใช้ช่วยแล้ว ท้อพ้อนั้นก็จะมามีมากขึ้นทุกที ฯ

ไชยานุชิต สารานุกรม

ไชยานุชิต พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าไชยานุชิต พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเที่ยง พระสนมเอก เมื่อวันอังคารที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๔
ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพงศาติศรมหิบาล สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๘
มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๗๔ ปี เป็นต้นราชสกุล ชยางกูร ณ อยุธยา

ชญาอนุตม์ จินดารักษ์

๑ มีวิชาพอกอบแก้ว	กองทรัพย์
สติเกิดพอระงับ	จิตรเพ้อ
ปัญญาต่อพอดับ	เขลาขลาด
กล้านิดก็ตักกันแก้ว	สทกที่กลอยแรง ข
๑ แสงวณโดยชอบเลี้ยง	ชีวิตร
สงวนศักดิ์รักพันมิตร	ท้าวผู้
ตัวขาดต่อเลี้ยงคิด	หาโทษ เขานา
ประพุดินนี้กอบกู้	กิจได้ยาววัน ข
	ศรีเสาวภาคย์ บรมนารักษ์

ศรีเสาวภาคย์ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภาคย์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเหม (ทำวสมศักดิ์ในรัชกาลที่ ๕) เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๕ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ พระชันษา ๒๘ ปี เป็นต้น-
ราชสกุล โสภาคย์ ณ อยุธยา

ชญานุตม์ จินดารักษ์

๑ ผู้ เรืองคิดปรอปรู้ ชำนาญ
 มี สถิตวิตรของการ โอบอ้อม
 บัญ โสภาคย์ปรีชาญ ถอดคล้อง ชอบแซ
 ญา ณะกอบกิจพร้อม เจริญสันสมประสงค์ ฯ

๑ พระ ผู้จอมธเรศไท่ ชำรง
 ยา เพิ่มเต็มยศทรง แต่งให้
 ศรี สวัสดิ์พัฒน์มั่ง คดเลิศ แล้วยา
 สิงท เทพอโง้นามไว้ เทียบเชิดตระกูลวงศ์ ฯ

๑ พี่ง แรกเริ่มฝึกแท้ ไม่แปน
 หัด เพราะเหตุยลเห็น อยากได้
 ทำ มองชัดเคื่องเข้ญจริงพอ
 โคลง คล่องแคล้งเคำไว้ เทำใช้ทุ่ถววย ฯ

พระยาศรีสิงทเทพ ผู้ช่วยแห้วญญัก

พระยาศรีสิงทเทพ ปลัดบาญชีกรมมหาดไทย นามเดิม หรุ่น ศรีเพ็ญ ภายหลังเลื่อนเป็น
 พระยามหาอำมาตยาธิบดี เจ้ากรมมหาดไทยฝ่ายเหนือ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ.
 ๒๔๔๖

ชญานุตม์ จินดารักษ์

คำสอนตรัสรู้	ทำให้คนเป็นสุขและฉลาด
๑ วิชาเสมอมิตร	จะระติตถกนักราย
ลาภเลิศประเสริฐหลาย	จะยุติมีขัดคน
๑ หนึ่งเป็นสถานเคา	ระวะเจ้าผดุงแดน
เปนทรัพย์วิเศษแสน	ระวะยังณะโลกย์
๑ ผู้ไว้วิชาคุณ	บ่วิจารณ์คะติใด
เมกชาติประสูร์ใน	ปฤถิพิบผิตนั ๗

เนตมะมะเนโสหะมัตถมิ

นะเมโสธัตตาดิ

๑ นั้นของเวาใช้แล้ว	พลัดผืน	นิรันดร์ฤา
นั้นไปเปนดุษัน	แน่ได้	
นั้นใช้อาตม์เราพลัน	พินาศ	นาตุ
จะชู่ฤาพลอยโล้ว	ไปรู้คงทน	๗
	ภาสกรวงษ	ผู้ช่วยสภาวนิยกร

ภาสกรวงษ พระยาภาสกรวงศ์ นามเดิม พรหรือชุมพร บุณนาค เป็นบุตรสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๕๒ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ อายุ ๗๑ ปี

ชญานุตม์ จินดารักษ์

๑	หมู่ใดรักชื่อพร้อม	เพียวกัน
	ขาดคิดฤษยาวัน	รุกรเร้า
	ทำการปฤษาหัน	หาชอบ จวังนอ
	ลงดูสุขหลักเจ้า	โคกได้โดยสมัย ๖
		หม่อมเจ้าปรภากร ผู้ช่วยบรรณรักษ์

หม่อมเจ้าปรภากร หม่อมเจ้าประภากร มาลากุล โอรสในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
 มหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ (ต้นราชสกุล มาลากุล ณ อยุธยา) ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘
 สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ชั้นชา ๔๗ ปี

ชฎานุตม์ จินดารักษ์

ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นความดี

หลวงอินทรมนตรี

ผู้ช่วยประมุข

หลวงอินทรมนตรี หลวงอินทรมนตรีศรีจันทกุมาร สมุหกรมสรรพากรนอก นามเดิม เปี่ยม
เป็นบุตรขุนสารวัด (แสง) ถึงแก่กรรมวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๒ อายุ ๕๒ ปี

ชฎานุตม์ จินดารักษ์

๑ ขวบน้้นิยมมี พระพิสิ่มะโหฬาร สมโภชมหาคาร
 ระบุเวียกสะมัญญา
 ๑ ว่าหวิเชียรญาณ ละสถานอะนัหา ภาษิตประกบสา
 ระจะแจกสะมาชี
 ๑ ตูตองมะเดิบงา ระธะนานิพนธ์มี ปราโมทย์กะมลบี
 ติมะ นัสจะจัดคำ
 ๑ เปนเหตุเกิดศรี แลทวิสต์นำ ผุ่ชนประพฤติสั
 ฤตัสเสนอกรรณ
 ๑ ปวกราบปให้ทำ ทูระกรรมระวังมัน ทางชยระบอบธรรม
 สจะวิภสงวณาม
 ๑ น้อมโน้มมะนัสฉัน ทะจะมันพยายาม ทำจิตตวิสุทธสาม
 วะระศาสนมุนีสอน
 ๑ ควมเวานุวัตต์ตาม คะติความกระแกลกลอน เปนนิตยนิรันตร
 ณะทิวาณะราตรี
 ๑ จักลบสถาพร แลบวรสวัสดิ เรื่องเดชเจริญศรี
 คุภัสุขเกษมสานต์ ะ
 กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส

กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส พระนามเดิม พระองค์เจ้า
 มนูญนาคนานพ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาแพ
 เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๓ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงรับมหาสมณุตมาภิเษกเป็นสมเด็จพระ
 พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส สิ้นพระชนม์วันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ พระชันษา
 ๖๒ ปี

ชญาอนุตม์ จินดารักษ์

- ๑ ประมวลวิธีจรด คุภพจนวาทิ เบื้องบรรพ์นิยมมี
อุปราติเชิงฉันท
- ๑ เทียมพวงพดามาล ยประการก็ปานกัน สถิตยสถานชั้น
วรทอวิเชียรญาณ
- ๑ ขบมุนุกรรมนัย วิธมัญญุโดยการ จำกล่าวเสนาธการ
พจนเพื่อสนองกรรม
- ๑ ปวงชนประสงค้ความ คุขยีนนิรันตรัตน รเวิงละเกิงอัน
มณะหวังสวัสดิ
- ๑ ละความประมาทมิว อกุศลประการมี ทำจิตร
สงบดี ณสมัยสมรรถกาล
- ๑ แล่นยากระยงอา ตมะพัฒนสงสาร ตูรตั้งวิชาญ
จรดุมถลาลง
- ๑ ล้ำหล่มมหันต์กาย กลั่นก็ควรคง ตามบรรยายองค์
ทศพลวิมรญาณ
- ๑ ล้วนชอบประกอบไว้ แลบไว้ประโยชน์นาน ฤศลบร้างราญ
พิชิตุศลของเฮ

พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร

พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร
พระนามเดิม หม่อมเจ้ากระจำง ลดาวัลย์ พระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนุมิตรภักดี
(ต้นราชสกุล ลดาวัลย์ ณ อยุธยา) ประสูติเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๕ ทรงผนวชได้เป็น
พระราชาคณะ สถิต ณ วัดราชบพิธ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ พระชันษา ๖๐ ปี

ชญาอนุตม์ จินดารักษ์

● บุคคลผู้ปราชญ์แล้ว พึงเคารพปัญญา รักษาความสัตย์
 ขจัดความชั่ว ศึกษาความสงบใจ
 พระพรหมมุนี

พระพรหมมุนี นามเดิม เหมือน นามฉายา สุมิตโต เกิดในรัชกาลที่ ๒ เมื่อวันเสาร์ที่ ๗
 กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๖๖ ภายหลังโปรดให้เลื่อนเป็นพระพรหมมุนี ครองวัดบรมนิวาส ถึงมรณภาพ
 วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๑ อายุ ๗๕ ปี

ชยानุตม์ จินดารักษ์

เหตุที่ควรจะกลัวอย่าง
 คือกลัวแต่คนที่จะติเตียนตนได้อย่างหนึ่ง
 คือกลัวแต่ผู้อื่นที่จะติเตียนตนได้อย่างหนึ่ง
 คือกลัวแต่ราชาญาอย่างหนึ่ง
 คือกลัวแต่การเร่าร้อนในภavn้าอย่างหนึ่ง
 วัตถุไม่ควรหมิ่นประมาทอย่าง
 คือไฟถึงนิดน้อยไม่ควรประมาทอย่างหนึ่ง
 คืออสรพิษถึงตัวน้อยไม่ควรประมาทอย่างหนึ่ง
 คือรัตติยราชตระกูลถึงยังทรงพระเยาว์อยู่ไม่ควรประมาทอย่างหนึ่ง
 คือผู้ประวัติดระรับกายวาจาใจด้วยดีไม่ควรประมาทอย่างหนึ่ง
 หม่อมราชวงศ์พระราชพงษ์ปฏิพัทธ์

หม่อมราชวงศ์พระราชพงษ์ปฏิพัทธ์ หม่อมราชวงศ์พระราชพงษ์ปฏิพัทธ์ วัดโสมนัสวิหาร
 นามเดิม หม่อมราชวงศ์โล้น กล้วยไม้ นามฉายา ญาณวโร เป็นบุตรหม่อมเจ้าเนตร เกิดเมื่อ
 วันพุธที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๘๔ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะ โปรดให้ครองวัดโสมนัส
 ถึงมรณภาพวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๕ อายุ ๖๒ ปี

ชญาบุญตม์ จินดารักษ์

ผู้ใดรักษาดน
ผู้ใดรักษาผู้อื่น

ผู้นั้นได้ชื่อว่ารักษาผู้อื่นด้วย
ผู้นั้นได้ชื่อว่ารักษาดนด้วย

พระกิตติสารมุนี

พระกิตติสารมุนี นามเดิม แฝง นามฉายา กิตติสโร เกิดในรัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๐
ภายหลังโปรดให้เป็นพระพรหมมุนี ครองวัดมกุฏกษัตริยาราม ถึงมรณภาพวันที่ ๒ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๔๓ อายุ ๖๔ ปี

ชญานุตม์ จินดารักษ์

๑ อ้อยาใครบมนุษย์นี้
ดีชั่วประณิตหยาบยาก

โตร่วมทุกข์สุขมาก
ไปอาจรูปลงแปล้

๑ หัวงทเลใหญ่ซึ่ง
ลายตั้งประมาณฟุต
ซัดลงหยั่งสมุทร
สามารถรู้ดีกร้อย

๑ ใครใครใช้เผ่าพ้อง
ต่อสบนันทาไครย
นับว่าญาติเพราะไม
เหตุอ้อยาไครยสร้าง

๑ เดิมใครใช้ชาติเชื้อ
ครันอ้อยาไครยช
ถึงแปนปยุรยาตรดู
เพราะอ้อยาไครยผ้าย

ถ้าหาก
หยั่งแท้

นับอเนก ฌน่านา
ปลดสิ้นโดยถวิล

รู้สุด ยากๆ
ใช้น้อย

สาวกลับ ชันแซ
หย่อนพันพลันแดง

พวกใคร ก่อนนา
เทิดอ้ง

ตรีจิตร์ จริงแด
มิตรได้โดยหวัง

คัตร ใครเลย
ชั่วร้าย

จุจใช้ พันธุ์นา
แผกล้างไมตรี

พระเมธาธรรมรศ

หลายเคย

ฌน่านา

ยากๆ

ชันแซ

ก่อนนา

จริงแด

ใครเลย

พันธุ์นา

พระเมธาธรรมรศ นามเดิม เชียงออน นามฉายา อหิงสโก เกิดที่เมืองจีนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘
อายุ ๗ ปี ได้เข้ามากรุงเทพฯ แล้วบวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดบุปผาราม ภายหลังโปรดให้เป็น
พระสาสนโสภณ ครองวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ถึงมรณภาพวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.
๒๔๕๓ อายุ ๕๕ ปี

ชญาณุตม์ จินดารักษ์

● ความสุขสวัสดิเจริญจะเกิดขึ้น
ทุกขโดยพิบัติต่าง ๆ จะมีมา

ก็เพราะความประพฤติดี
ก็เพราะความประพฤติชั่ว
พระอริยมุนี

พระอริยมุนี นามเดิม เดช นามฉายา ฐานจาโร เกิดในรัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๐ ภายหลัง
โปรดให้เป็นพระธรรมไตรโลกาจารย์ ครองวัดเทพศิรินทราวาส ถึงมรณภาพวันที่ ๑๔ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๓๗ อายุ ๘๘ ปี

ชญานุตม์ จินดารักษ์

๑ ความสัถยสุจริตพร้อม
เป็นหลักเป็นประธาน
จักกอบกิจสรรพการ
เป็นประโยชน์แก่ตนทั้ง

ไตรทวาร
ที่ตั้ง
ย่อมสุข สวัสดิไส
อื่นผู้ควรแสง ๗
จาตุรนต์

จาตุรนต์ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงษ์ พระราชโอรส
ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ประสูติเมื่อ
วันอังคารที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์วันพุธที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๓ พระชันษา
๔๔ ปี เป็นต้นราชสกุล จักรพันธุ์ ณ อยุธยา

ชญาอนุตม์ จินดารักษ์

๑	ความ	คบสำเร็จได้	โดยความ	สัจย์ฮา
รัก		สัจย์ต้องรักสาม	สิ่งต้น	
ใน		ศาสนกษัตริย์นาม	เมืองชาติ	दनन
สาม		รักประเสริฐล้วน	เลิศแท้สัจย์ถึง	๖
			ภาณุรังษี	

ภาณุรังษี สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ประสูติเมื่อวันพุธที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๒ ในรัชกาลที่ ๓ เสด็จประพาสยุโรปเป็น สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทิวงคตวันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๑ พระชันษา ๖๙ ปี เป็นต้นราชสกุล ภาณุพันธุ์ ณ อยุธยา

ชยนาถมณี จินดารักษ์

๑ ดนของตบเป็นกึ่งแ่งตบ นเรศวรฤทธิ

นเรศวรฤทธิ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ พระนามเดิม พระองค์เจ้ากษดา-
ภินิหาร พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดากลิ่น
พระสนมเอก เมื่อวันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ ในรัชกาลที่ ๖ ทรงเลื่อนเป็นพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ สิ้นพระชนม์วันจันทร์ที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชันษา
๗๑ ปี เป็นต้นราชสกุล กฤดากร ณ อยุธยา

ชฎานุตร์ จินดารักษ์

“ ถัดตะลัมมาปะนิธิ ”

- ๐ “ ความดี ” แลเดี่ยวจง จะประสงค์ประสมประชา
โดยธรรมดากา ยลเฝ้าหัดเนคนี้
 - ๐ แต่เคลื่อนบเหมือนนีก นรตริกฤฤกฤถึง
 - เพื่อพร่องพิชาจ้ง บลมรรถจะจัดจะทำ
 - ๐ ช่องเดี่ยวจะได้ดี ก็เพราะมีประหยัดประยา
 - รอบรู้และเวียนจำ ณวิธจะดีเจริญ
 - ๐ ทราบดีแสงดี พิวิทย์มีบหมางบเมิน
 - สัมถร้างมทางเหิน ก็ขอพบประสมประสงค์ ฯ
- กรมหลวงพิชิตปรีชากร

กรมหลวงพิชิตปรีชากร พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร พระนามเดิม พระองค์เจ้า คัคณางคยกุล พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาพึง เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ สิ้นพระชนม์วันศุกร์ที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ พระชันษา ๕๕ ปี เป็นต้นราชสกุล คัคณางค์ ณ อยุธยา

ชญานุตม์ จินดารักษ์

รู้หรือไม่รู้วิชา	รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี
๑ ความรู้ทุกสิ่งขึ้น ดูไปเท่าวิทยา อีกรู้จักรักษา สองสิ่งนี้จักแคล้ว	เกาะหา เพร็ดแพรว ตนรอด ตลอดเขย คณาคนโภยตัว ๗
๑ โนราณห้ามอย่าไว้ มักล้นหกถ่มพาง อีกห้ามอย่าให้วาง มักจะจนจิตรจ้วย	ใจทาง จักม้วย จิตรมนุษย์ เหตุนั้นขึ้นเห็น ๗ อติศรุดมเดช

อติศรุดมเดช พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นอติศรุดมเดช พระนามเดิม พระองค์เจ้าสุขสวัสดิ์
พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาจันทร์ พระสนมเอก
เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงเลื่อนเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวง
อติศรุดมเดช สิ้นพระชนม์วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชันษา ๗๑ ปี เป็นต้น
ราชสกุล สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา

ชฎานุตม์ จินดารักษ์

- ความกระวนกระวาย เป็นข้อให้เกิดทุกข์ ฯ
กรรมหมิ่นภูธรเศรษฐารังคักติ

กรรมหมิ่นภูธรเศรษฐารังคักติ พระเจ้าน้องยาเธอ กรรมหมิ่นภูธรเศรษฐารังคักดี พระนามเดิม พระองค์เจ้าทวิถวัลยลาภ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่ เจ้าจอมมารดาตลับ เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ สิ้นพระชนม์วันพุธที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ พระชันษา ๔๒ ปี เป็นต้นราชสกุล ทวีวงศ์ ณ อยุธยา

ชญานุตม์ จินดารักษ์

๑ วาทานุสาถนมนุนี้	อนุเคราทัดรณสน	
ควรจดแลจำมะณะสิกร	จะประลบคุชาโดย	
๑ กรรมใดแลถั่วจะชอบ	จะประกอบชนิดใด	
กรรมงามและบาปนะและอุภัย	ภวภาคจะก่อผล	
๑ แก่สัตว์ประกอบอุภยกรรม	ก็จะนำลุ่มยังตน	
ดีชั่วและชาติมจะตล	คุชะทุกษย์ป่วนแปร	๗
	ประจักษ์ศิลปาคม	

ประจักษ์ศิลปาคม พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม พระนามเดิม พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาสังวาล เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๙ ต่อมาทรงเลื่อนเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม สิ้นพระชนม์วันอาทิตย์ที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ พระชันษา ๖๙ ปี เป็นต้นราชสกุล ทองใหญ่ ณ อยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

๑ ประมาทชีพชกัให้	ลเลิงหลง
ประมาทกขเลียประตงค์	สิ่งไ้
ประมาทอาตม้อวดทง	คักัดเลื่อม พล้นเฮย
ประมาทท่านเลื่อมมิตรไ้	โทษแท้ทันเห็น ๗
๑ ควรวคิดข้ปมาทยัง	ยื่นลติ ดนแฮ
ทำลิ่งโตดรองตริ	รอบแล้ว
จักเกิดแต่ผลพิ	เค็ยยัง นาพ้อ
ตั้งคุชวลด์นิ้ว	มองพันไภยผอง ๗
๑ รอยบาทล้ตัวใหญ่่น้อย	เวียงลง
รอยบาทคชสรวคง	ใหญ่ล้า
ข้ปมาทบาทแห่งองค์	อะมะตะ อรรมแฮ
อรรมอื่นฎาจักก้า	กึ่งไ้เหมือนเลมอ ๗
	พรทมวรานุรักษ์

พรทมวรานุรักษ์ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพรทมวรานุรักษ์ พระนามเดิม พระองค์เจ้า
เกษมสันต์โสภาคย์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดา
แพ เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์วันอาทิตย์ที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗
พระชันษา ๖๙ ปี เป็นต้นราชสกุล เกษมสันต์ ณ อยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

๑. **คุชทุภักดิ์โง** ๗ **ยอมอยู่ในใจ** ๗
ราชศักดิ์โง

ราชศักดิ์โง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นราชศักดิ์โง พระนามเดิม พระองค์เจ้า
 กมลาลโสสรณ์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดา
 เทียง พระสนมเอก เมื่อวันจันทร์ที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์วันศุกร์ที่ ๑๓ พฤศจิกายน
 พ.ศ. ๒๔๓๔ พระชันษา ๓๕ ปี เป็นต้นราชสกุล กมลาลสน์ ณ อยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

๑ ควตว์กรู้สึกหน้า	ใจตน
ว่าชีวิตวอินทรีย์ดล	โลกนี้
ยากนักลักพันหน	เต่าผุด
พระพุทธรูปาลิตซ์	เซ็ดล้าลาโก ๖
๑ เพราะณนั้นควรคิดค้น	ทางธรรม
ซึ่งพระศุคตนำ	แนะให้
ธรรมจริยสำ	คัญคู่ ประพฤติแซ
อีกสละมะจริยาได้	เที่ยงแท้ทางบุญ ๖
	เกษมศรีศุภโยค

เกษมศรีศุภโยค พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเกษมศรีศุภโยค พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาจันทร์ พระสนมเอก เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นทิวาการวงศ์ประวัติ สิ้นพระชนม์วันจันทร์ที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๔ พระชันษา ๕๔ ปี เป็นต้นราชสกุล เกษมศรี ณ อยู่ธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

๑	สูงวัยด้อมเกื้อ	ศุขยาว	ยิดเฮย
	ตั้งพระจันทร์บักษักราว	ด้อมจ้ำ	
	ทูลรักก่อทุกขักราว	กั๊กก่อ	ผัณา
	บมิเรื้อกั๊ก	เช่นด้วยเดือนแรม	๗
		กรมหมื่นศิริธัชสังกาศ	

กรมหมื่นศิริธัชสังกาศ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นศิริธัชสังกาศ พระนามเดิม พระองค์เจ้าศรีสิทธิธัชไชย พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาบัว เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ต่อมาทรงเลื่อนเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนศิริธัชสังกาศ สิ้นพระชนม์วันเสาร์ที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระชันษา ๕๔ ปี เป็นต้นราชสกุล ศิริธัช ณ ออยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

● ความสนุกสนานเพลิดเพลินทั้งทลาย เป็นร่าเริงแห่ง
ความทุกข์ทั้งถิ่น
สรรพลาตวรศุภกิจ

สรรพลาตวรศุภกิจ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสรรพลาตวรศุภกิจ พระนามเดิม พระองค์เจ้า
ทองแถมถวัลยวงศ์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดา
สังวาล เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ในรัชกาลที่ ๖ ทรงเลื่อนเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงสรรพลาตวรศุภกิจ สิ้นพระชนม์วันพุธที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ พระชันษา ๖๓ ปี
เป็นต้นราชสกุล ทองแถม ณ อยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

๑ กอบกัททุกสิ่งสิ้น

กายจิตรวจีจำ

ศุขวิตสุขุมบำ

นำคชกศล้อง

พึงทำ

จะต้อง

บัตโทษ ฌพอ

สิ่งให้เกิดผล ๗

สรรพสิทธิประสงค์

สรรพสิทธิประสงค์ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสรรพสิทธิประสงค์ พระนามเดิม พระองค์เจ้า
ชุมพลสมโภช พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาพึง
เมื่อวันอังคารที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ในรัชกาลที่ ๖ ทรงเลื่อนเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ สิ้นพระชนม์วันจันทร์ที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๕ พระชันษา ๖๖ ปี
เป็นต้นราชสกุล ชุมพล ณ อยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

“ อปปะมัตตา โหนตุ ”

๑ อกรรมไคไปย้งด้วย พระตรัสเปรียบบรอยบาท หลายลงอยู่ในวาด อปปะมาทเป็นที่ตั้ง	อปปะมาท สัตว์ทั้ง วงศช ทั่วทั้งมวญจธรรม	กรรมเฮย บาทเฮ ๗
๑ พระนิพนธ์พระบาทเจ้า ทรงเมื่อเป็นที่สุด คำหนึ่งซึ่งทรงยุติ จงอย่ามีประมาณได้	จอมเจตุดถ์ ภพไฉว หน่วงแนะ นี้แล้เถิดดี	รัฐเอย น่านา ๗
๑ อปปะมาทธรรมนี้เล่า ความไม่เมาทั่วแปน ความคิดตริตรองเย็น รว้งเร่งละผิดทั้ง	เลงเห็น หนึ่งตั้ง เย็นจิตว หลีกพ้นความเขลา	๗ ๗ ๗ ๗
	เทวะวงชวโรประการ	

เทวะวงชวโรประการ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงศัวโรประการ พระนามเดิม พระองค์เจ้า เทวัญอุไทยวงศ์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าคุณจอมมารดา เปี่ยม (สมเด็จพระปิยมาวดีศรีพัชรินทรมาตา) เมื่อวันเสาร์ที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๑ ในรัชกาล ที่ ๖ ทรงเลื่อนเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศัวโรประการ สิ้นพระชนม์วันพฤหัสบดี ที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชันษา ๖๖ ปี เป็นต้นราชสกุล เทวกุล ณ อยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

๑ ถ้าอยากดีจำเป็นต้องละชั่ว ถ้าอยากสุขจำเป็นต้องทุกข์
 ถ้ากลัวตายจำเป็นต้องละเกิด ถ้ากลัวเกิดจำเป็นต้องละตาย
 ธรรมดาความจริงเห็นว่าเป็นเช่นนั้น

จันทรทัตตจุธาธาร

จันทรทัตตจุธาธาร พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจันทรทัตตจุธาธาร พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาโหมด เมื่อวันอังคารที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๓ ต่อมาทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวิริยวราธิราช สิ้นพระชนม์วันจันทร์ที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ พระชันษา ๗๒ ปี เป็นต้นราชสกุล จันทรทัต ณ อยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

๑	สถลธาตุทั้งหลาย	ละลายหายบเป็นอัน
	อุบัติดับประดุจธรร	มดาล้วนประโลยสูญ
๑	อุปาทานทธานคิด	คนองจิตรคณึ่งพุน
	มนัศรัยคณาดร	ประดับศุขสราญท่า
๑	วิไลยถือนสภาพตน	ก็ต้งทนสถลกรรม
	ผิถ้างอาภพระมาทจำ	ระฤกแท้และสมคว
๑	ประพฤติชอบประกอบกาย	วิหมายสงวนชวน
	รวิ้งใจมิให้มวญ	ประทุษฐเฝ้าจะแคล้วไภย ๗
		วรวรรณกร

วรวรรณกร พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวรวรรณกร พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเขียน เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงเลื่อนเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ พระชันษา ๗๐ ปี เป็นต้นราชสกุล วรวรรณ ณ อยู่อยุธยา

อัจฉรา จารวรรณ

๑	ตัวไกลใจกอบด้วย	มิตรจิตร	กันนอ
	อาจเสร็จดำเรือกิจ	ตั้งใกล้	
	ถึงตัวรักอยู่ชิด	หากแมก	กันนา
	กิจบสฤชติสมได้	แม่นแม่นไกลกัน	ฯ
๑	เนาอรัญราวป่าห้วย	เหวผา	โตฤา
	ผิวจิตรตจวิตพา	ผ่องแผ้ว	
	เนาทิพย์พิมานสา	รพัดเพียบ	พูนพอ
	หากจิตรทจวิตแล้ว	ศุขน้อยงามมี	ฯ
		โสณบัณฑิต	

โสณบัณฑิต พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาวาด พระสนมเอก (ทำวรวงจันทร์ ในรัชกาลที่ ๕) เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๖ ต่อมาทรงเลื่อนเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนพิทยลาภ-
พฤฒิธาดา สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๕๐ ปี เป็นต้นราชสกุล โสณกุล
ณ อยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

โคลง

๑ เลี้ยงชีพของค้ำสรพ

ต้องเสาะทรัพย์รอนใน

ยามเหมาะมากกำไร

ยามพลาดขาดทุนอัน

กาพย์

๑ เลี้ยงชีพ ของค้ำขาย

ยามเหมาะ รวยเงินทอง

โคลง

๑ ควรหมายเลี้ยงชีพด้วย

แสวงว่าเรียนนำมา

ผลพูนยศทรัพย์ปรา

ไปพลาดขาดทุนได้

กาพย์

๑ เลี้ยงชีพ ด้วยวิทยา

ผลพูน ยศจนสาร

สิ่งใด ก็ดี

สิ่งนั้น

รวยพุ่ม เพื่อยพ้อ

อดสิ้นตัวครอง ๖

ต้องชวนชวาย หาทุนรอน

ยามพลาดอด หมดตัวตาย ๖

วิทยา

กบใช้

กฎซื้อ ถือเอย

ตลอดสิ้นสูญปราน ๖

เสาะเรียนมา กบใช้การ

คั่งชีวิตรม ไม่ขาดทุน ๖

นริศรานุวัจติวงษ์

นริศรานุวัจติวงษ์ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนนริศรานุวัจติวงษ์ พระนามเดิม พระองค์เจ้าจิตรเจริญ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่หม่อมเจ้าพรรณราย (พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพรรณราย) เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงเลื่อนเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัจติวงษ์ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ พระชันษา ๘๔ ปี เป็นต้นราชสกุล จิตรพงศ์ ณ ออยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

๑ ความสุขจิต
ความทุกข์จิต

จะเป็นที่พึงแห่งตนได้ ได้ความสุข
เป็นมากงำให้ผลแห่งความทุกข์
วิฆนานุวัช

วิฆนานุวัช พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวิฆนานุวงศ์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาบัว เมื่อวันที่พุธที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๖ ทรงเลื่อนเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนมรุพงศ์ศิริพัฒน์ สิ้นพระชนม์วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชันษา ๖๐ ปี เป็นต้นราชสกุล วิฆนวนศ์ ณ ออยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

โลก กับ ธรรม

ภาสิตอังกฤษกล่าวไว้ว่า Cliques Within Circle
แปลว่า “ หมุ่ย่อยอยู่ในหมู่ใหญ่ คนนอกใจแอบในร่วมคิด ”
นี่เป็นความจริงของโลก เมื่อโลกมีอยู่ที่ไหน ความเป็นหมู่
เป็นคณะ จำจะต้องมีต้องเป็นอยู่เสมอ ฝ่ายธรรมนั้นเล่า
ก็เป็นทางเครื่องร้งับดับความชั่วของโลกนี้ ให้สูญสิ้นๆเบาบางไป
ท่านใดมาเห็นได้ใน คำพระไตรปิฎกไว้ว่า ลาภะทุกขั ยะณะทุกขั
ดังนี้ ท่านนั้นจะเจริญด้วยสุขในโลกแลธรรม ๖

สวัสดิโสภณ

สวัสดิโสภณ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม (สมเด็จพระปิยมหาราช ตรีพัชรินทรมาตา) เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๗๐ ปี เป็นต้นราชสกุล สวัสดิวัดน์ ณ อยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

๑ ธรรมดาชฌาเนก	แสงวงเอกขุดมผล
ถึงเปรียวบรเปียบกล	คติมีจะซั่มลัม
๑ ยศเนกลำภายาม	จะกะข้ามชเลณ
ลาภทรัพย์นัยนิยม	กลลรรพอัยเนา
๑ ดวงมานประดุงนา	ยกภารจุกเขา
ความเห่นจะเป็นเลา	กตวงทิพากร
๑ ยินแม่นแลแผนที	ชลคลี่มรรคาจร
ถึงลัถย์เลมอศร	ทิศเที่ยงบเปียงเหนือ
๑ กายคือกระลาตี	พละคู่กุลีเรือ
ใช้ชอบประกอบเจือ	จะบ่ลุ่มบเหตกลสลาย
๑ ขางข้ามมหาสา	ครได้สดวกตาย
ดุจอาตมบริยาย	ยุติพร้งสนองกรรณ
	ไชยันตมงคล

ไชยันตมงคล พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าไชยันตมงคล พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาห่วง เมื่อวันที่อังคารที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๘ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมหิศรรราชหฤทัย สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๐ พระชันษา ๔๔ ปี เป็นต้นราชสกุล ไชยันต์ ณ อยู่อยุธยา

อัจฉรา จารุวรรณ

เสียเวลาหาไม่ได้

๑	แม่เสียสรวพลึงลิ้น	สารพัด	ก็
	อย่าเพื่อเคี้ยวโทมนัส	ก่อนใช้	
	วันมีขุ้งวิบัติ	หาใหม่	เทอญพ่อ
	ยคลาภคงกลับได้	เพราะด้วยความเพียร	ว
๑	เสียจริงสิ่งหนึ่งน้อ	สุดหา	
	คือมละให้เวลา	ล่วงเนื้อ	
	กิจใดที่ควรอุส่าห์	หาไม่	ทำแฮ
	เพี้ยนผิดต่อไปอ้อ	อีกขวานเลยเหลว	ว

หม่อมเจ้าเพิ่ม

หม่อมเจ้าเพิ่ม หม่อมเจ้าเพิ่ม ลดาวัลย์ โอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี (ตันราชสกุล ลดาวัลย์ ณ อยุธยา) ประสูติเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๒ สิ้นชีพิตักษัยวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ชั้นชา ๗๗ ปี

อัจฉรา จารุวรรณ

● เป็นผู้น้อยทั้งอำนาจวาสนา คำบุราณท่านกล่าวเป็นตำรา
 เหล่าเมธาควจะจำแล้วทำตาม เห็นผู้ใหญ่ที่ท่านจีมิยศมาก
 เราควรพากเพียรเคารพด้วยเหตุตาม หนึ่งเจ้าข้าสองประนม
 ก้มกราบงาม ข้อที่สามคอยฟังท่านสั่งการ เรื่องหา
 ทรัพย์เหมือนแ่งงำแพงรั้ว ใครอดตัวโดดข้ามด้วยความหาญ
 บางคนตกจมรั้วตัววายปราน ต่อมา ๗ จึงข้ามได้ตั้งใจนึก
 เหมือนนักปราชที่ฉลาดความคิดสั้น ต้องอัปจนเสียเพราะปอง
 ไม่ตรองตรึก ต้องฉิบหายวายชีวิตรเพราะคิดถูก คนที่
 คึกษาชำนาญการหาเงิน ค่อย ๆ เดินตามหนทางอย่างเรียบ
 ร้อย ถึงได้น้อยก็พอสมอารมณ์ฉวี ถึงประวัณหน้า
 ไม่ราคิน ค่อยขุดดินมุดตลอดตลอดไป ถึงจะช้าสักเท่า
 ไตคงไปถึง ดีกว่าบั้งบั้งอย่างว่ากว่าไหน ๆ ไม่เดือด
 ร้อนนอนเป็นสุขไม่ทุกข์ใจ หากทำไรทีละน้อยค่อยประดัง
 อันสามีนี่เขากล่าวว่าเท่านั้น ถ้าพลาดท่าแล้วต้องเล่นเป็นเท้า
 หลัง เสมอกันแล้วอย่างไรคงไม่พัง คงจะตั้งแต่วิวาท
 จนขาดกัน อนึ่งชาติเมธาบัญญาฉลาด จึงสามารถรู้
 ว่าเขาเขลาเป็นมัน โง่ตอโง่ที่จะดูรู้ซักกัน รู้ไม่
 ทันกันเป็นแน่เที่ยงแท้เอย ๗

หลวงปฏิบัติราชประสงค์

หลวงปฏิบัติราชประสงค์ นามเดิม มีสเตอร์เออร์วิล มุลเลอร์ (Mr. Erwin Müller) ชาวเยอรมัน
 เป็นผู้จัดการห้าง บี.กริมม์ (B. Grimm & Co.) ภายหลังได้เลื่อนเป็นพระปฏิบัติราชประสงค์

อัจฉรา จารุวรรณ

๑	ชื่อตรงจงรักเจ้า	โดยธรรม
	สุขวิตคิดคงคำ	สัจย์ไว้
	ควรผู้ที่จักทำ	ให้มัน แลนา
	ผลแห่งความตรงไซ้	แม่นแท้ ให้ผล
		๖
		พระราชวรินทร์

พระราชวรินทร์ นามเดิม บุศย์ บุญยรัตพันธุ์ ภายหลังได้เป็นพระยาอภัยรณฤทธิ์ จางวาง
กรมพระตำรวจซ้าย ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๘

อัจฉรา จารุวรรณ

๑	สุภาสิตอย่างหนึ่ง	ซึ่งข้าพเจ้าคิดเห็น	ว่าบุคคล
	ได้มาเกิดในโลกแล้ว	ควรศึกษาไว้	ในความกระตัญญู
	กตเวที	การกระตัญญูนี้ประเสริฐ	ดุจแก้วดวงหนึ่ง
	ซึ่งนับว่าเป็นคุณประโยชน์แก่ตน	อันเป็นที่สรรเสริญทั่วไป	
	ทั้งในคัมภีร์มรรคโลก		ร
			หม่อมเจ้าขาว

หม่อมเจ้าขาว หม่อมเจ้าขาว วัชรวิงศ์ โอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ (ต้นราชสกุล วัชรวิงศ์ ณ ออยุธยา) ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัชรวิงศ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๔ พระชันษา ๕๗ ปี

อัจฉรา จารุวรรณ

๑ บุคคลซึ่งเกิดมาพร้อมต้องคิดถึงท่านผู้มีคุณ มีความกตัญญู
เป็นที่ตั้ง ก็มีความจริงใจความซื่อ แก่ผู้นั้น

สรรพเพรชภักดี

สรรพเพรชภักดี เจ้าหมื่นสรรพเพรชภักดี นามเดิม หม่อมราชวงศ์หลาน กุญชร เป็นบุตรพระองค์เจ้า
สิงหนาทราชดรุรงคฤทธิ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิทักษเทเวศร์ (ต้นราชสกุล กุญชร
ณ อยุธยา) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๔๓ ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕ อายุ ๗๐ ปี

อัจฉรา จารุวรรณ

๑ คำที่โบราณเรียกว่าผู้ดีนี้ เมื่อพิจารณาไปก็เห็นว่าหาใครย
 ความดีไปประมาณ คือ กายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต
 แลประกอบไปด้วยศิลปศาสตราการต่าง ๆ เป็นต้น
 เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าความประสงค์ของโบราณเพื่จะให้คำนี้
 เป็นภาษนรบรรองสรรพความดีกลางประชุมชนไม่เฉพาะผู้ใดสุด
 แต่ประพฤตินั้นตั้งอยู่ในความดีแล้ว ก็จำต้องมีผู้กล่าวคำนี้ยก
 ย่องสรรเสริญเป็นธรรมดา

พระอังกะนิศรพลารักษ์

พระอังกะนิศรพลารักษ์ นามเดิม เปีย ชูโต เป็นบุตรพระยาอุไทยธรรมมนตรี (อ่อน ชูโต)
 เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๑ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ อายุ ๕๒ ปี

อัจฉรา จารุวรรณ

๑ ธรรมดามนุษย์มีความกตัญญูประพฤติดีที่เป็นธรรมจึงจะเป็นผู้
ไม่ประมาท

พระยานรรัตนราชมานิต

พระยานรรัตนราชมานิต จางวางกรมทหารดับเพลิง นามเดิม โต มานิตยกุล เป็นบุตรนายน้อย
เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๘๔ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๔ อายุ ๗๑ ปี เป็นต้นสกุล
มานิตยกุล

อัจฉรา จารุวรรณ

Ne remettez jamais au lendemain ce que vous
pouvez faire le jour même

Never put off until tomorrow what you can do
today

๑ การสิ่งใดที่ท่านพึงทำได้ในวันนี้ อย่าเลื่อนไปจนถึงพรุ่งนี้ ฯ
ปี กาวัน

ปี กาวัน ดร.ปีเตอ กาวัน (Dr. Peter Gowan) เป็นชาวสกอต ประเทศอังกฤษ เข้ามารับราชการ
ในประเทศไทย เป็นแพทย์อยู่ ณ โรงพยาบาลของรัฐบาลบางรัก (ปัจจุบันคือ โรงพยาบาลเลิศจิน)
และได้เป็นแพทย์ประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังลาออกจาก
การเป็นแพทย์ประจำ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๔

อัจฉรา จารุวรรณ

๑	เย็นวายุพัดต้อง	ตณฺสบาย
	เย็นอุทกชะโลมกาย	ล้างเศร้า
	เย็นร่วมพิภพอากาศ	รหวะหอบ
	เย็นพระเดชปกเกล้า	ยิ่งร้อยพันทวี

ขจรจรัสวงษ์

ขจรจรัสวงษ์ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าขจรจรัสวงษ์ พระนามเดิม หม่อมเจ้าจร มาลากุล พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ กับหม่อมกลีบ ประสูติเมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๓๘๖ ภายหลังทรงเลื่อนเป็นพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นปราบปรปักษ์ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ พระชันษา ๕๖ ปี

อัจฉรา จารุวรรณ

๑ ความกตัญญูหรือสัจย์สุจริต
ในปิตุบันฉนาคต

เป็นความดี

พระยาราชประสิทธิ์

พระยาราชประสิทธิ์ เจ้ากรมพระคลังวิเศษ นามเดิม หงษ์ สุจริตกุล ในรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ
ให้เป็นเจ้าพระยาสิริรัตนมนตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๓
อัจฉรา จารุวรรณ

๑ ความกตัญญู เป็นพื้นความดี
พระยาพิพิธโกไศสวรย์

พระยาพิพิธโกไศสวรย์ พระยาพิพิธโกไศสวรย์ นามเดิม โค สุจริตกุล เป็นบุตรหลวงอาสา-
สำแดง (แดง) ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาราชภักดี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔

วงจันทร์ รอดจัน

๑ ความสุจริตข้อต่ย์กัญญต่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เป็นความเจริญ ควรจะถือให้นั้นไว้ในชั้นदान
 นายพันเอก พระวรเดชศักดิ์ดาบุษ

นายพันเอก พระวรเดชศักดิ์ดาบุษ นามเดิม แจ็ก จารุจินดา เป็นบุตรพระยาเพชรพิไชย (จิ้น จารุจินดา) เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๕ ภายหลังได้เป็นพระยาเทพอรชุน ปลัดทูลฉลองกระทรวงกลาโหม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ อายุ ๖๒ ปี

วงจันทร์ รอดจิ้น

๑ ตูแล้วหม่นจำ จำแล้วอย่าลืม
นิลวรรณ

นิลวรรณ หม่อมเจ้านิลวรรณ อุไรพงศ์ พระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอดุลย-
ลักษณสมบัติ (ต้นราชสกุล อุไรพงศ์ ณ อยุธยา) ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้านิลวรรณ เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๘ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๒ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๔๓

วงจันทร์ รอดจัน

● สรรพการต่าง ๆ และสรรพความประเสริฐดั่งนั้น แม้บุคคล
ใดมีถิ่นฐานกระทำให้ออกส่วน ตามโลกถือว่าเป็นความดีนั้น
ความงาม ความเมตตา และความเชื่อถือ คงจะบังเกิด
ให้ผลแห่งความสุขโดยแท้

สีหราชเดโช

สีหราชเดโช พระยาสีหราชเดโชชัย นามเดิม โต บุณนาค เป็นบุตรเจ้าพระยาสุรวงศไวยวัฒน์
เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาสุรวงศ์วัฒนศักดิ์ ถึงแก่อสัญกรรม
วันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ อายุ ๕๘ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

รักเขยยะ อัดตะโน ศาธุ

๑ พังบารุงรักไว้

ตามแต่ของตนมี

อย่าลืมละทวิ

คุดังเกลือกหยดย่อย

ละวะนั โถนะต๋ ยะถา

ความดี

มากน้อย

ทุกคำ คั้นแฮ

ห่อนยังหยุดเค็ม

นายจ่ารง

๖

นายจ่ารง นามเดิม ชม สุวรรณทัต เป็นบุตรพระยาอนุชิตชาญไชย เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ ภายหลังเป็นพระยาพิพิธโกศัยสุวรรรย์ ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ อายุ ๓๔ ปี

อนึ่ง หนังสือชริฎาณสุภาชิต ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ หน้า ๔๔ ว่า นายจ่ารง นามเดิม ได้ฮัก ภายหลังเป็นพระยารสสิทธิ์เสวีวัตร นั้น น่าจะคลาดเคลื่อนในตัวบุคคล เพราะจากหนังสือ รายงานหอพระสมุดวชิรญาณ จำนวนปีที่ ๘ พิมพ์ ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. ๒๔๓๒) หน้า ๕๖ ว่า นายจ่ารง นามเดิม ชม และตามประวัติของพระยารสสิทธิ์เสวีวัตร (ได้ฮัก ภัทรนาวิก) นั้น มีบรรดาศักดิ์เป็นนายสนิท หุ้มแพร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙ แล้วเลื่อนเป็นนายจ่ารง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ปวงชนย่อมเกลียดแท้	ทางทุกข์ นั้น
ชอบสิ่งซึ่งเป็นสุข	สวัสดิไฉ
ทุกข์ทุกข์ ต่างปล้ำปลุก	กันอยู่ เสมอมา
สุขวิตทุกข์วิตให้	อุปนิสัยเป็นมูล ๖
๑ สุขทุกข์มีฤทธิล้ำ	มารุต
แสวงสุขต้องคบสุข	วิตไว้
สุขวิตประหามทุก	วิตชาติ นะพอ
โดยเลศอื่นจักใช้	บ่ต้องยุติธรรม ๖
๑ อกศลประกอบเกื้อ	การผิด
เป็นช่องแห่งทุกข์	อย่าให้ง
โดยกายวจีจิตร	หมั่นละ เสียเทญ
ตลทุกข์ทุกข์ห่อตอ้ง	ติดเต้าเราเกษม ๖
	จมีนสุรฤทธิพฤติไกร

จมีนสุรฤทธิพฤติไกร นามเดิม หม่อมหลวงอุกฤษฏ์ เสนีวงศ์ เป็นบุตรหม่อมมณเรณทรราชา (หม่อมราชวงศ์รัตน เสนีวงศ์) เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๕ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาอภัยพลภักดิ์ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ อายุ ๘๐ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

● กล่าวเพศสองพวกอ้าง	ออกแสดง
ราชกิจพานิชแรง	แจกไว้
ผิดชาติเช่นเชิงแปลง	แปลกเปลี่ยน กันแสร
สองร่วมกันบ่ได้	ตั้งนิจยืน ๗
● พานิชคิดแต่ข้าง	ทามล
สมทรัพย์เพิ่มกะเป่าตน	ต่วยไว้
บ่อยากจักทำวาล	หวังอื่น อื่นนา
หากกอบราชการให้	ห่อนตั้งทางเดิม ๗
๑ ชนแสงประโยชน์วัย	ราชกิจ
ไปชอบการพานิช	เพศนั้น
ตั้งใจไล่สุจริต	รับราช การเฮย
ห่อนจักชอบประพฤตินั้น	เช่นเค้าทามล ๗
	หลวงสโมสรพลการ

หลวงสโมสรพลการ นามเดิม ทัด ศิริสัมพันธ์ เป็นบุตรพระยาไกรโกษา (สองเมือง ศิริสัมพันธ์) กับนางลำไย เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๓ ที่เมืองจันทบุรี ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาสโมสรสรพลการ ปลัดทูลฉลองกระทรวงโยธาธิการ แล้วเป็นเจ้ากรมยุทธโยธาทหารบก ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ อายุ ๗๗ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

๑ การสิ่งใดที่คิดที่ทำขึ้นโดยชอบธรรม เหนือเป็นประโยชน์
 ในส่วนคนอื่น ก็ควรทำการนั้นให้สำเร็จตลอดไป
 ไม่ควรทอดทิ้งและซ้ำให้การนั้นเสื่อมสูญ

หลวงวาทิตบรเทศ

หลวงวาทิตบรเทศ นายร้อยเอก หลวงวาทิตบรเทศ ครูเตรใหญ่ทหารบกทั่วไป นามเดิม หม่อมราชวงศ์ชิต เสนีวงศ์ เป็นบุตรหม่อมเจ้าวาริน ในกรมหลวงเสนีบริรักษ์ เกิดที่วังพระบิดา เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๐ ภายหลังเลื่อนเป็นพระวาทิตบรเทศ ไม่ปรากฏปีที่ถึงแก่กรรม แต่พระราชทานเพลิงศพ พ.ศ. ๒๔๕๐

วงจันทร์ รอดจัน

● ถ้าชอบด้วยราชการ ฉางที่ไม่ชอบน้ำใจคน
ถ้าทำการสิ่งไร ต้องค้นหาตัวจริง
ทำจริงแล้วอาจสามารถสำเร็จได้

พระยาสมุทบุรานุรักษ์

พระยาสมุทบุรานุรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรปราการ นามเดิม สิ้น (ตันสกุล ปริกัมศิลา)
เป็นบุตรพระยารามมณเฑียร (เนียม) ข้าหลวงเดิมในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๕

วงจันทร์ รอดจัน

๒ รักตัวตัวรักตอ้ง
ถึงที่ผิดคิดกลัว
ทำราชกิจอย่ามัว
จนหมั่นตรวจตัวไว้

สงวนตัว
อย่าไถ่
หมายมุ่ง เลยพ่อ
ชั่วแล้วละเสีย ข
หม่อมทศทิศภาเดช

หม่อมทศทิศภาเดช ราชินิกุล นามเดิม หม่อมราชวงศ์ผิว พนมวัน เป็นบุตรหม่อมเจ้าปรีดา พนมวัน ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมทศทิศภาเดชเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๙ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๔

วงจันทร์ รอดจัน

๑ เกิดมาเป็นมนุษย์ ต้องดิ้นรนความกตัญญูทดแทน
เป็นที่ตั้งให้มันจึงจะนับว่าดีได้

หม่อมเจ้าวัฒนา

หม่อมเจ้าวัฒนา หม่อมเจ้าวัฒนา รองทรง พระนามเดิม หม่อมเจ้าชายใหญ่ พระโอรสใน
พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นสิทธิสุขุมการ (ต้นราชสกุล รองทรง ณ ออยุธยา) ประสูติเมื่อ
พ.ศ. ๒๓๙๑ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงได้รับสถาปนาเป็นพระวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัฒนา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓
สิ้นพระชนม์วันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๑ พระชันษา ๗๐ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

๑ จะประสงฆ์วิทยา คิลปาคมพรวณ
 วิริโยตมสรว มนะคิกขอุลาห
 ๑ จะประสงฆ์ทุนทรัพย์ คณะนับอุตมา
 ฐุระกอบกิจพา นิชะกรรมตริทมา
 ๑ จะประสงฆ์วรยศ กิติพจนชขาย
 ธิบดินทรถวาย อตะตั้งกตัญญู ๗

๑ จะประสงฆ์ซึ่งรู้ถึง สรรพใด ไตเสีย
 จงหมั่นเล่าเรียนไป สละคร้าน
 ประสงค์ทรัพย์นับตุ่มไท ประกอบกิจ คำพ่อ
 แลวงยศอย่าอยู่บ้าน ฝ้ายเผ้าถายตัว ๗
 จรูญโรจเรืองศรี

จรูญโรจเรืองศรี พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญโรจน์เรืองศรี พระราชโอรสในพระบาท
 สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาซ้อย เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ.
 ๒๓๙๙ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นจรัสพรปฏิภาณ เมื่อ พ.ศ.
 ๒๔๓๙ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๐ พระชันษา ๕๒ ปี เป็นต้นราชสกุล จรูญโรจน์
 ณ อยู่ธยา

วงจันทร์ รอดจัน

● การใดไม่ดี ถ้ามีในตน บัณรอนผ่อนปรน
 ให้อภัยสันดาน
 จมื่นสรวักยสฤชติการ

จมื่นสรวักยสฤชติการ นามเดิม ทองดี โชติกเสถียร เป็นบุตรพระยาโชฎิกกราชเศรษฐี (เถียร) กับท่านผู้หญิงสุน เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๑ ภายหลังเป็นพระยาธรรมจรรยาอนุกรมมนตรี ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ อายุ ๘๘ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

๑ กัฟเพลั้งขาวอะนิจจา กัฟเพธัมมาอะนัตตา
 (แปลว่า)
 กัฟขาวทั้งหลายไม่เที่ยง ธรรมทั้งสิ้นไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ฯ
 เจ้าพระยารัตนบดินทร์

เจ้าพระยารัตนบดินทร์ ที่สมุหนายก นามเดิม รอด กัลยาณมิตร เป็นบุตรเจ้าพระยานิกรบดินทร์
 (โต กัลยาณมิตร) ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๑ อายุ ๗๓ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

- ๑. ชุระไม่ได้เกี่ยวข้อในอาตมะแล้วอย่าได้เอามาเป็นชุระ
ความที่เขาพูดกันอยู่เราไม่รู้ถึงความแถ้ว อย่าได้สออดแนมกล่าววาจา
ให้ผิดความ ๗

พระยาโชฎึกราชเศรษฐี

พระยาโชฎึกราชเศรษฐี เจ้ากรมท่าซ้าย นามเดิม เถียร โชติกเสถียร เป็นบุตรจีนจ้อ เกิดเมื่อ
พ.ศ. ๒๓๖๙ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ อายุ ๖๙ ปี เป็นผู้สร้างวัดนารณ-
สุนทรการาม

วงจันทร์ รอดจัน

๑ การ ดีชั่วทั่วแดน	ทุกตน	รู้
ใด โทษทุกข์ สุขผล	มากน้อย	
ใช้ มีดีมักบางคน	เกินขาด	ไปพอ
ง่าย แต่ปากจ้อยจ้อย	เหมาะนั้นนานมี	ฯ
๑ พระบรมราโชวาทไว้	ในคำ	ประกาศนา
เว้นกิจที่ควรล่า	เหนียวเว้น	
หมั่นประพฤติกิจควรทำ	ทางประพฤติ	ดีเสีย
พรวนอย่างยิ่งเร้น	หลีกภัยไทยเบียน	ฯ

อลังการ

อลังการ หม่อมเจ้าอลังการ มาลากุล พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา
กรมพระยาบวรราชปักษ์ (ต้นราชสกุล มาลากุล ณ อยุธยา) ประสูติเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๔๐๔ ในรัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอลังการ สิ้นพระชนม์
วันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ พระชันษา ๖๕ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

๑ ความอวดไม่ดีมีดีอย่าง คืออวดตนคนหมางไม่รักใคร่
 อวดสมบัติคนขัดใจหาใจ อวดรู้มักได้ความยากเย็น
 อวดบุญวาสนาเพื่อนข้าบาท มักหมายมาดก่อกรรมทำชั่ว
 แกล้งให้ซ้องขัดวิบัติเป็น หลอกล้อเล่นต่าง ๆ ทุกอย่างเฉย ๆ
 พระพรหมบริรักษ์

พระพรหมบริรักษ์ นามเดิม ถวิล อมาตยกุล เป็นบุตรพระยาธรรมสารนิติ (ตาด อมาตยกุล)
 ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาอภัยรณฤทธิ์ จางวางกรมพระตำราจักษัย เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๘
 ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓

วงจันทร์ รอดจัน

๑ เวลาเข้าค้ำตั้ง	ความเพียร	เทอญพ่อ
ราชกิจอย่าพาเหียว	อย่าคร้าน	
ไม่รู้จูงตอเบี่ยน	ทราบผิด	ชอบนา
ประมาณมักพลาดค้ำ	เตาะด้วยคิดทง	ร
	พระยาอนุชิตชาญไชย	

พระยาอนุชิตชาญไชย นามเดิม ฟุ้ง สุวรรณทัต เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๖ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ อายุ ๖๓ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

๑ ประพฤติถึงได้ให้ขอราชการ
พระยามหามนตรี

พระยามหามนตรี นามเดิม สาย สิงหเสนี เป็นบุตรพระยาเพชรชฎา (ดิศ) และคุณหญิงนุ่ม เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ ภายหลังได้เป็นพระยาอนุชิตชาญไชย พ.ศ. ๒๔๕๘ ลาออกจากราชการรับพระราชทานเบี้ยบำนาญ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ อายุ ๖๕ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

๑	นาย	หนึ่งประเวศตัว	แดนสด
	รู้	ชาติภาษาคน	ทั่วแคว้น
	จัก	ใคร่แสงผล	ความชอบ
	บ่าว	ที่ตามนายมั่น	ดีนา
๑	เจ้า	ทุกซ์ไพร่ยากด้วย	มากน้อยคอยระวัง ๖
	รู้	พระเดชพระคุณชู	กตัญญู
	จัก	มีห่มคัตร	ม้นนอ
	ข้า	รักเจ้าคิดล้อม	ชบยอม
๑	รัก	ราชกิจเจ้า	เบียนเบียด
	ษา	รพัดหมั้นปรารภ	ไผทฤา
	การ	คนที่ประจบ	รบสู้เต็มแรง ๖
	ง่าย	แต่ปากจิตรกัน	จอมภพ
			เลียมฤา
			กินนั้น
			ละประโยชน์
			นาพ่อ
			ก่อให้กรเลียบ
			จมีนไชยาภรณ์

จมีนไชยาภรณ์ นามเดิม เวก ยมาภัย เป็นบุตรเจ้าพระยายมราช (เฉย ยมาภัย) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๒ ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาอภัยรณฤทธิ์ จางวางกรมพระตำรวจซ้าย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๐ อายุ ๕๙ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

๑ รักตนดังสงวนตน กลัวจนกลัวอาย
 ประพาศมณเฑียร

ประพาศมณเฑียร นายประพาศมณเฑียร นามเดิม ยัง ภายหลังเป็นพระยาบำรุงราชฐาน เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๔๕ ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๔๙

วงจันทร์ รอดจัน

● ศักรวาทวานอื่นมีหมิ่นแค้น ไม่เหมือนมั่นพมมานที่
 หวานหอม กลิ่นประเทียบเปรี้ยวดวงพวงพยอม อาจ
 จะน้อมจิตรไฉนด้วยโลมลม แม้นลัธลัมหายมหายมไม่ปลาบ
 ปลัม ดังตุตติมบรเพ็ดต้องเข็ดขม ผู้ดีไพร่ไม่ประกอบ
 รอบอารมณ์ ไครพึงลมเมินหน้าระอา เขย ะ
 กรมขุนบดินทร์ไพศาลโสภณ

กรมขุนบดินทร์ไพศาลโสภณ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนบดินทรไพศาลโสภณ พระนามเดิม
 พระองค์เจ้าสิงหรา พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดา
 คล้าย เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๖๙ ภายหลังทรงเลื่อนเป็นกรมหลวงบดินทรไพศาล-
 โสภณ ทิฆมขันธ์เชษฐประยูร สิ้นพระชนม์วันอาทิตย์ที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ พระชันษา ๗๗ ปี
 วงจันทร์ รอดจัน

● จะรักจะมุงหมายสิ่งใด

อย่าได้เกินนัก

จมีนจรักษองศ์ซ้าย

จมีนจรักษองศ์ซ้าย นามเดิม กร กรสูต เป็นบุตรหลวงสกลพิมาน (นาค) ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนเป็นพระยาบำเรอภักดิ์ ในกรมพระตำรวจวัง ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๖ อายุ ๕๓ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

๑ ปลุกศาลาหาไครย์อยู่ในบ้าน
 แสนรำคานอึดอัดให้ขัดข้อง
 พระยาสุนทรสงคราม

พระยาสุนทรสงคราม พระยาสุนทรสงครามรามพิไชย ผู้ว่าราชการเมืองสุพรรณบุรี นามเดิม
 พัน รัตนกุล เป็นบุตรพระยาพิไชยสงคราม (สัตวา) ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๖
 วงจันทร์ รอดจัน

๑ รัก	ชื่อวางชั่วคราว	การพาด
รัก	บุตรหมั้นว่านาง	ชิดใช้
รัก	ทรัพย์อุตสาหกรรม	ที่ชอบ ธรรมดา
รัก	มิตรพจนาน	มันด้วยการตรง
		จมีนจงรักดีองค์ ขวา

จมีนจงรักดีองค์ขวา นามเดิม ศิริ เอมะศิริ เป็นบุตรหลวงพลอาศรัย (อ้อม) ภายหลังเป็น
พระยามนุสารสาตราปัญญา สังกัดกระทรวงยุติธรรม ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ.
๒๔๕๕ อายุ ๖๕ ปี

วงจันทร์ รอดจัน

๑ ธรรมดาบุคคลเกิดมา ถ้ำรักชื่อรักเดียวแล้ว
 ย่ำประพาศิตความชั่ว
 พระยาไชยยศสมบัติ

พระยาไชยยศสมบัติ เจ้ากรมพระคลังมหาสมบัติ นามเดิม ฉ่ำ เป็นบุตรจีนสิน มหาดเล็กหลวง
 ในรัชกาลที่ ๓ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๑ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๓ อายุ ๗๒ ปี
 เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ ตั้งใจในการที่สุจริต ชื่อตรง ตงฉิน
 ทำราชการฉลองพระเดช } ในพระเจ้าอยู่หัว
 คุณ
 พระยาสุรัสวดี

พระยาสุรัสวดี ผู้ช่วยราชการในกรมท่าซ้าย นามเดิม พัก โชติกสวัสดิ์ เป็นบุตรจีนเที่ยง
 แซ่หลิม ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาโชฎีกราชเศรษฐี เจ้ากรมท่าซ้าย เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๗
 ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๘ อายุ ๖๗ ปี

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ จิตเตปริสุทธะ	สุคปาฏิ กังขา
กาย	
ความบริสุทธิ์ใจ }	นั่นเป็นประเสริฐ
วาจา	
	เจ้าหมื่นศรีสรักษ์

เจ้าหมื่นศรีสรักษ์ นามเดิม กระจำง บุรณศิริ เป็นบุตรพระยาธรรมจรรยาอนุกรมมนตรี (จำเริญ บุรณศิริ) ภายหลังเป็นพระยามหานิเวศนานุรักษ์ สังกัดกระทรวงวัง พ.ศ. ๒๔๔๖ ไม่ปรากฏวันที่ถึงแก่กรรม

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ ขี้รักเจ้าย่อมได้	ความศกข	
บ่าวรักนายนำทุกข์	ห่างได้	
ทำเนียบเทียบทำนุ	แบบบุ รานนา	
คำประดิษฐ์คิดไว้	อย่ารู้เลื่อมสูญ	๖
๑ ชนใดทำจิตรไว้	เป่นกลาง	
สุขทุกข์เท่าไรวาง	ถึงได้	
มีลาภยศเสมอปาง	ใดห่อน ไหวนา	
ควรจักสมมิตให้	ข้อแท้ เมธี	๖
	หลวงศักดิ์นายเวร	

หลวงศักดิ์นายเวร หัวหมื่นมหาดเล็กปลายเชือกเวอร์ฤทธิ์ นามเดิม จัน พราหมณะนันท์ เป็นข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ ๕ ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาศิริสัตย์สถิตย์ จางวางมหาดเล็ก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ ถึงแก่กรรมวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๘

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๐ เมื่อใดได้ความสุข ระวังทุกข์จะปะปน
 เมื่อดีมาถึงตน ระวังชั่วอย่ามีวัด
 จมื่นวิจิตไชยศักดิ์ดาวุธ

จมื่นวิจิตไชยศักดิ์ดาวุธ ผู้บังคับการกรมทหารมหาดเล็ก นามเดิม อ้อด ศุภมิตร เป็นบุตร
 พระมหาสงคราม (สุข) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘ ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาราชศุภมิตร
 ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๒ อายุ ๓๕ ปี เป็นต้นสกุล ศุภมิตร

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ รักตัวกลัวความผิด

จงระวังกิจของพระเจ้าอยู่หัว
หลวงสุรยุทโยธาทาญ

หลวงสุรยุทโยธาทาญ นามเดิม ดั้น ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๐

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ ประนมบรมบาทเจ้า จอมสยาม
 ฉลองราชกิจการตาม ต่อไต้
 โดยความซื่อฤาณาม ดำแหน่ง นานแสน
 การยุติธรรมจำให้ หากแคล้วทางสวรรค
 ๑ หอวชิรยาตรฟ้า ฟุ่มสยาม
 รั้งฤชต์ลวสัดงาม แ่งพร้อง
 สมาชิกประชุมยาม เย็นสดับ ถ้อยแฮ
 จำรัสชาติเฉกบ้อง แวนแก้วชุนาย
 ๑ แสง รัตน์รุ่งรัง รั้ง
 แสง วิสุทธิสัตว์ แม่เหย
 แสง มิตรเสมอชี วิตร่วม กันแฮ
 แสง สติปัญญาเข้ คำคุ้มแสนแสง
 พระวรภักษ์พลากร

พระวรภักษ์พลากร ข้าราชการกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ นามเดิม ทิม ชาดะปัทมะ
 เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๒ เป็นบุตรหลวงสนธิใจรักษ์ (เกิด) ถึงแก่กรรมวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๖
 อายุ ๘๔ ปี

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

● บังคมบรมบาทเบื้อง ยุคล
 สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ดิลกหล้า
 จงทรงศุภผล บงบึง
 ขอพระชนม์ยืนฟ้า ร่มเกล้าบาทมุล
 ● เป็นข้าราชกิจได้ ฝ่าธุลี
 พระเดชพระคุณมี ปกเกล้า
 ควรขอบเขตเวที ทุกเมื่อ
 นลของพระเดชพระคุณเจ้า อุดมศักดิ์กตัญญู
 ● เป็นสงฆ์ควรเร่งรู้ ธรรมไตร ปัญญาเขย
 เปนบาทมุลิกาไท ธรรมเจ้า
 ควรชำนาญใน ธรรมราช กิจนา
 เปนหมู่วานิชเค้า คิดค้าควรเวียน
 พระยาเพชรพิไชย

พระยาเพชรพิไชย จางวางกรมล้อมพระราชวัง นามเดิม จิน จารุจินดา เป็นบุตรหลวงพิบูลย์
 สมบัติ (พิน) ถึงแก่กรรมวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๖ อายุ ๗๔ ปี

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ ความกตัญญูสัจย์ข้อแท้ ทางดี
 อักกุศลธรรมมี กอบแล้ว
 คงดวิสัตติ นาพ่อ
 ประพฤติได้ ดังแก้ว ส่างร้อนใจเกษม
 พระรัตนโกษา

พระรัตนโกษา นามเดิม เป๊าะ จารุจินดา เป็นบุตรพระยาเพชรพิไชย (จิ้น จารุจินดา) เกิดเมื่อ
 พ.ศ. ๒๓๘๘ ภายหลังเป็นพระยารัตนสมบัติ จางวางกรมพระคลังทอง ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๒
 มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๕ อายุ ๗๑ ปี

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ เพียรสรรพสิ่งชอบตามนิไสย
 อุดาหลักสรรพไทยทุกเมื่อ
 พระจินดาจักรรัตน

พระจินดาจักรรัตน เจ้ากรมกองแก้วจินดา นามเดิม เดช นามะสนธิ เป็นบุตรขุนศิลปสาตรา
 (เสื่อ นามะสนธิ) ปลัดกรมกองแก้วจินดา เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ ภายหลังได้เป็นพระยาศรีสรราช-
 ภัคดี เจ้ากรมพระกลาโหมฝ่ายพลำกัง ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ อายุ ๗๐ ปี
 เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ กัตัญญุคุณควรขอบ
หลวงศิลปเสตรา

หลวงศิลปเสตรา นามเดิม อิ่ม นามะสนธิ (บางแห่งว่า อ้น หรือ อิน) เป็นบุตรขุนศิลปเสตรา (เสื่อ นามะสนธิ) ปลัดกรมกองแก้วจินดา เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๔ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ อายุ ๘๕ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ที่สมญาว่าความเจริญนั้น
แลประพาศติอยู่เป็นอาจีนแล้ว

ถ้าผู้ใดรู้จักตัวความเจริญ
ดีหาที่สุดมิได้ ๑
หลวงกำจัดไพรินทร์

หลวงกำจัดไพรินทร์ ปลัดกรมกองแก้วจินดา นามเดิม ดิศ นามะสนธิ เป็นบุตรขุนศิลปสาตรา (เสื่อ นามะสนธิ) กับนวล เป็นมารดา เกิดเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๑ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาวชิรยศยารักษ์ ตำแหน่งกำกับเรือน้ำในกระทรวงมหาดไทย ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ อายุ ๖๘ ปี

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ ท่านผู้ใด ถัดความบริสุทธิ์เป็นทีที่พึ่งแล้ว อาจสามารถ
จะทำการตลอดไปได้

พระยาสุนทรบุรี

พระยาสุนทรบุรี พระยาสุนทรบุรีศรีพิไชยสงคราม ผู้ว่าราชการเมืองนครชัยศรี นามเดิม โต
หรือหมาโต โชติกเสถียรเป็นบุตรพระยาโชฎึกราชเศรษฐี (เถียร โชติกเสถียร) ภายหลังได้เป็น
พระยาพิทยโกษา ในกรมท่ากลาง ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ การตัดพบ การตัดปะ การตัดแทน การตัดคุช
 การตัดสยาย การตัดเส้น การตัดทักซ์ การตัดโทษ
 การตัดเป้น การตัดเชิญ การตัดขัด การตัดคอบ
 พระยาไชยสุรินทร์

พระยาไชยสุรินทร์ ข้าราชการในกรมพระคลังมหาสมบัติ นามเดิม หม่อมราชวงศ์เทวะหนึ่ง
 ศิริวงศ์ บุตรพระสัณห์พันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามงคลเลิศ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๗ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๔
 พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๓ อายุ ๓๖ ปี

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ จะประพฤติสิ่งใดให้มีสติติดอกตรองเสียก่อน
 เมื่อถึงนั้นควรประพฤติจึงประพฤติ ถ้าสิ่งที่ไม่ควรเว้นจึงเว้น ๖
 พระยาไชยวิชิต

พระยาไชยวิชิต ผู้สำเร็จราชการกรุงเก่า นามเดิม สิงโต ศกุนะสิงห์ เป็นบุตรพระยาอาหารบริรักษ์ (นก) ภายหลังเป็นพระยาเพชรพิไชย จางวางกรมล้อมพระราชวัง ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๕

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ นิินทาดุจหนึ่งน้ำ ในมทา สมุทเอย
 ควรบ่คิดโกรธา เท้าถ้อย
 สรรเสริญข้อมนำมา แต่พวก ขอบแฮ
 ฝืนนิยมนมถ้อย แม่นมั่นเสียดคน

หม่อมเจ้าเจ็ก

หม่อมเจ้าเจ็ก หม่อมเจ้าเจ็ก นภวงศ์ โอรสพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส (ต้น
 ราชสกุล นภวงศ์ ณ อยุธยา) ประสูติวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๗ สิ้นชีพิตักษัยวันที่ ๔ กรกฎาคม
 พ.ศ. ๒๔๕๖ ชันษา ๖๐ ปี

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๘	เกิดดับสำหรับด้วย	สังขาร
	วิชัฏกัณณ	เวทนา
	ทุกข์ขมรส	เก็บกัก
	ชาติชอบเลอน	แก่นแก้วประดับกาย
		๗
		หลวงทรงสุระเดช

หลวงทรงสุระเดช ข้าหลวงมณฑลลาวเฉียง นามเดิม อ้น บุณนาค ภายหลังเป็นพระยาทรงสุระเดช
ในกระทรวงกลาโหม ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๒

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ หมั่นเวียนนมากรู้ มั่นสัตย์กตัญญู แม่่นสู่ทางเจริญ
ปรีดา

ปรีดา พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปรีดา เมื่อประสูติดำรงพระอิสริยยศเป็นหม่อมเจ้าปรีดา
ปราโมช พระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ (ต้นราชสกุล ปราโมช ณ อยุธยา)
ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๗๘ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๗
พระชันษา ๘๐ ปี

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑	ใจหนึ่ง	รักชื่อเชื้อ	สงวนตัว
	ใจหนึ่ง	ทำอย่ากลัว	กริ่งถ้อย
	ใจหนึ่ง	ตรีเกรงมัว	หมองอย่า ทำนา
	ใจหนึ่ง	แม่นทั้งห้อย	อย่าเอื้อมลูยจันทร์ ๖
			เจริญผลพูนสวัสดิ์

เจริญผลพูนสวัสดิ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนเจริญผลพูนสวัสดิ์ พระนามเดิม พระองค์เจ้า
 ชมพูนุท พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาสัมฤทธิ์
 เมื่อวันอังคารที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๗๐ สิ้นพระชนม์วันเสาร์ที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๕
 พระชันษา ๖๗ ปี เป็นต้นราชสกุล ชมพูนุท ณ อยู่ธยา

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ ความกตัญญูทดแทน
นั้นเป็นความเจริญ

รู้จักคุณท่านผู้มีคุณ

หลวงนครไทรพิเชต

หลวงนครไทรพิเชต นามเดิม ยิ้ม ภายหลังเลื่อนเป็นพระพิจารณา สังกัดกรมพระกลาโหม
ฝ่ายพระราชวังบวร ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๖

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ สามอย่างดังจิตรหมั่น

หาชอบบสลาย

จดจำคำเข้าผาย

คงลัดยจัดจิตรเต้า

๑ ควรคิดจิตรแน้นอม

มีกระตัญญูผั่ง

ทุกคืนคำกำลัง

กิจบุพการีท้าว

๑ เราเขาควรขู้ช้าง

ควรคิดจิตรวิจารณ์

ทรพยดินถึงเค็มหวาน

พลุธาย่อมให้

โดยหมาย

ดั่งเจ้า

ผืนรู้ วัดเฮย

ต่อผู้มีคุณ ๗

นำหวัง

ผ่ายจ้าว

เร่งสู่ ไทนา

เทียบให้ใจเหน ๗

เอาการ

จวบได้

วุฒิชอบ ชูแฮ

สุขแท้ตามประสงค์ ๗

พระตรุณรักษา

พระตรุณรักษา นามเดิม กัน สาครวาสี เป็นบุตรกลืน ไม่ปรากฏปีที่ถึงแก่กรรม แต่พระราชทาน
เพลิงศพวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๗

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ การสิ่งใดที่สมควรตั้งประพจน์ตาม สัมควรแก่การ
 แลเวลาที่ดีโดยชอบธรรม
 พระนรนาถ

พระนรนาถ พระนรนาถกัศศีรีรัชฎาการ ข้าราชการในกรมพระคลังมหาสมบัติ นามเดิม
 เอ็ม ณ มหาไชย เป็นบุตรหลวงเรืองศักดิ์สาคร (เฟือก ณ มหาไชย) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๓ ภายหลัง
 เลื่อนเป็นพระยา ในราชทินนามเดิม ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุ ๖๗ ปี
 เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ รักสิ่งใดไปนั้น
อีกชนกมารดา
ราชกิจนั้นอุสหา
จงตาคุณรู้

ขาดมา
ยิ่งผู้
ถัดยขอ ของแฮ
จักข้อสนของคุณ ๖
นายสนองราชบรรหาร

นายสนองราชบรรหาร นามเดิม เล็ก สุจริตกุล เป็นบุตรเจ้าพระยาสิริรัตนมนตรี (หงษ์ สุจริตกุล)
ภายหลังได้เป็นพระยารัตนโกษา ตำแหน่งเจ้ากรมพระคลังสินค้า ถึงแก่กรรมวันที่ ๔ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๕๓

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ ชื่อสกุล หลักที่ชั่ว รักษาความดี
พระยาสมบัตยาศิบาล

พระยาสมบัตยาศิบาล เจ้ากรมพระคลังในขวา นามเดิม ปาน เป็นบุตรพระรัตนโกษา (จันทร์)
เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๒ ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ อายุ ๕๒ ปี
เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ รักตัวกลัวผิด ราชกิจหมั่นประพฤติ ถึงชั่วหลักหน้า
การฉ้อโกง ๖
พระอรุณพลาภิบาล

พระอรุณพลาภิบาล เจ้ากรมอรุณพลา นามเดิม ทัด เป็นบุตรพระอรุณพลาภิบาล (รีน) ภายหลัง
ได้เป็นพระสุนทรราชวงศาใหญ่กรมทหารเรือ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๐
เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นการประเสริฐดีกว่าอย่างอื่น
 ถ้ามีในตัวผู้ใด คงจะได้ผลแก่ผู้นั้น
 นายร้อยเอก หม่อมเจ้าปรีดา

นายร้อยเอก หม่อมเจ้าปรีดา หม่อมเจ้าปรีดา บรยงกะเสนา โอรสในพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ
 กรมขุนธิดาเบศร์บวร (ต้นราชสกุล บรยงกะเสนา ณ อยุธยา) สิ้นชีพิตักษัยวันที่ ๑๒ กรกฎาคม
 พ.ศ. ๒๔๔๒

เนาวรัตน์ ปัญญางาม

๑ ความจริงสิ่งสัจนี้

อาจต่อประจามิตร

ถึงโดยพ่ายความคิด

ใจน้องร้องโลกอ้อ

๑ ที่สุดแห่งสิ่งรู้

เว้นผู้หลับตาถือ

หลงโลกชัดขบถือ

ครันทรบาทดูเลตอัน

ในจิตร พ่อเฮย

ห่อนท้อ

อริลอบ ล้างแฮ

อมิตรแจ้งคุรสนอง ๖

มีฤา

สิ่งนั้น

อัมมระ พ่อเฮย

เื้ออ้ออ้าจริง ๖

(ตุเลต ว่ารู้ไม่ทันเวลา)

ปฤษฎางค์

ปฤษฎางค์ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ พระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุน
ราชสีหวิกรม (ต้นราชสกุล ชุมสาย ณ อยุธยา) กับหม่อมน้อย ประสูติเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๓๙๔ แรกประสูติดำรงพระอิสริยยศเป็นหม่อมเจ้า สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ.
๒๔๓๗ พระชันษา ๔๓ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ถ้ารักตัวแล้ว ต้องรักท่านผู้อื่นด้วย ๗
พระยาพิพัฒโกษา

พระยาพิพัฒโกษา ปลัดทูลฉลองกรมท่ากลาง นามเดิม สุน่ สาตราภัย เป็นบุตรนายอ่วม เกิดเมื่อ
วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๘๗ ภายหลังได้เลื่อนเป็นพระยาอภัยพิพิธ ในกระทรวงว่าการต่างประเทศ
ถึงแก่กรรมวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕ อายุ ๗๓ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ คนใดใจมุ่งแท้
 ดิษฐ์ที่ตนหวัง
 คงลมทุกสิ่งดัง
 ลุ่ทุ่เหตุให้

จริงจัง
 ย่อมได้
 นึกแน่
 เพียงแต่แลเห็น

ร
 หลวงนายสิทธิ์

หลวงนายสิทธิ์ หลวงสิทธิ์ นายเวร นามเดิม บุศย์ เพ็ญกุล เป็นบุตรเจ้าพระยามหินทรศักดิ์
 อารงค์ (เพ็ง) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑ ภายหลังเป็นเจ้าหมื่นไวยวรนาถ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๖
 ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ อายุ ๔๓ ปี

อนึ่ง หนังสือวชิรญาณสุภาสิต ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ หน้า ๗๖ ว่า หลวงนายสิทธิ์ นามเดิม
 ชม ภายหลังเป็นพระยาพิพิธโกศัยสุวรรย์ นั้น น่าจะคลาดเคลื่อนในตัวบุคคล เพราะจากหนังสือ
 วชิรญาณ ตอนที่ ๓ ร.ศ. ๑๑๓ หน้า ๒๓๐ ว่า หลวงนายสิทธิ์ นามเดิม “บุตร” และจากประวัติของ
 พระยาพิพิธโกศัยสุวรรย์ (ชม สุวรรณทัต) นั้นมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสิทธิ์ นายเวร เมื่อ พ.ศ.
 ๒๔๓๓ เป็นพระยาพิพิธโกศัยสุวรรย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ท่านผู้ใดรักชื่อคงจะมีความเจริญ

๒
ขุนสรชาญพลไกร

ขุนสรชาญพลไกร นามเดิม เกื้อ ทรพรพันธ์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑ ต่อมาเป็นพระยานรงค์ไชย
ตำแหน่งเกียกกายทัพบก ภายหลังลาออกจากราชการเนื่องจากป่วยเมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ.
๒๔๕๒

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ เป็นคนควรคิดตั้ง	กตัญญู	
ต่อท่านที่เป็นผู้	บุพพแท้	
อภิวันท์หมั่นเชิดชู	ชอบสัก การแซ	
คุชทุกขชุกย่อยแก้	ก่อให้ คื่นขลัง	๗
๑ เป็นทหารการขัดฉำ	ทำขึ้น	
หมั่นจำทุกคำคืบ	ขอไว้	
เกิดเข็ญอย่าเต็นตื่น	ตั้งจิตร มั่นพอ	
คอยเฝ้าชิดเจ้าไซ้	ชาติเชื้อชาติวี	๗
	นายร้อยเอก นายปุย	

นายร้อยเอก นายปุย ภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงอำนาจนรณรงค์ราญ
สังกัดกระทรวงกลาโหม ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ข้ารักเจ้าเจ้าย่อม
 บ่าวรักนายนายปรา
 นายรักบ่าวเพราะสว
 เจ้ารักข้าฤๅม้วย

กรุณา ตนนอ
 โมทย์ด้วย
 มิรักดี แลพ่อ
 เพราะใช้สมประสงค์ ๖
 หลวงอำนาจนรงค์วิญ

หลวงอำนาจนรงค์วิญ นามเดิม หม่อมราชวงศ์ยัน พนมวัน เป็นบุตรหม่อมเจ้ายินดี พนมวัน
 เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๔ อายุ ๓๑ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ กตัญญูควรคิดให้
กตเวทีกิต

คนจะสรรเสริญกิต

ผลจะล่งเสริมเข้า

๑ เป็นทหารตั้งจิตให้

มอบชีพได้บทมลาย

เขาต่างปรวการ

เชิดพระเกียรติยศให้

เป็นนิตย

ค่าเข้า

ดิศบ์ชื่อ

ลัตยไย

เขตร้างทางเกษม ๖

เป็นทหาร

มกุฎไต้

กัณอริ

เพื่องฟ้าสถาวร ๖

นายร้อยเอก นายอิน

๑๐๘

๑ ทำ กิจคิดอย่าล้น
การ หนักผ่อนตะแบง
พล ควรอย่าแข่งแข่ง
ตัว นิดจิตรอย่ากว้าง

๑ ทำกิจการใหญ่น้อย

กะแต่พอใจ
มักใหญ่ไม่ลงไป
พลั้งผิดคิดกลับ

เหลือแรง

แบ่งบ้าง

อวดฮึก เหมินา

อย่าล้นคนฉิน ๖

ไดโต พ่อเฮย

จู้

เกินล้วน ประมาณนา

ยากแท้อย่าถวิล ๖

นายร้อยเอก นายพัน

นายร้อยเอก นายพัน ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสรรพยุทธพิไชย สังกัด
กรมทหารรักษาพระบรมมหาราชวัง ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

ธัมมัญจะเรตฺถจิริตํ
 ธัมมจารีสขฺสเสติ
 ๑ ธรรมโตตฺถจิริตํ
 อปรํทฺถจิริตํ
 ความสัจย์อาจชักนำ
 ในชาตินี้อีกเบื้อง

นตฺถจิริตํจะเร
 อัสมิทฺถจิริตํจะเร
 ควรจำ ไฉนา
 ยักเยื้อง
 คชเพ็ช พุณฺส
 นำโน้นดลสรวรรค์

หลวงวิจิตรสรสาตร

หลวงวิจิตรสรสาตร นามเดิม จัน แล้วเลื่อนเป็นพระวิจิตรสรสาตร ในกระทรวงกลาโหม
 ไม่ปรากฏปีที่ถึงแก่กรรม แต่พระราชทานเพลิงศพวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๓

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ บัญญัติวิรัตถ์	ห้าสถาน
ปานอหินทาน	อีกทั้ง
กาเมธุมิณาจาร	อีกมุ
อีกเสพยาตั้ง	สาแฮ
๑ ศิพมมนุษย์แด่สัตว์นั้น	แต่งต้นเบญจศีล ๗
ลักทรัพย์อหินทาน	สองสถาน
หญิงใดอยู่ในการ	เหล่านี้
อีกนพมุสาล	ครองปก
๑ การดื่มน้ำเหล้ากับ	เขาแฮ
จนประมาณเมาเป่	หลักพันตนเสีย ๗
ความชั่วสุดแท้	น้ำเมา
ใครกละได้ดังก็	โรแฮ
	มัน
	เสียจาก
	ตนแฮ
	กอบไว้ไกลอบาย ๗
	หลวงรำบานประจามิตร

หลวงรำบานประจามิตร นามเดิม แต้ม ภายหลังเลื่อนเป็นพระฤทธิเดชะ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ มีอำนาจแม้ไม่
ทำกับผู้อื่น
หย่อนอำนาจไปหัน
โทษที่ทำนั้นน้อย

ยุติธรรม
ต่ำต้อย
หาช่อง ทำแฮ
บาปนั้นคงสนอง ช
พระอินทราธิบาล

พระอินทราธิบาล นามเดิม เจริญ เศวตนันท์ เป็นบุตรพระยามหานิเวศนานุรักษ์ (เพือก) กับ
คุณหญิงนาก เกิดเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๓ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาอภิชาติ-
ชาญยุทธ จางวางกรมพระตำรวจ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ อายุ ๗๔ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ราชกิจอย่าคิดท้อ
 ทุกข์ยากลำบากหวัง
 ความดีประจวบ
 คงเบ็ดเชิดชูให้

ถอยหลัง
 นึกไว้
 เจาดีด ตามนา
 หากได้เห็นผล ๗
 หลวงราชนรารักษ์

หลวงราชนรารักษ์ เจ้ากรมไพร่หลวง ในกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ นามเดิม อิ่ม
 ศิลานนท์

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ท้าวรักแล้วอย่าเหิม ๗
 ขจรบัตรกองทหารม้า
 หม่อมราชวงศ์ไฉน

หม่อมราชวงศ์ไฉน หม่อมราชวงศ์ไฉน อสุณี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๙ ภายหลังได้รับพระราชทาน
บรรดาศักดิ์เป็นหลวงพระฤกสรศักดิ์ สังกัดกระทรวงกลาโหม ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ.
๒๔๕๗ อายุ ๖๘ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

ความกตัญญู ๔ ประการ

ประการ ๑ กตัญญูต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ประการ ๑ กตัญญูต่อพระบรมวงศานุวงศ์

ประการ ๑ กตัญญูต่อวงศ์ตระกูลของตน

ประการ ๑ กตัญญูต่อราษฎร

รวม ๔ อย่างเท่านั้น ถ้าวัดรักษาไว้ได้เป็นความเจริญ

พระยาอภัยรณฤทธิ์

พระยาอภัยรณฤทธิ์ จางวางกรมพระตำราวงซ้าย นามเดิม แยม บุนยรัตพันธุ์ เป็นบุตร
เจ้าพระยาสุรารักษ์ (นุช) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๐ ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาสิทธิราชฤทธิไกร
เจ้ากรมอาสาใหญ่ซ้าย ในกระทรวงกลาโหม ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๙
อายุ ๖๙ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

● รักตัวสงวนท่าน
พระสุธรรมโมไตร

พระสุธรรมโมไตร นามเดิม หุ้ย บุนนาค เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๗ ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาราชานุ-
ประพันธ์ ในกระทรวงการต่างประเทศ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุ ๖๓ ปี
รัชนี ทรัพย์วิจิตร

๑	เวียน	ไปในห้วงห้วง	สงสาร
	ว่าย	สู่ทุกข์ทรมาน	ดึกดำ
	ดายน	ต่อบ่อดะพาน	ยากได้
	เกิด	ก็มีแต่น้ำ	จริงนา
			ท่วมล้นชนหวัง
			พระอินทรเทพ

พระอินทรเทพ พระอินทรเทพบดีศรีสมุห เจ้ากรมพระตำรวจใหญ่ขวา นามเดิม ทับ ทรพรพ-
 นันท์ เป็นบุตรนายม่วงมหาดเล็กเวรศักดิ์ ในรัชกาลที่ ๓ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๑ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๑
 สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๓ อายุ ๕๒ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ รักตัวเพราะกลัวผิด

จงถึความสุจริตไว้ให้มั่น
หลวงทรงศักดิ์ดา

หลวงทรงศักดิ์ดา เจ้ากรมไพร่หลวง ในกรมพระสุรัสวดีกลาง นามเดิม ทองดี เกิดเมื่อ พ.ศ.
๒๓๖๕ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๗ อายุ ๗๒ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

ตั้งอยู่ในศักดิ์จิวิต กัตัญญ รู้จักคุณ
 ประพฤติตนไว้เป็นกลาง เป็นการดี
 ความรู้ชอบ ๑ ความดำริห์ชอบ ๑ เจรจาชอบ ๑
 การงานชอบ ๑ เครื่องเลี้ยงชีวิตเป็นอยู่ชอบ ๑
 เพียรพยายามชอบ ๑ รุกกชอบ ๑ จิตที่ตั้งมั่นชอบ ๑
 ดับทุกข์ได้
 รุประภาวะ เป็นปัจจุบันะกาล
 ชาติ มรณะ เป็นอนาคตกาล
 เกิดตายคู่กัน
 ความจริง ใจมั่น ไปนานเหน็จจริง
 อย่าหวั่นตาย ให้ล้มตาย ได้ความสุข
 พระยาศรีธรรมราช

พระยาศรีธรรมราช สำเร็จราชการเมืองนครศรีธรรมราช นามเดิม หนูพร้อม ณ นคร เป็น
 บุตรเจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อยกลาง) ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี
 ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ รุคมิ ๖ ประการ อย่างราชสีห์ อย่างโคอุศุภราช
 อย่างกา อย่างไก่ อย่างนกยาง
 อย่างเหยี่ยว
 ประพฤติตัวได้เสมอไปจึงจะมีความเจริญ
 พระยาประสิทธิศุภการ

พระยาประสิทธิศุภการ นามเดิม หม่อมราชวงศ์ลม้าย ฟังบุญ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๔
 ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๑

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ยุติธรรมประกอบทั้ง
 อภิกระตัญญูจิตร
 เข้าคำพระคุณคิด
 ผลชื้อจักส่งให้

สุจริต
 แต่ได้
 อเนกนับ นาพ่
 คุชนั้นพลันถึง
 พระยาอรรคราชนาร ฤกัถิ

พระยาอรรคราชนารฤกัถิ นามเดิม เนตร เนตรายน ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๘ พฤษภาคม
 พ.ศ. ๒๔๔๐

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ อย่าคบอย่าคิด
คบที่ควรการ
จะทำสิ่งใด
คิดผิดจักป่วน

ที่มีตรเป็นพาล
เป็นศรีแก่ตน
คิดให้เป็นผล
ยากจนเชื่องใจ

๕

หลวงฤทธินายเวร

หลวงฤทธินายเวร นามเดิม พุด เทพหัสดิน เป็นบุตรพระยาไชยสุรินทร์ (เจียม) เกิดเมื่อ พ.ศ.
๒๔๐๒ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๓ อายุ ๓๑ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ จะทำการจัดขี้ออยู่ในธรรม

โลกนั้กมก่นำเครื่องร้อน
พระยาเพชรชฎา

พระยาเพชรชฎา ปลัดทูลฉลองกรมพระนครบาล นามเดิม เอี่ยม อมาตยกุล เป็นบุตรพระยา
ธรรมสารนิติ (พลับ) ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาประชุมประชานารถ สังกัดกรมพระสุรัสวดีกลาง
ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๓

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑๑ จะทำการสิ่งใดจงประมาณตน

หลวงสวัสดิ์ดิษฐ์เรศ

หลวงสวัสดิ์ดิษฐ์เรศ ปลัดกรมกองตระเวนขวา นามเดิม สุข เป็นบุตรหลวงสวัสดิ์ดิษฐ์เรศ (พุ่ม)
เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๙ ถึงแก่กรรมวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๕ อายุ ๕๖ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ มิตร จิตรคิดกอบเก็บ กุดการ
 รัก ร่วมอารมณ์ปาน พวกพ้อง
 หัก คิดหักจิตรราน รายชด กัณหา
 รัก แต่บ่รักจิตรข้อง เคียดขี้กัณหา ฯ

พระยาอนุรักษราชมนเฑียร

พระยาอนุรักษราชมนเฑียร กรมพระตำรวจวัง นามเดิม เพือก เศวตนั้นทน เป็นบุตร
 หมื่นชนินทร์บริบาล (ทองดี) สมุหบาญชีในสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ภายหลังเป็นพระยา
 มหานิเวศนานุรักษ์ ศักดิ์दानุกรมอุดมพฤธมาธิคุณ สังกัดกรมวัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ ถึงแก่อนิจกรรม
 วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๕ อายุ ๗๕ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	เกิด	เป็นคนอย่าได้	หมื่นคน
	แก่	ก็แก่อย่าปน	ซ่อนด้วย
	เจ็บ	แล้วเร่งจำจน	ชีพล่วง ลับหนา
	ตาย	เมื่อถึงที่ไฉน	อย่าได้เสียใจ ฆ
			จำเขมงส์ตริยาวิธ

จำเขมงส์ตริยาวิธ นามเดิม ประวัติ อมาตยกุล ภายหลังได้เป็นหลวงพิเทศพิไลย ถึงแก่กรรม
วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๐

วาสนา งามดวงใจ

Be you to others kind and true
 as you would have others be to you
 and neither say nor do to them
 what self you would not take again

พระชลยุทธโยธินทร^๑

พระชลยุทธโยธินทร ผู้บังคับเรือพระที่นั่งเวสชาติศรี นามเดิม André du Plessis de Richelieu เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๕ เป็นนายทหารเรือชาวเดนมาร์ก เข้ามารับราชการทหารเรือไทยในตำแหน่งผู้บังคับการเรือพิทยัมรณยุทธ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ ต่อมาเลื่อนเป็นพระยาชลยุทธโยธินทร กราบถวายบังคมลาออกจากราชการเนื่องจากสุขภาพไม่ดี และกลับไปรักษาตัว ณ ประเทศเดนมาร์ก ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ อายุ ๗๙ ปี

วาสนา งามดวงใจ

๑ รักคนสงวนท่าน

๖

พระยาศรีสรรราชภักดี

พระยาศรีสรรราชภักดี สมุหพระกลาโหมฝ่ายพลำกัง นามเดิม หนูเล็ก โกมารกุล ณ นคร เป็นบุตรเจ้าพระยามหาศิริธรรม (น้อยเมือง) กับคุณหญิงเฟือก เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๕ ถึงแก่กรรม วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ อายุ ๕๖ ปี

วาสนา งามดวงใจ

๐ พึงตั้งตนอยู่ในความสุจริตธรรม ประกอบไปด้วย
 กรุณาเป็นอันมาก ทวัชประโยชน์แลคุณในตัวแลท่านผู้ขึ้น
 มิได้มีความเบียดเบียนซึ่งกันแลกัน ประกอบกิจสิ่งใดให้ ได้
 ทั้งประโยชน์ตนแลประโยชน์ท่าน ๖
 หลวงสรวิเสศเดชาวุธ

หลวงสรวิเสศเดชาวุธ กัปตันทหารปืนใหญ่ นามเดิม บุศย์ บุนนาค เป็นบุตรพระยาวรรพวงศ์-
 พิพัฒน์ (แย้ม บุนนาค) ภายหลังเลื่อนเป็นพระบรรพาสีงหนาท ไม่ปรากฏปีที่ถึงแก่กรรม

วาสนา งามดวงใจ

๐ หมั่นระวังราชกิจ
อย่าคิดวุ่นด้วยณัณ

ให้ตั้งจิตรณณพระเดชพระคุณ
ร
พระสุรินทรมาคย์

พระสุรินทรมาคย์ ปลัดทูลฉลองกรมพระกลาโหมฝ่ายเหนือ นามเดิม พลอย เป็นบุตร
พระไชยยศสมบัติ (เอี่ยม) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๘ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๔
อายุ ๕๖ ปี

วาสนา งามดวงใจ

- ๐ แม้จิตรคิดจำนง
ฤางานสิ่งทำไว้
- ๐ ต้องเพียรให้สำเร็จ
เหมือนเมื่อแต่ก่อนปาง

ความประสงค์การใดใด
คิดทำไปอย่าละวาง
ตามจิตรเจตนาทาง
ดำริห์เริ่มไว้เดิมที

หลวงอำนาจสุรเสน

หลวงอำนาจสุรเสน นามเดิม ถัน พลอยแก้ว เป็นบุตรพระสุรินทรามาตย์ (พลอย) เกิดเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๐๕ ภายหลังได้เป็นพระสมภารสรพกิจ สังกัดกระทรวงโยธาธิการ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๔
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๐ อายุ ๓๖ ปี

วาสนา งามดวงใจ

๑ สรรพการใด ๆ ที่เป็นนับถือต้องถือตลอดชั่วชีวิต
พระสถลรัถยาธิบาล

พระสถลรัถยาธิบาล พระสถลรัฐยาธิบาล นามเดิม น้อย บุณยรัตพันธุ์ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๑
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๑

วาสนา งามดวงใจ

๑ เป็นข้าราชการ อย่าเกียจคร้านราชกิจ ตั้งสัจจิต
 ทางยุติธรรม ภาตินั้นจึงจะชอบ ควรประกอบสิ่งซึ่งสัตย์
 จงโลมนักยศท่านให้ ความสุขบ่ห่อนไร แน่แท้ความดี ฯ
 พระโทธเลขธรรานุรักษ์

พระโทธเลขธรรานุรักษ์ เจ้ากรมโทธเลข นามเดิม ชม เป็นบุตรขุนสิทธิธรรานุรักษ์ (น่วม)
 กรมมหาดไทย ถึงแก่กรรมวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ อายุ ๔๗ ปี

วาสนา งามดวงใจ

๐ กตัญญูกตเวทีเป็นที่ตั้ง ถึงสัจจใจวาจาอย่าเป็นสอง
 อย่าพูดมากซากช้าคำคนอง หมั่นตรึงตรองสรรพกิจจิตรผูกพัน
 จงหักห้ามความโกรธโทษนกาจ หมุ่มมิตรญาติทุกชั่วร้อนช่วยผ่อนผัน
 อุสาหเพียรเรียนวิชาอย่ารวัน ฌบัยบรรพ์โบราณหมั่นอ่านจำ
 อย่าองอาจอวดฉลาดชะล่าจิตร เกรงความผิดเจียมใจไว้ยังคำ
 การสิ่งใดที่ไม่ควรอย่าด่วนทำ ทถึงล้ำพลาเพี้ยนแล้วเลียรอย
 อย่าจับจ่ายทรัพย์สินหมิ่นประมาท เมื่อขัดขาดเก็บไว้แบ่งใช้สอย
 เห็นท่านมีทรัพย์กว่าอย่าใจลอย อุสาหค่อยเพียรเถิดประเสริฐเอย
 หม่อมเจ้าวัชรินทร์

หม่อมเจ้าวัชรินทร์ หม่อมเจ้าวัชรินทร์ สิงหรา โอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงบดินทร-
 ไพศาลโสภณ (ต้นราชสกุล สิงหรา ณ อยุธยา) ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๓ สิ้นชีพิตักษัยวันที่ ๓
 เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ ชั้นชา ๗๐ ปี

วาสนา งามดวงใจ

๑ ประพฤติความสุจริต
ประพฤติกความทุจริต

ผู้นั้นมีความเจริญ
ผู้นั้นไม่มีความเจริญ ๖
นายจำเริญ

นายจำเริญ นามเดิม หม่อมราชวงศ์โนรี ศิริวงศ์ เป็นบุตรพระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
ประเสริฐศักดิ์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นหม่อมอนุรุธเทวาราชนิกุล
ไม่ปรากฏปีที่ถึงแก่กรรม แต่พระราชทานเพลิงศพวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๗

วาสนา งามดวงใจ

๑ จงถ้อยความกตัญญูเป็นที่ตั้ง

๖

พระสุริยภักดี

พระสุริยภักดี นามเดิม อุ้ม หรือ ฉอุ้ม อุณหนันท์ เป็นบุตรพระศรีกาฬสมุท (อ้น) เกิดเมื่อ
พ.ศ. ๒๓๙๑ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๘ อายุ ๔๗ ปี

วาสนา งามดวงใจ

วันพุธ ดุ เต อิศ โวธ ตุรฺ ตุมฺโรโวธ
 ดร. แพรงกลิน

๑ วันหนึ่งพบได้ ทำการ เสร็จแฮ
 คุณค่าเลิศไพศาล ยิ่งแล้ว
 กว่าวันพรั่งสองวาร เวียนเปรียบ เทอญพ่อ
 พรั่งจะสบบญาแคล้ว คาดได้โฉนหนอ

หลวงราชายสาธก

หลวงราชายสาธก ผู้บังคับการศุลกสถานที่กรุงเทพฯ ในช่วงต้นรัชกาลที่ ๕ นามเดิม ยูเซ มาเรีย
 ฟิเดอลี ดาคอสตา (Jose Maria Fidelis da Costa) ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๗
 วาสนา งามดวงใจ

๑ รัก สัตย์สุจริตตั้ง กตัญญู
 ษา ระกิจพิณิจตุ เต็ดได้
 ความ ชอบประกอบชุ เขตยศ
 ๒ ด้ ที่ผล่งไห หากรู้หนหลัง ๖
 รักตัว กลัวผิด ให้คิด เห็นผล
 จมื่นสมุหพิมาน

จมื่นสมุหพิมาน นามเดิม ดั้น อัมรานนท์ เป็นบุตรพระยาพิไชยสงคราม (อ่ำ อัมรานนท์) เกิด
 เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ ภายหลังเป็นพระยาศักราชเดชะวรฤทธิ ในกรมยุทธนาธิการ ถึงแก่อนิจกรรม
 วันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๗

วาสนา งามดวงใจ

๑ จิตรเย็บจิตรเขลา หลงนอนในกายเฝ้า
 หลวงพิพิธภักดี

หลวงพิพิธภักดี ข้าราชการกรมพระกลาโหม ฝ่ายพระราชวังบวร นามเดิม โหมด จาติกรัตน์
เป็นบุตรพระยาพิพัฒน์โกษา (ทับ จาติกรัตน์) ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓
วาสนา งามดวงใจ

๑ เป็นข้าราชการ ให้ตั้งใจทำการฉลองพระเดชพระคุณ
 โดยชื่อลัทธิจตุรวิตร ถึงจะมีลาภแลยศก็คงถาวรเจริญนานยิ่ง ๆ
 ขึ้นไปเป็นแท้ ตลอดบุตรหลานด้วยผลที่ชื่อลัทธิจตุรวิตร
 มีมันอยู่ในสันดาน

หลวงไกรกรีธา

๑ บุคคลที่มีความกตัญญู ก็ชื่อว่าเป็นผู้ประเสริฐยิ่ง
 รักษาสัตย์กตเวทิตะไม่ทิ้ง เหมือนกันถึงมึงไม่ได้พรักพร้อม
 มักเป็นที่สรรเสริญเจริญนาม ย่อมปรากฏงดงามด้วยความหอม
 นอกจากกล้านั้นมาวิคตอม มีแต่หอมมัวหมองไม่ผ่อง เอย ๗
 นายจ้ายง

นายจ้ายง นามเดิม สอน เป็นบุตรพระยาพิพิธไธสุรย์ (เนตร) ภายหลังเป็นจมีนจกักตองค์ขวา
 ต่อมาถูกลอตเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๖

วาสนา งามดวงใจ

๐ พิศพรรณพื้งก่อเกื้อ

อย่าหยาบประจงจำ
ครองจิตจิตรจงต่ำ
เร่งตรีเร่งตรีแก้ไข

๐ จะเริ่มรื้อสร้าง

จงดำริห์ดีตรองการ
ถ้าผิดคิดจนถน
รื้อรื้อทำไม่แล้ว

๐ รุก้าข้าออกไ้

พลั้งจิตผิดภรรยา
คิดแคบแทบมรณา

โทษว่าครวครวญแม่

๐ นานาธรรมชาติเชื้อ

จงจำคำอุภาสิต
เร่งระมัดบัญญัติคิด
ตั้งจิตรมั่นอย่าร้าง

การทำ

จดไว้

เหนียนึก นะพ่อ

ชอบแท้จึงทำ ๖

เคสสถาน

จิตรแผ้ว

แหลกลเอียด

เล่ห์ลางเลื่อมมฤณ ๖

อาทวา

ยากแท้

นรชีพ

มอดม้วยจึงทลาย ๖

บัณฑิตย์

ที่อ้าง

ถึงเลิศ

รักไว้จงหวัง

หม่อมตำรงรามฤทธิ

หม่อมตำรงรามฤทธิ ราชินิกุล นามเดิม หม่อมราชวงศ์ฉาย พนมวัน เป็นบุตรหม่อมเจ้าณพคุณ
พนมวัน เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๐ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๓ อายุ ๔๔ ปี

วาสนา งามดวงใจ

๑ ท้าวหลายท่าลองคิด
โดยสิ่งหาเลี้ยงชีพิตร
ที่อย่างพานิชเยน
ไม่เทียบให้ทรงชุกเกล้า

ควรวุ่นดิดิดดา
เพศสุวีตชอบธรรมทาง
ยุบแยะทามคู่เค้า
กระหม่อมข้าถองบาทมีถม ๖
นันทวัน

นันทวัน พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านันทวัน พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระ
ปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาหนู เมื่อวันอังคารที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๖ สิ้นพระชนม์
วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๔ พระชันษา ๓๙ ปี เป็นต้นราชสกุล นันทวัน ณ อยู่ธยา

วาสนา งามดวงใจ

● คนดีเห็นช้า คนชั่วเห็นเร็ว

โต

โต พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโตสินี พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาภิบาล เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔ สิ้นพระชนม์ วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘ พระชันษา ๖๕ ปี เป็นต้นราชสกุล โตชะณีย์ ณ อยุธยา

วาสนา งามดวงใจ

๑	สวเณตฤทฺทจะวิตํ	สัพพะชนฺตุนะเมวเณ	
	สัพพะสัมปัตติโยจาปี	อะโถสัพพะวิปัตติโย	ร
๑	ประพฤติกายกถาลวล้อย	ทั้งใจ ดีเอย	
	ของล้ำค่าทั่วหมดใน	โลกนี้	
	ทำสมบัติโลก	ยวโลก อุตฺรนา	
	ให้เสร็จได้ดังชี้	เช็ดแล้วเลอสรรพ์	ร
๑	อนึ่งประพฤติชั่วพร้อม	ไตรทวาร	
	ให้พิบัติทุกขมาร	ยศได้	
	อีกสบบัณฑิตนิรวาณ	เฟื่องเถื่อนม	
	ทุกสิ่งประสงค์ไว้	คลาศแคล้วไกลหวัง	ร
๑	นามพระยาราชนรภัย	พงษา นุรภัยแฮ	
	คิดรจิตรจนา	ทั่วพร้อม	
	คราผลองเบ็ดตภา	วชิร ญาณนอ	
	ในวิเศษฤกษ์น้อม	ดิถีคล้ายภิลิตสมัย	ร
		พระยาราชนรภัย	

พระยาราชนรภัย นุรภัย ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสงคราม นามเดิม ชม บุนนาค เป็นบุตรพระยา-
มนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม) กับเจ้าคุณเป้า เกิดวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๕๐ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๒๗
เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๗ อายุ ๘๗ ปี

วาสนา งามดวงใจ

๐ ให้ทุกข์กับท่าน ทุกชั้นนั้นถึงตัว
พระพรหมลุนทร

พระพรหมสุรินทร์ เจ้ากรมพระตำรวจในขวา ฝ่ายพระราชวังบวร นามเดิม โปะ บุนยรัตพันธุ์
เป็นบุตรเจ้าพระยาภูธราภัย (นุช) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๘
อายุ ๓๖ ปี

วาสนา งามดวงใจ

๓ ยามทุกข์จิตรอย่าเศร้า
จะพาให้ทุกข์ทวีสองเท่า
หลวงบริรักษ์จตุรงค์

หลวงบริรักษ์จตุรงค์ นามเดิม พุ่ม บุนนาค เป็นบุตรเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาไผตรีวิรัชกฤตย์ สังกัดกระทรวงการต่างประเทศ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ อายุ ๗๓ ปี

อนึ่ง หนังสืออนุสรณ์สถานสมเด็จฯ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ หน้า ๑๐๑ ว่า หลวงบริรักษ์จตุรงค์ นามเดิม สาย ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาสุรินทรราชเสนีนั่น น่าจะคลาดเคลื่อนในตัวบุคคล เพราะจากประวัติของท่าน ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงประสิทธิราชศักดิ์ พระประสิทธิราชศักดิ์ และพระยาสุรินทรราชเสนี ตามลำดับ ไม่เคยมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงบริรักษ์จตุรงค์ เมื่อตรวจสอบกับหนังสืออนุสรณ์ ตอนที่ ๓ ร.ศ. ๑๑๓ หน้า ๒๒๓ ว่าหลวงบริรักษ์จตุรงค์ ในช่วง พ.ศ. ๒๔๓๒ มีนามเดิมว่า พุ่ม มิใช่ สาย

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	ไม่ได้	ประโยชน์ไร	กัณฑ์
	ทำงาน	หลายพันคน	ชั่วช้า
	ฝ่ายดี	ที่มีผล	ทุนสวัสดิ์
	ทำยาก	อย่างยิ่งนัก	เลือกกร้อยจะมี
		นายราชภัณฑ์ภักดี	

นายราชภัณฑ์ภักดี พนักงานเครื่องว่าง นามเดิม เซฐ หังสสุต เป็นบุตรพระยาสุธรรมมนตรี
(ห้อง) ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาพิพิธโกศัยสุวรรย์ ลาออกจากราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕

วาสนา งามดวงใจ

- ๑ จักแถลงแจ้งจุดเกณฑเหตุอศัตถสถาน
โดยพุทธบรรหาร ประกาศ
- ๑ คือคิดล่องยุติธรรมแลผันพิรุณพลาด
ด้วยเห็นกะหมัญญาติ แลมิตร
- ๑ หนึ่งลเมิตด้วยมะนะโกรธพิโรธนรแลคิด
ให้ฟ่ายเพราพานผิด ประมุข
- ๑ หนึ่งแกลังเพลงยุติธรรมเพราขยันบรจะภูล
ไภยเวรแลเชื้อมธุญ ประโยชน์
- ๑ หนึ่งพลาดด้วยมูหจิตรแลคิดชวนะโนด
ลิมหลงก็กอบโทษ ทวี
- ๑ ครอบถักษณเพลงระแวงวิรุณมี
มาในพระมา ที่ พระชน

พระยาศรีสุนทรโวหาร

พระยาศรีสุนทรโวหาร เจ้ากรมพระอาลักษณ์ นามเดิม น้อย อาจารย์ยางกูร เกิดที่บ้านในคลอง
โสธร เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๕ ถึงแก่อนิจกรรมในวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ อายุ ๗๐ ปี

วาสนา งามดวงใจ

● ความเกิดแก่ตาย เป็นของจริงแท้
 ผู้มียศแลไริยศ เพราะกษัตราภคตอุปถัมภก
 ผู้ละวัน โดระ โทะระ โมทะ เป็นเครื่องเย็นใจอย่างยิ่ง ข
 พระยาจำแนกนบดี

พระยาจำแนกนบดี พระยาจำแนกนบดีศรีบริบาล เจ้ากรมมหาดไทยฝ่ายพลำกัง นามเดิม ชา
 เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ ภายหลังเป็นพระยาพดุมอิบดีศรีสัตยานุการ พนักงานรับทางว่าวถือน้ำและ
 ผู้ตรวจไพร่หลวงเข้าเดือน ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ อายุ ๗๔ ปี

รัชนี ทรัพย์วิจิตร

๑ คิดเสียเสียก่อน จึงคิดได้ ถ้าไม่เสียแล้วคงได้เป็นแท้
จำโซนเชิดประทีปใน

จำโซนเชิดประทีปใน นามเดิม ปลื้ม ภายหลังเลื่อนเป็นจมีนจรักษาองค์ซ้าย สังกัดกระทรวงวัง
ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๙

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ความสุจริตแผ่นดิน
พระยาเจริญราชไมตรี

พระยาเจริญราชไมตรี ตระลาการศาลต่างประเทศ นามเดิม ชื่น ศรีเพ็ญ เป็นบุตรพระยา
ศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๑

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ สิ่งที่เป็นการชั่ว
การดี จึงจะมีผล
ไม่ควรประพฤติ
จมีนราชนาค
ควรประพฤติ
ว

จมีนราชนาค ปลัดกรมพระคลังในขวา นามเดิม เสม ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๑ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๓๙

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ความกล้าในความตรงคงเป็นผล ความเรียนที่รอบรู้คงชดเชย
 ความทนในทีชอบคงตอบคุณ ความกลัวในบาป ไม่หยาบหยาม
 เป็นการงามจนเจือได้เกินขุน ความเมตตาปราณีเป็นทิบบุญ
 คิดแต่คุณท้าวหน้าไม่ว่าใคร ความสงเคราะห์เจาะจง เป็นฝังฝ่า
 ถึงชีวิตรู้ว่าเวลาไหน การโลกย์การธรรม กรรมใดใด
 แล้วแต่ใจผองชาวกล่าวว่ารรม ๖
 หม่อมเจ้าประวิช

หม่อมเจ้าประวิช หม่อมเจ้าประวิช ชุมสาย หรือหม่อมเจ้าตัง โอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรมขุนราชสีหวิกรม ประสูติแต่หม่อมน้อย เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๐ สิ้นชีพิตักษัยวันที่
 ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ชันษา ๗๘ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ รักตัวดีกว่าอย่างอื่น

หลวงอินทรโกษา

หลวงอินทรโกษา ปลัดกรมพระคลังราชการ นามเดิม ฉะอวย สุนทรคุปต์ เป็นบุตรพระยา
ราชสัมภารากร (เลื่อน) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๖ อายุ ๘๗ ปี
รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ รัก ท้าวเดชะได้ ปกครอง เกษนา
 เจ้า เกษมศุขกรมปอง จิตรแยม
 ของ ซึ่งถึงสนองฉลอง หาเปรียบ ยากฤ
 เรา จึงมีจิตรแยม นอบน้อมกายถวาย ข
 นายเล่ห์อาวุธ

นายเล่ห์อาวุธ นามเดิม สมบุญ เทพาคำ เป็นบุตรพระเทพาธิบดี (ทองคำ) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ ภายหลังเป็นพระยาอภิบาลบุพผา ในกรมมหาดเล็ก ต่อมาลาออกจากราชการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖

อนึ่ง หนังสือชินญาณสุภาสิต ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ หน้า ๑๐๖ ว่า นายเล่ห์อาวุธ นามเดิม ชม เป็นหลวงนายฤทธิ แล้วเป็น พระยาพิพิธโกไค นั้น น่าจะคลาดเคลื่อนในตัวบุคคล เพราะจาก หนังสือ รายงานหอพระสมุดวชิรญาณ จำนวนปีที่ ๘ พิมพ์ ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. ๒๔๓๒) หน้า ๖๒ ว่า นายเล่ห์อาวุธ มีนามเดิมว่า สมบุญ และหน้า ๕๒ ว่า นายจ่ารง มีนามเดิมว่า ชม อีกทั้งในประวัติ ของพระยาพิพิธโกไคยสุวรรณย์ (ชม สุวรรณทัต) ว่า มีบรรดาศักดิ์เป็นนายเล่ห์อาวุธ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๓ และเป็นนายจ่ารง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙

รัชนี ทรัพย์วิจิตร

๑ ข้าบาทิราชเจ้า	จอมสยาม	
เวรเดชของชั้นนาม	ที่ตั้ง	
คิดจัดคัตจุดความ	สังเขป	
ปวงปราชเณชาตพลั้ง	พลาดแล้วเชิญเสริม	๗
๑ วิชาควรรัก	เรียนจำ	
อย่าหมิ่นว่าบุญกรรม	ก่อนน้อย	
ดูปลวกคาบดินทำ	รังอยู่	
หนึ่งดั่งน้ำตาลย้อย	แรกน้อยนานเต็ม	๗
	นายรองชั้น	

นายรองชั้น นามเดิม พร้อม อมาตยกุล เป็นบุตรพระราชวรินทร์ (เอี่ยม) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒ ต่อมาเลื่อนเป็นเจ้าเขม้นสรยุทธยิง ภายหลังถูกถอดจากบรรดาศักดิ์

อนึ่ง หนังสือชินญาณสุภาสิต ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ หน้า ๑๐๘ ว่า นายรองชั้น นามเดิม พร แล้วทูลลาอุปสมบทนั้น น่าจะคลาดเคลื่อนในตัวบุคคล เพราะจากหนังสือ รายงานทอพระสมุดวชิรญาณ จำนวนปีที่ ๘ พิมพ์ ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. ๒๔๓๒) หน้า ๖๒ ว่า นายรองชั้น มีนามเดิมว่า พร้อม อีกทั้งในประวัติของท่านว่ามีบรรดาศักดิ์เป็นนายรองชั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๓ แล้วเลื่อนเป็นเจ้าเขม้นสรยุทธยิง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ส่วนนายรองชั้น (พร) นั้นดำรงตำแหน่งเป็นนายรองชั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒

รัชณี ทรัพย์วิจิตร

๑ ให้มีความสุจริต ทั้งกาย ทั้งวาจา จึ่งจะงามเจริญดี
พระยาสุรินทรภาไชย

พระยาสุรินทรภาไชย ผู้สำเร็จราชการเมืองเพชรบุรี นามเดิม เทศ บุนนาค เป็นบุตรสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนเป็นเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๙

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	ราช	กิจหนักแจ้ง	จัดทำ
การ		ประกอบที่ชอบจำ	จิตรไว้
มี		ลัตยี่ชื่อจักล่า	เร่งประโยชน์ ดนฮา
มา		เลิกกแต่ควรวไ้	ชวทั้งดีสงวน ๗
๑	บุ	เบกขาสติตั้ง	สุขวิต ธรรมเฮย
ถาห		หมั้นราชกิจ	กอบเกอ
ตริก		การที่ขอบผิด	เห็นเหตุ ชาติยา
ตรอง		ตัดคัดต่อเชื้อ	เช่นอ้างทางเจริญ
			พระศรีเสนา

พระศรีเสนา นามเดิม วัน พยัคฆันตร เกิดเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๑ ภายหลังเลื่อน
เป็นพระยาราชเสนาปลัดทูลฉลอง กรมมหาดไทยฝ่ายเหนือ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๑๗ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๔๘ อายุ ๕๗ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	ทำ	การทุกสิ่งล้วน	สุขวิต
ดี		ตลอดทางราชกิจ	แก่ส'ไกล้
คง		สยประสงคฺลัทธิ	ใจนี้ก นาพธ
ดี		อาจผดุงผลให้	สุขนั้นพลันถึง ๖
๑	ทำ	แต่ทุกข์ตร้อน	รำคาญ
ชั่ว		ชอบประกอบพาล	แผกพ้อง
คง		จักรับแต่การ	กลก่อ เหตุเฮย
ชั่ว		อาจจะหักตัวตั้ง	ตกได้ยเสียตน
			พระภิรมย์ราชา

พระภิรมย์ราชา นามเดิม จำย ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาวิเศษภักไซย ผู้ว่าราชการเมืองฉะเชิงเทรา
 รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

ตนของตนเป็นที่พึ่งแก่ตน

๑ อย่าทำตนโหดเหี้ยม

ตนอย่ากล่าวคำขาน

ตั้งจิตแต่ประมาณ

ตนรักตนสงวนผู้

หักหาญ

ซบรู้

มักชอบ ตนแน่

เพื่อนให้เหมือนตน

พระวิจารณ์อาวุธ

พระวิจารณ์อาวุธ นามเดิม สวน เป็นบุตรพระยามหาอรรคนิกร (เหม็น) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๓ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาดำเกียรณภพ สังกัดกระทรวงกลาโหม ถึงแก่กรรมวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๓

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ โลกย์อันผู้นำนำไปเสมอ ไม่ยั่งยืน
 โลกย์ไม่มีผู้ต่อต้าน ไม่เป็นใหญ่แก่ตน
 โลกย์ใช้ของของตน จะต้องมละสิ่งทั้งปวงไป
 โลกย์พรวงอยู่เสมอ ไม่อึดไม่เต็ม เป็นโทษค้นหา
 นฤบาลมุขมัตย์

นฤบาลมุขมัตย์ พระสัมพันธวงศ์เธอ กรมหมื่นนฤบาลมุขมัตย์ พระนามเดิม หม่อมเจ้าฉายเจ็ด
 เป็นพระโอรสในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ และหม่อมเชย
 สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๙

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

- ๑ ป้างโตสุจริตบุญเรือง นิกรชนประเทือง อนุภอนันต์
เนื่อง ญไทรยทวาร
- ๑ คือสมัยมงคลพิศาลสาร บรมมเหตุवार อันมเหฬาร นฤวาจิน
- ๑ เพราะสุจริตที่สมาจิน วรรณประดิทิน เปนประทัษิน
ณลบลมัย
- ๑ แฉกเดือนผู้ประพฤตินิราไกล ทรพิศมพิไสย สถิตยัสถียรใน
กุศลเสมอ
- ๑ อาจทรงผู้ทรงประเทืองเธอ เบรมสุขเสนอ ทุกชั้นอุบาเรอห์
อุปัชา

พระผดุงศุลกกกฤตย

พระผดุงศุลกกกฤตย นามเดิม หม่อมราชวงศ์หนู อิศรางกูร เป็นบุตรหม่อมเจ้าโสภณ เกิดเมื่อ
พ.ศ. ๒๓๘๐ ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาอิศรพันธุ์โสภณ สังกัดกระทรวงธรรมการ ถึงแก่อนิจกรรม
วันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๙ อายุ ๖๙ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ห้ามเพลิงไว้อย่างไร
ห้ามสุริยแสงจันทร์
ห้ามอายคนหัน
ห้ามสิ่งนั้นไว้ได้

มีควัน
ส่องไสว
คืนเล่า
จึงห้ามนิมิตา ๖
ขุนนครเขตรเกษมศรี

ขุนนครเขตรเกษมศรี นามเดิม พลอย เป็นบุตรหลวงสวัสดิ์นัคเรศ (พุ่ม) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗
ภายหลังเลื่อนเป็นหลวงนฤบาลบุรีรัฐ สังกัดกระทรวงนครบาล ถึงแก่กรรมวันที่ ๓ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๕๕ อายุ ๖๘ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ให้มีความกระตัญญูต่อท่านผู้มีพระเดชพระคุณแห่งตน
ขุนนิพัทธ์ราชกิจ

ขุนนิพัทธ์ราชกิจ นามเดิม ถึก สาระสุด เป็นบุตรพระสกลรัฐยาธิบาล (เอี่ยม) เกิดเมื่อ พ.ศ.
๒๓๙๓ ภายหลังได้เลื่อนเป็นพระนิเวศน์วิสุทธิ์ จางวางกรมเกณฑ์ขาดกวาดสนาม ถึงแก่กรรม
วันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘ อายุ ๖๕ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ความจริงเป็นที่พึ่งแห่งตัวได้

ขุนนราธิบาล

ขุนนราธิบาล เสมียนตรากรมพระสุรัสวดี นามเดิม แก้ว ธารณกุล เป็นบุตรขุนอินทรปราสาท
(อยู่ ธารณกุล) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ ถึงแก่กรรมวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐ อายุ ๖๖ ปี
รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ สิ่งที่เป็นศุขกายศุขใจแก่เรา สิ่งที่เป็นทุกข์กายทุกข์ใจแก่เรา
ควรจำไว้จัดไว้เป็นเครื่องรุกของเรา ๗

หมั่นดูหมั่นฟังสิ่งที่เป็นศุขกายศุขใจของผู้เกิดก่อน
หมั่นดูหมั่นฟังสิ่งที่เป็นทุกข์กายทุกข์ใจของผู้เกิดก่อน
เล่าจัดไว้เป็นเครื่องรุกของเรา ๗

ทัศน

ทัศน หม่อมเจ้าทัศน อรุณวงศ์ โอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรศักดิ์ดาพิศาล
(ต้นราชสกุล อรุณวงศ์ ณ อยุธยา) ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ สิ้นชีพิตักษัยวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ.
๒๔๗๑ ชั้นชา ๖๗ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ การสละการปกครอง เป็นประโยชน์แก่ราชการ
 แลเป็นประโยชน์แก่ตนได้ทุกสิ่งทุกอย่าง

พระยานรินทรราชเสนี

พระยานรินทรราชเสนี ปลัดบาญชีกรมพระกลาโหม นามเดิม ปั่น ปันยารชุน เป็นบุตรหมื่น
 ตระเวนรามัญ เมืองท่าตะกั่ว เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๓ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาเทพประขุน
 ราชปลัดทูลฉลอง กระทรวงพระกลาโหม ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๘ อายุ
 ๗๕ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ เสนอนำความคิดน้อม	คำนวน	
กำหนดการโลก ยัมวณ	มากซ์	
สรุปในที่คงควร	คุณ ยี่ง	ยากๆ
จบอยู่เพียงจริงนี้	หนึ่งแล้วแลเห็น	๗
๑ จริยวิจิตรทั้ง	จริงกาย	
ไต่คลาจากจริงหมาย	จอมม้วย	
จริงมันมีผันกลาย	กลับกดอก	ไปเลย
ล่องโลกย์ใด กุตรด้วย	แต่ล้วนลงจริง	๗

นายเสนองานประภาษ

นายเสนองานประภาษ นายเสนองานประภาศ นามเดิม หรุ่น รัตนเสน เป็นบุตรหลวงรัตนานุปติ (พุ่ม) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒ ภายหลังได้เป็นพระยาโยธาเชื่อนขันธ ในกระทรวงวัง ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐ อายุ ๖๘ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	รัก	ยศควรรงตวัน	ทางพาด
	รัก	ทรัพย์ยับยั้งการ	จ่ายซื้อ
	รัก	เมียมั่นสमान	จิตรมิ่ง เถมอณา
	รัก	บุตรอย่าด่วนอื่น	ถึงร้ายในเขา ๒
			พระมนตรีพจนกิจ

พระมนตรีพจนกิจ ข้าราชการกรมมหาดไทย นามเดิม เหว่ หรือ กาเหว่า ภายหลังถูกถอด
ออกจากบรรดาศักดิ์คราว พ.ศ. ๒๔๓๕

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๕ กิรียาอันเรียมวัย
 ๑๒ ใจคิดอไวอันแน่นอน
 ๓๒ พุดอไวให้มีคนเชือก
 หลวงสาทรราชายุทธ์

หลวงสาทรราชายุทธ์ ข้าราชการกรมท่าซ้าย นามเดิม เพง เป็นบุตรหลวงจิตรจำนงวานิช
 (เจ้าสัวงิ้ว) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๒ ถึงแก่กรรมวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ อายุ ๕๐ ปี
 รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ เร็ว มากมักชักให้ เลียก
 ข้า นักย่อมนำผิด ทุกถ้ำ
 พา เลียซึ่งระคิด ทุกสิ่ง แลพ่อ
 เลีย ที่เร็วเกินข้า ปราชล้นสรรพเทวี ๖
 จมื่นไชยภูษา

จมื่นไชยภูษา นามเดิม โชติ พยัมนันท์ เป็นบุตรพระยาราชเสนา (ชุ่ม) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖
 ภายหลังเลื่อนเป็นพระสุนทรเทวภักดี กรรมการเมืองพิษณุโลก ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ.
 ๒๔๖๖ อายุ ๖๑ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ข้าราชการให้ทำราชการโดยซื่อสัตย์สุจริตกตัญญูต่อพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีราชการสิ่งใดไม่รู้ให้ไปปรึกษาท่านผู้รู้
ๆทำตามสติปัญญาของตัวเองจะเป็นการยืนยาว แลเจริญต่อไป
พระราชพิธีจัญ

พระราชพิธีจัญ ข้าราชการกรมมหาดไทย นามเดิม โสฬส โสฬสจินดา ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕
กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๔

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	เพียรมากหากจักได้	ความดี	
	ตามคติโบราณมี	กล่าวไว้	
	ตรองตรึงถึงได้ดี	หากเพิ่ม	พูนเฮย
	อย่าหมิ่นแก่การใช้	ชักให้เสียการ	ร

๑	ความเพียรที่กล่าวอ้าง	ออกดัง	
	แม้มีลัทธิ	ห่อนได้	
	กล่าวถ้อยแต่พอฟัง	ควรชอบ	
	ทำถึงใจนึกไว้	อย่าได้ ถิมเลย	ร
		นายแย้ม	

นายแย้ม มหาดเล็ก เป็นบุตรพระจินดาจักรรัตน เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระรักษ์เสนาปลัดทูลฉลอง กรมมหาดไทยฝ่ายเหนือ ฝ่ายพระราชวังบวร และเป็นข้าหลวงที่ ๒ มณฑลลาวเฉียง ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๘ อายุ ๓๘ ปี

ศิริพันธุ์ แย้มเมือง

๑ ตัวของตัวเป็นที่พึ่งแก่ตัว ตัวทุพพลภาพเป็นที่พึ่งแก่ตัวไม่ได้
พระยาอิศรานุภาพ

พระยาอิศรานุภาพ อธิบดีกรมมหาดไทย ฝ่ายพระราชวังบวร นามเดิม เอี่ยม บุนนาค เป็น
บุตรสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ (ทัต บุนนาค) ถึงแก่กรรมวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๔๔๔

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ บุคคลที่นับถือพระรัตนไตรยเป็นที่ยิ่งอย่างหนึ่ง
 บุคคลรักที่มีกตัญญูซื่อตรงในพระพุทธเจ้าอยู่หัวเป็นที่ยิ่ง
 บุคคลรักษาความสุจริตไว้อย่างหนึ่ง
 ถ้าวรรักษาการตามอย่างนี้ได้ให้มั่นคงเป็นคนดีได้อย่างหนึ่ง ๗
 พระยามณเฑียรบาล

พระยามณเฑียรบาล ตำแหน่งกรมวัง นามเดิม คง สโรบล เป็นบุตรพระยามณเฑียรบาล (บัว)
 เป็นข้าหลวงเดิมในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๖ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่
 ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๘ อายุ ๘๒ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

● กุมลติอย่าพลั้ง
 เถมอความสุธาหะ
 แวงดำรงกัตัญญ
 ประโยชน์สุขสิ่งให้

ขันได้ตั้งอย่าผลอ
 ขยำมะระความตรง
 ขอบจะชู้ช่วยได้
 หากด้วยความดี พ่อนา ๗
 วิไลยววิลาศ

วิไลยววิลาศ พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิไลยววิลาศ พระโอรสกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ประสูติแต่จอมมารดาเข้ม เมื่อวันพุธที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๑ พระชันษา ๖๐ ปี เป็นต้นราชสกุล วิไลวงศ์ ณ อยุธยา

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ ความเพียรเป็นที่ตั้ง
ฝนทั้งดงเป็นเข็ม
ถึงยากค่อยและเต็ม
พระยอมสรวงเสริญไว้

ตนเต็ม ประเสริฐแฮ
เล็กได้
ทีละ น้อยนา
ว่าผู้มีเพียร
กาญจโนภาสรัศมี

กาญจโนภาสรัศมี พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากาญจโนภาสรัศมี พระโอรสใน
กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ประสูติแต่จอมมารดาปรักเล็ก เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๑๓ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชาญไชยบวรยศ
สิ้นพระชนม์วันอาทิตย์ที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ พระชันษา ๕๑ ปี เป็นต้นราชสกุล กาญจนะวิชัย
ณ อยู่ธยา

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ เป็นคนคิดเช่นเชื้อ
 ควรประกอบคุณเต็ม
 อย่าให้กลับกลายเริ่ม
 แม้รักษาได้

เกลือเค็ม
 ซื่อไว้
 รามจิต เลียเฮย
 ขั้วร้ายเร็วถึง

พระยาสิริไอศวรย์

พระยาสิริไอศวรย์ พระยาสิริไอยศวรย์ จางวางกรมพระคลังสินค้า ฝ่ายพระราชวังบวร
 นามเดิม นุช บุญยมิตร เป็นบุตรพระยาสิริไอยศวรย์ (พัก) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๙ ถึงแก่อนิจกรรม
 วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ อายุ ๖๓ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ ทำมาหาทรัพย์เลี้ยง
กินแต่พอเทียมชน

สิ่งใดบ่หาผล
คิดที่เป็นส่วนสั้น

๑ ทำมาหาเลี้ยงชีพ
หากินพอสบาย

๑ เทียมชนชาวบ้านดิน
สิ่งใดบ่ได้เพลิน

ชีพदन

เท่านั้น

ประโยชน์มาก เกินนา

เสร็จได้โดยเร็ว ๖

จนแรงวัยบวชอันอนลาย

ไม่ชวนชวายให้เหลี่ยเกิน

บาปยั่งยืนปราชสรวเลวิญ

หลงทีมนิดเสียกิจการ ๖

หม่อมราชวงศ์สนิท

หม่อมราชวงศ์สนิท หม่อมราชวงศ์สนิท กุสุมา เป็นบุตรหม่อมเจ้าโต กุสุมา ต่อมาโปรดเกล้าฯ
ให้เป็นหลวงนวกิจโกศล ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๕

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑	รัก	ค้นหาด้วย	มะนะ
ษา		มารดเพียรตามพระ	พราไว้
ทุก		เมื่เพื่อปลงอะ	ศุภว่าง แดพ่อ
วัน		ละร้อยพันให้	แจ่มแจ้งอนัตตา ๖
			นายพิจารณ์ถรรพกิจ

นายพิจารณ์สรพกิจ นามเดิม เพือก สุรคุปต์ เป็นบุตรพระยาประชาชีพบริบาล (เหมือน สุรคุปต์) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘ ภายหลังได้เป็นหลวงเสน่หารักษา พ.ศ. ๒๔๓๖ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๓ อายุ ๖๕ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

- เกิดเป็นมนุษย์ ต้องรักษาความสุจริตได้แล้วเป็นกาวดี
พระสุจริตวินิจนัย

พระสุจริตวินิจนัย หรือ พระสุจริตวินิจนัย นามเดิม ฤกษ์ หรือ เริก กมลละบุตร เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ ภายหลังได้เป็นพระยาธรรมสารวิทย์วิสิฐภักดี อธิบดีผู้พิพากษาศาลสถิตยุดิธรรม ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ อายุ ๘๑ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๐ รักท่านท่านรักตอบ
ขยำมีจิตวิจิตจินดา

มีความชอบพันความผิด

พระยาโยธาเชื่อนขันธ

พระยาโยธาเชื่อนขันธ ปลัดจางวางกรมล้อมพระราชวัง ฝ่ายพระราชวังบวร นามเดิม โต
ถึงแก่กรรมวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๑

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ กะตัญญูกะตะเวที
พระยาวิสูตรโกษา

พระยาวิสูตรโกษา ปลัดทูลฉลองกรมท่ากลาง ฝ่ายพระราชวังบวร นามเดิม อ้น ศิริวัฒนกุล
เป็นบุตรพระยาราชโกษา (ทองอยู่) ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๑

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ กตัญญู ฤจิวัต
พระบวรราชานุรักษ์

พระบวรราชานุรักษ์ บางแห่งว่า พระวรวงศ์านุรักษ์ หรือพระบวรราชวรานุรักษ์ ข้าหลวงกรม
นาเมืองนครศรีธรรมราช นามเดิม ดั่ง ศิริวัฒนกุล เป็นบุตรพระยาราชโยธา (ทองอยู่) ถึงแก่กรรม
วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๕

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๐ ทำกิจของตนแต่พอกำลัง
พระพิเดชสงคราม

พระพิเดชสงคราม เจ้ากรมเขื่อนเพชร กรมล้อมพระราชวัง นามเดิม โพ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘
ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ อายุ ๗๓ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑	สรรพสัตว์สรรพสิ่งล้วน	อนิจจัง
	ควรเปิดไม่ควรหวัง	สวาคโว
	ยิ่งคิดยิ่งเห็นจริง	ป็นเบ้อย
	ควรละละให้	ห่างพ้นไกลผอง
๑	งามใดไปเปรียบด้วย	งามมนุษย์
	มนุษย์งามบริสุทธิ์	ลักษณะพร้อม
	คือศัลลัตถ์คุณวุฑ	ฉะบอบ
	อีกข้อสุจริตน้อม	นอบไหว้ราชเทมอ
		จำท้าวยุทธการ

จำท้าวยุทธการ ข้าราชการกรมพระตำรวจ นามเดิม พร จารุจินดา เป็นบุตรพระยาเพชรพิชัย (จีน) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖ ถึงรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาสุรบดินทรสุรินทรภักชัย ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ อายุ ๔๒ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ ตง ให้มีความซื่อสัตย์สุจริตกตัญญูต่อพระเจ้าอยู่หัว
 ท้าว ให้มีความกตัญญูต่อบิดามารดา
 หง ให้มีความสุจริตยุติธรรมต่อมิตร
 พระบริบูรณ์โกษากร

พระบริบูรณ์โกษากร ข้าราชการกรมท่าซ้าย นามเดิม ฮวด โชติกพุกกณะ เป็นบุตรพระยาโชฎีก-
 ราชเศรษฐี (พุก) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ ถึงรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาโชฎีกราชเศรษฐี
 เจ้ากรมท่าซ้าย ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ อายุ ๕๖ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ คนดีมีจิตที่ตั้ง
 สติมั่นบ่ถอนพวง
 เดชะกุศลสิ่ง
 เปื่องอนาคตได้

โจง
 ถ่างไว้
 ถูคู่ช ฤทธยา
 ฟากผ่านฤพาน
 หลวงชลภูมิพานิช

หลวงชลภูมิพานิช นามเดิม โอจิว อุทกภาชน์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๙ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้
 เป็นพระยาภักดีภักทธรากร ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑ อายุ ๗๒ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๐ ความดีเป็นที่ต้อง
พระราชกิจบัญชา
จงเกรงราชอาณา
คัมภุชขันธชั่วได้

รักษา
ท่านไท่
อย่าฮึก หมายเยย
เที่ยงแท้กตัญญู
พระประมาณประมาณพล

พระประมาณประมาณพล พระประมาณประมาณพล ข้าราชการกรมพระสุรัสวดีกลาง นามเดิม
ชั้น สุรคุปต์ เป็นบุตรพระยาประมาณประมาณพล (บุญมา) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๙ ภายหลังโปรดเกล้าฯ
ให้รับราชการในที่พระเทพาธิบดี เจ้ากรมพระสุรัสวดี ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๕
อายุ ๕๗ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ กุศลนี้ดีถ้วนถ้วนกุศล จนถึงโตไม่ตระหนักรู้จักจน
 บุญฐานันท์หลายหลายผ่านบุญญา ใช้เจ็บจะมีมาพาหาใช้
 หาอะไรกับรู้รักไม่พักหา มาให้ใช้เกลื่อนกล่นคนไปมา
 จริงเหมือนว่าแบบบุราณเป็นการจริง บุญไม่มีที่ว่าเนื้อนาบุญ
 สิ่งอุดหนุนเลื่อมหลายหลายทุกสิ่ง วิ่งเวียนโรคโคกไม่วาย
 คลายประวิง ที่รักยิ่งหน่ายหนีจากที่ เคย

พระศรี ภาพิณมุต

พระศรีภาพสมุต พระศรีสุเรนทราธิบตีพรหมเทพราช มาตยาธิบตีศรีภาพสมุต นามเดิม
 เปลี่ยน ทศนะพยัคฆ์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๖ ภายหลังเลื่อนเป็นพระยานรานุกิจมนตรี จางวาง
 กรมพระสุรัสวดีกลาง ฝ่ายพระราชวังบวร ถึงแก่กรรมวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๔ อายุ ๘๘ ปี
 ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๐	ข้า	ก็คิดถึงแม่แล้ว	ควรทำ
	ข้า	พดห่อนพลาตพลา	ผิดไซ้
	เร็ว	ดื่มน้ำความงำ	จริงเท็จ
	เร็ว	ลัดลัดให้	ขอเนื้อความตรง
๑		คิดดีการชั่วนั้น	มีเสมอ
		จงอย่าทำจิตรผลอ	ปล่อยยั้ง
		จักแสงแห่งชาวเกลอ	ควรสอบ
		เกลอชอบดีจักพัน	เหตุร้ายคล้ายเบา
			จมีนราชานุบาล

จมีนราชานุบาล นามเดิม บุญมาก ปันยารชุน เป็นบุตรพระนรินทร์ (ปัน ปันยารชุน) ภายหลังได้เป็นพระยาราชสงคราม

อนึ่ง หนังสือชินญาณสุภาสิต ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ หน้า ๑๒๔ ว่า จมีนราชานุบาล นามเดิม เปีย ภายหลังเป็นพระอภัยบริบาลนั้น น่าจะคลาดเคลื่อนในตัวบุคคล เพราะจากหนังสือ รายงานหอพระสมุดวชิรญาณ จำนวนปีที่ ๘ พิมพ์ ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. ๒๔๓๒) หน้า ๖๔ ว่า จมีนราชานุบาล มีนามเดิมว่า บุญมาก อีกทั้งในประวัติของท่านว่ามีบรรดาศักดิ์เป็นจมีนราชานุบาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ แล้วเลื่อนเป็นจมีนไชยาภรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ส่วนจมีนราชานุบาล (เปีย) นั้น ดำรงตำแหน่งนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ แล้วเลื่อนเป็นพระอินทร์รักษา พ.ศ. ๒๔๒๕ และเป็นพระอภัยบริบาล พ.ศ. ๒๔๓๒

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ บัดนี้เดือนล่วงลับแล้ว
วันก็เปลี่ยนเวลา

เร่คิดแสวงหา
เครื่องรับจิตรตั้ง

๑ จะทำราชกิจให้
อย่ามาดออย่าหมายการ
ผิดแล้วอย่าพาน
โลกนักมักหักไซ้

๑ รักประยูรญาติแล้ว
รักสัตย์รักซื่อกลัว
ละลัดยลละยคมัว
ความพิบัติขัดข้อง

๑ ความรู้เป็นรูปเค้า
อาจจะติดตามตน
เปนโกละศุภผล
อีกยศอีกศักดิ์ท้าว

หอนมา
บ่ยัง

กุศลศุข เทอญพื่อ
สติไว้กันเผลอ

จอมปราณ
นี่โน้น

พาวิด
ขาดคำทุนเดิม

รักตัว เราๆ
ชั่วต้อง

เมาสนุก สนานนา
ชุ่มแค้นเคืองใจ

นรชน
ท้าวท้าว

วิเศษ

ธิดาให้ บันลู่

หลวงรามรักษา

หลวงรามรักษา นามเดิม ถม จารุจินดา เป็นบุตรพระยาเพชรพิไชย (จิ้น จารุจินดา) เกิดเมื่อ
พ.ศ. ๒๓๙๘ ภายหลังเลื่อนเป็นพระอิริราชราชอุทยาน ถึงแก่กรรมวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ.
๒๔๓๗ อายุ ๓๙ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑	ราช	กิจแม่เหล็กนชัย	ก็ได้
	การ	ผิดแต่ชอบมี	ทั่วด้าน
	หมั่น	วินิจฉัยชอบถ้วนทั่ว	ไตรตรอง ก่อนพอ
	ตรง	ตรึกนึกอย่าคร้าน	ชอบแต่จึงทำ ร
			จมีนราชามาตย์

จมีนราชามาตย์ นามเดิม จุ้ย สุวรรณทัต เป็นบุตรพระยาอนุชิตชาญไชย (พิง สุวรรณทัต) ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาธรรมศาสตรนารถประณัย อธิบดีศาลอุทธรณ์ในกระทรวงยุติธรรม ไม่ปรากฏปีที่ถึงแก่กรรม

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ มั่นคงได้

พระยาวิกรมการบดี

พระยาวิกรมการบดี จางวางกรมพระธรรมการ นามเดิม หม่อมราชวงศ์คลี สุกตน์ เป็นบุตร
หม่อมเจ้าจินดา ในกรมหมื่นไกรสรวิเชียต (ต้นราชสกุล สุกตน์ ณ อยุธยา) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗
ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาวิจิตรวงศ์ฤทธิไกร ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ.
๒๔๕๖ อายุ ๖๙ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ สุจริตระดัญญ
พระยาราชานุประดิษฐ์

พระยาราชานุประดิษฐ์ ปลัดทูลฉลองกรมท่ากลาง ฝ่ายพระราชวังบวร นามเดิม นารถ
ศิริวัฒนกุล เป็นบุตรพระยาราชโยธา (ทองอยู่) ถึงแก่กรรมวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๑
ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑. เป็นข้าพระบาทมุฏิกาทายาพลน้อย ตลอดแต่การ
เรียบรอยจริงแล้วจึงทูล
พระบาทกัฎฐบาล

พระยาภักดีภูบาล จางวางมหาดเล็ก ฝ่ายพระราชวังบวร นามเดิม แวก รัตนทัศนีย์ ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาอภัยภูเบศร จางวางกรมพระตำราจขวา ฝ่ายพระราชวังบวร ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๐

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๑ กะละหะวิคะหะทั้ง	ทวยชน
จักก่อเกิดทวิภภ	ก่อร้าง
สองฝ่ายเพราะปราศยล	โดยสติ ญาณเลย
เข้าจิตผลิตต่างก้าว	เกียจตังมลายเปรม
๑ ญาณสติจักเกิดพร้อม	เพรียงประจักษ์ จิตรยา
เพราะร่วมหฤทัยรัก	เริ่มด้อย
รู้ทางปราชเป็นหลัก	กลางกล่าว กันนา
อาจจักเฝื่อนใจคด้อย	สนิทเคล้าสมัคสมาน
	หลวงพินิจวิเทศภันท์

หลวงพินิจวิเทศภันท์ ปลัดกรมศุลกากร นามเดิม น่วม ชูโต เป็นบุตรนายสุดจินดา (พลอย ชูโต) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ ถึงรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาผดุงพิพิธภันท์ สังกัดกรมศิลปากร ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ อายุ ๖๖ ปี

ศิริพันธุ์ แยมเมือง

๐ สุขทุกข์จะมาดล ก็เพราะผลประพาศิกาย
 วาจาแลจิตรหามาย คติชั่วเลวชอบธรรม
 พระยาไพบูลย์สมบัติ

พระยาไพบูลย์สมบัติ จางวางกรมพระคลังสินค้า ฝ่ายพระราชวังบวร นามเดิม เดช บุนนาค เป็นบุตรพระยาอิศรานุภาพ (เอี่ยม บุนนาค) เกิดเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๕ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ อายุ ๘๓ ปี

อนึ่ง หนังสือวิจารณ์สุภาสิต ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ หน้า ๑๒๘ ว่า พระยาไพบูลย์สมบัติ นามเดิม เอี่ยม นั้น น่าจะคลาดเคลื่อนในตัวบุคคล เพราะจากหนังสือ รายงานหอพระสมุดวชิรญาณ จำนวนปีที่ ๘ พิมพ์ ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. ๒๔๓๒) หน้า ๖๕ ว่า พระยาไพบูลย์สมบัติ มีนามเดิมว่า เดช และจากประวัติพระยาไพบูลย์สมบัติ (เอี่ยม) ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาอิศรานุภาพ มาตั้งแต่วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายเดช บุนนาค มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาไพบูลย์สมบัติแทน เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ อย่าเกียจกิจจงเกิดราชการ อย่าคบพาลๆจะพาไปหาชั่ว
พระยาบริรักษ์ราชา

พระยาบริรักษ์ราชา จางวางกรมพระตำราจซ้าย ฝ่ายพระราชวังบวร นามเดิม โมรา ไกรฤกษ์ เป็นบุตรหลวงเดช (สุด ไกรฤกษ์) เกิดเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๗๘ ภายหลังเลื่อนเป็น พระยาเพชรรัตน์ จางวางกรมล้อมพระราชวัง ฝ่ายพระราชวังบวร ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๕ อายุ ๖๘ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	รู้การงานรอบพร้อม	เร็วพลัน	
	ทำกิจคิดผ่อนผัน	ภาพฝัน	
	จักเสร็จถึงสรรพสรรพ	ลมสุข ประสงค์ฤา	
	ได้ดูโดยชื่นชื่น	แจกแท้ชอบธรรม	๗
	ผักฝ้ายอย่าหน่ายดี	หลักเขื่อน เคยแฮ	
	ฝ้ายฝ้ายอย่าบ่อกบือน	บิดเบ้	
	ราชกิจอย่าลืมเลือน	เดินเลื้อ	
	การด่วนอย่าโอ้อ้อ	อดอึ้งถึงตาม	
	เฉลิมลักษณะวงษ์		

เฉลิมลักษณะวงษ์ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมลักษณะวงษ์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาขลิบ เมื่อวันจันทร์ที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๖ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นวรวัฒน์สุภากร สิ้นพระชนม์ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๖๑ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ทำการโตตรึกใช้	ตรงการ	
อย่าแบกเกินกำลังหาญ	รุ่งได้	
แม้เกินกว่าแรงนาน	แน่นั้น อดายแฮ	
เดกดังของช่วงไ้	เพียบแท้คงจม	
๑ พึงคิดคุณท่านผู้	บรรพชน	
อีกพระจอมภูมิพล	เด่นหล้า	
ควรคำพโดยกมล	มุ่งต่อ คุณแฮ	
ชื่อจักรุเจิดชัย	เนกกันฉัตรเฉลิม	๗
๑ คบมิตรชิดชอบให้	พึงพิจารณา	
ผิวมิตรรักญาติมาน	ลมหักเชื้อ	
ควรรักมิตรสนิทนาน	เนาชั่ว ชีพแฮ	
พึงกอบกักผูกเกลื้อ	เกี่ยวพร้อมเพรียงสมร	๗
	พระอัฐมวงศ์ศรัทธา	

พระอัฐมวงศ์ศรัทธา ผู้ว่าราชการเมืองกระบุรี นามเดิม คอซิมบี้ ณ ระนอง เป็นบุตรพระยา
ดำรงสุจริตมหิศรภักดี (คอซู้เจียง) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ ต่อมาเป็นพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศร-
ภักดี ผู้ว่าราชการเมืองตรัง และข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๑๐ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๕๖ อายุ ๕๗ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	กตัญญู ประโยชน์ทั้ง	โลกธรรม	
	สุจริตประกอบก่า	ภัยแพรว	
	เมตตาแผ่ผลบำ	บัดโทษ เทียวท้อ	
	ถามถึงประเสริฐตอบแล้ว	เลิกแก้ทุกประการ	๗
		หลวงบรรหารอรรถคดี	

หลวงบรรหารอรรถคดี หลวงบรรหารอรรถคดี นามเดิม สุด สามะสุทธิ ภายหลังได้เป็นพระ-
ภิรมย์ราชา ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๐ ถ้าประมาณก็พลาดพลั้ง
ถึงไม่มากก็นิด
จงระวังอย่างอุกฤษฏ์
จึงจะเป็นที่แก้

พลันผิด
แน่นแท้
เทอญพ่อ
จิตรเพื่อชวนเพื่อน ๗
หม่อมเจ้าสวาท

หม่อมเจ้าสวาท หม่อมเจ้าสวาท สนิทวงศ์ โอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท
(ต้นราชสกุล สนิทวงศ์ ณ อยุธยา) กับหม่อมพลับ สิ้นชีพิตักษัยวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๓
รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

All men are equal ; it is not
birth , but virtue , that makes
difference .

Voltaire

● อาจารย์ฝรั่งคนหนึ่งอ้าง	วอลแต	
วาทณ์ภาสิตกษัตริย์	ท่านซี	
ห่อเนื้อใช้ตะกรุดแล	มนุษย์ต่ำ	ตุงนา
ความชั่วแต่ดิน	นั้นให้ผิดกัน	๖

นายเปล่งทมออกกฎหมายอังกฤษ

นายเปล่งทมออกกฎหมายอังกฤษ นายเปล่ง เวภาระ เป็นบุตรนายหรั่งมหาดเล็ก และเป็นหลาน
ของเจ้าพระยาพลเทพ (ฉิม) ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นขุนหลวงพระยาไกรสี ถึงแก่กรรมวันที่
๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๔

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๐ ตัวของตัวต้องเป็นที่พึ่งแก่ตัว บุญมาบุญญาภิช่วย
 ที่ป่วยก็หาย ที่หน่ายก็รัก
 บุญไม่มา บุญญาภิไม่ช่วย ที่ป่วยก็หนัก
 ที่รักก็หน่าย

เจ้าพระยามหินธศักดิธำรง

เจ้าพระยามหินธศักดิธำรง นามเดิม เพ็ง เพ็ญกุล เป็นบุตรขุนจินดาพิจิตร พนักงานรักษา
 พระคัมภีร์หลวง เกิดวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๔ ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ.
 ๒๔๓๗ เป็นต้นสกุล เพ็ญกุล

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

- ๑ ทอกลมแล้วไม่พักต้องลับ หนามแหลมไม่ต้องเลี่ยมสักฉบับ
คนที่ฉลาดแล้วปล่อยไปได้ อย่าพึ่งกลัวเสียเปรียบใคร
- ๑ ความสุขนั้นย่อมอยู่ภายใน ความมุ่งหมายก่อนจึงได้
ฟองใก้มากอย่าเก็บประทุก กระจาดเดียวดีกว่าแตกเป็นทุกข์
- ๑ ใครไม่มุ่งหมายเสียก่อนแล้ว ความสุขนั้นต้องคลาศแคล้ว
เล็กนักก็จะต้องลำบาก ควรจะกินอิ่มเพียงพอปาก
หลวงจ่านงนิเวศกิจ

หลวงจ่านงนิเวศกิจ นามเดิม มีศเตอชาร์ล เฮนรี แรมเซ (Mr. Charles Henry Ramsey) เจ้าของ
ห้างแรมเซ (Ramsay Co.) ห้างขายสินค้าต่างประเทศ

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

- ๑. ภักดีต่อเจ้าโดยสุจริต
หลวงเทพภักดีกรบัตร์ เมืองพัทลุง

หลวงเทพภักดีกรบัตร์ เมืองพัทลุง นามเดิม นันท์ ถึงแก่กรรมวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๙
รัชนี ทรัพย์วิจิตร

๑ ราชกิจคิดตั้ง
อย่าหมิ่นประมาณฐาน
เร่งตรึงนักวิจารณ์
จงชื้อฉ้อฉลได้

กขการ
ชาติมไซ
การกิจ
มันแท็กตัญญ
พระยาเกียรติ

๓

พระยาเกียรติ เจ้ากรมตั้งทองซ้าย นามเดิม เหมือน เกียรติสินาวิน เป็นบุตรหลวงรามัญนนทเขต
เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๒ ถึงแก่กรรมวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ อายุ ๗๑ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ รักษาซึ่งราชกิจ
ความสุขจะเกิดมี

จงเร่งคิดหาความดี
ด้วยสิ่งชอบประกอบธรรม ๗
พระเสนินฤเบศร

พระเสนินฤเบศร ข้าราชการกระทรวงกลาโหม นามเดิม ปั่น ไม่ปรากฏวันที่ถึงแก่กรรม แต่
พระราชทานเพลิงศพที่เมืองนครนายก เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	รัก	สัจยสัจวิธีให้	วัง	พาลนา
	รัก	ราชการหวัง	รอบรู้	
	รัก	ตนสดียัง	ความปมาท	
	รัก	สิ่งใดไปรู้	หนึ่งผู้รักธรรม	๕
			พระอุทัยเทพธน	

พระอุทัยเทพธน สังกัดกรมพระกลาโหม นามเดิม เล็ก เป็นบุตรพันเทพศักดิ์ (ดำ) เกิดเมื่อ
พ.ศ. ๒๓๘๓ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ อายุ ๕๓ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ตั้งตนอยู่ในที่ชอบ ประกอบด้วยศักดิ์ ยักติญญ
 หม่อมเจ้าระเบียบ

หม่อมเจ้าระเบียบ หม่อมเจ้าระเบียบ ชุมสาย โอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนราชสีห-
 วิกรม (ต้นราชสกุล ชุมสาย ณ อยุธยา) กับหม่อมน้อย สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.
 ๒๔๕๐

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ การโตปราชิตแล้ว
 ปราชว่าดีสิ่งใด
 ปญญาวินิจฉัย
 ลุจวิตนั้นเปนนั่น

หลักไกล
 เร่งคั่น
 ทางยุติ ธรรมนา
 สติชั่วได้มผลม ๗
 หม่อมราชวงศ์สำเร็จ

หม่อมราชวงศ์สำเร็จ หม่อมราชวงศ์สำเร็จ อิศรศักดิ์ เป็นบุตรหม่อมเจ้าเปียก อิศรศักดิ์
 เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาพจนปรีชา สังกัดกระทรวงวัง ถึงแก่กรรมวันที่
 ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ อายุ ๗๐ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	หวังผลทั้งเลือกรู้	รับผล	ประโยชน์
	ผลที่ผิดอย่ารคน	เกี่ยวข้อง	
	ผลใดเกิดแต่ตน	ทำชอบ	
	ผลอย่างนี้ควรต้อง	ติดต่อยตามแรง	๗
		นายจ่านगरาชกิจ	

นายจ่านगरาชกิจ หุ้มแพรพิเศษในกรมพระอาลักษณ์ นามเดิม กมล สาลักษณ์ เป็นบุตรพระยา
ศรีสุนทรโวหาร (ภัก) กับคุณหญิงอิม เกิดเมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ในรัชกาลที่ ๑
โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาศรีสุริยปริชาสมุหพระอาลักษณ์ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ.
๒๔๖๐ อายุ ๕๖ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ข้าราชการแผ่นดิน ควรประพฤติความสามัคคีให้เป็นที
 เรียบร้อยทั่วไป ข้าราชการแผ่นดินก็คงมีความจำเริญ
 สำเร็จตลอดไป ตามพระราชประสงค์ทุกประการ
 พระวรพุมิโกไคย

พระวรพุมิโกไคย นามเดิม ชุ่ม สุวรรณสุภา เป็นบุตรพระศรีกาฬสมุด (บุญมี) กับนางสุด
 เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๔ ภายหลังได้เป็นพระยารพุมิโกไคยในกระทรวงมหาดไทย ถึงแก่กรรมวันที่
 ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๓ อายุ ๘๐ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ความเพียร คงเป็นประโยชน์แก่ตนได้โดยแท้
หลวงอภัยพิจารณ์

หลวงอภัยพิจารณ์ นามเดิม เลื่อม สนธิรัตน์ เป็นบุตรพระยาบุรिमทิศพิไชย (สุด สนธิรัตน์) เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๘ ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาวรวิไชยวุฒิมกร ในกระทรวงมหาดไทย ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ อายุ ๖๗ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๐ หลงอยู่โยในทีรก หมกอยู่โยในทียาก คนชั่วมาก
 คนดีน้อย ไม่เห็นรอยฤจะรู้ ต่อผู้เป็นเช่นนักปราช
 เริงฉลาดปรีชาชาญ เพียรมานานจึงรู้บ้าง เห็นวางวาง
 ยังทวีบริ แท้เมธีจึงจะเห็นแจ้ง ไม่คลางแคลงถิ่นสงไสย
 เจนภายในเห็นแจ้งจิต รู้ปลดปล่อยทุกแถม ทรัพย์
 ถิ่นเสียไม่เอื้อเพื่อ เพราะเทมณเปื้ออวัฏทุกข์ มุ่งหมายสุข
 พระนิพพาน ถ้าวาญเอย ๗

หลวงเสนาภักดี

หลวงเสนาภักดี นามเดิม ไทย เป็นบุตรหมื่นศรีอักษร ขุนหมื่นกรมมหาดไทย เกิดเมื่อ
 พ.ศ. ๒๓๘๘ ภายหลังได้เป็นพระยาวชิรธรราช ดำรงตำแหน่งกำกับเรือน้ำในกระทรวงมหาดไทย
 ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ อายุ ๖๐ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	สนุกนิ้นักมกหม่นไหม้	ภายหลัง
	ทุกขนักมกประดัง	ทุกขซ้ำ
	รักนักมกเป่นซัง	โดยขาด
	ซังนักมกชอกซ้ำ	หมางนา
		จิตรวัยเวรของ
		หม่อมราชวงศ์จิตร

หม่อมราชวงศ์จิตร หม่อมราชวงศ์จิตร สุกตน์ เป็นบุตรหม่อมเจ้าอลองกรณ์ สุกตน์ ภายหลัง
ได้เป็นพระยาศรีวรวงศ์ ไม่ปรากฏปีที่ถึงแก่กรรม

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ผู้ที่ได้ความทุกข์ลำบาก ก็ควรคิดชวนขายในส่วนชอบ
แต่เมื่อตนรบบอยู่ด้วยความทุกข์ ก็ควรทำใจให้เป็นสุข
เพราะที่ทำไมใจให้เป็นทุกข์ ก็ไม่เป็นประโยชน์อันใด
ขุนวรการโกศล

ขุนวรการโกศล นามเดิม ทิม บุณยรัตพันธุ์ เป็นบุตรพระยาขลาโหมราชเสนา (กลับ บุณยรัตพันธุ์) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ ภายหลังเป็นพระยาพิณิจสारा ในกระทรวงกลาโหม ถึงแก่กรรมวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ อายุ ๘๔ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ใครไม่ประมาท เหมือนคงชีวาตม์ ชั่วกับไปชั่วกัลป์
 ใครใดประมาท จะพินาศดับพลัน นี่ธรรมล้ำค่า ค้ำของตุมุณี
 ๑ เบารวดรื่องกลอน ไว้วางสังตอน เด็กอ่อนก็มี
 เด็กร้องซุมซุม “ซุ่มซุ่มมะระดี ระวังต้องดี
 จะต้องประเดะ ”

หลวงสารภณทัตวิสุทษ์

หลวงสารภณทัตวิสุทษ์ นามเดิม ต่วน เป็นบุตรขุนสุภาไชย (ปิ่น) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๑ ถึงแก่กรรม
 เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๘ อายุ ๕๗ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ เล่นหลายหมายแบ่งมัน	เป็นสอง อย่างแ
หนึ่งเล่นเอาเพื่อนสนุก	ซุกซ
หนึ่งโลกเล่นพนันปอง	เอาทรัพย์ กันแ
เล่นชนิดสองนี้ล้วน	ชั่วเหลือ ๗
๑ เล่นสนุกน้เสียกิจจ้	คนทรม ดีพอ
เล่นพะนั้นเมื่อตน	ดกไร
กอบกิจคิดแลกความ	ดื้อย่ำ เล่นเลย
กิจเสรีจิตต้องได้	ดังหวัง
๑ ฉนั้นเล่นนำเว้นเช่น	อริยะ
ยากหยุดขาดเพราะยัง	เกลศหุ้ม
เพียงสกดจิตระคิดละ	เล่นแต่ ครอบนา
พันพิบัติบไว้คุ้ม	ตลอดตาย
	ขุนผดุงสัตว์ตลาอาศน์

ขุนผดุงสัตว์ตลาอาศน์ นามเดิม ชม ชมธวัช เป็นบุตรหลวงราชเสนา (หัต) เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๗ ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาเสถียรธรรมาธิบดีในกระทรวงโยธาธิการ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ อายุ ๕๐ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ จักทำสรรพกิจให้

ลอดต้องตรองเห็นการ

ขอ บิณฑน์ประมาณ

จึงจะพ้นโทษได้

๑ สุนัขนั้นก็มักเกียจคร้าน

งหมั่นประกอบการ

สิ่งใดที่แก่นสาร

อย่าประมาทตื่นเต้น

๑ เทียนนั้นก็มักจักแพ้

หมิ่นนักพาดิจิตรชน

ละเลิงหลงเที่ยวเลียคน

การประพฤติเล่ห์นี้

พิจารณา

ตลอดได้

แผนแบบ ฌบับแซ

ศษด้วยตั้งประสงค์ ๖

เลี้ยงงาน

อย่าเว้น

วิบเร่ง ทำแซ

โทษร้ายจักถึง ๖

แรงตน

ป็นขี้

เป่นแน่ นาท่อ

ชื่อแพ้ไภย์ตัว

ขุนอาจอัคนิกร

ขุนอาจอัคนิกร ปลัดกรมรักษาพระองค์ป็นปลายหอกขวา นามเดิม ทัด เทวะคฤบาล เป็นบุตร
หลวงอภิบาลภูวนารถ (ขาว) ต่อมาเลื่อนเป็นหลวงอภิบาลภูวนารถ ถึงแก่กรรมวันที่ ๓๐ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๕๑

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๐ ทำดีแสงดี จะได้ ดีก็นาน นาน
 ทำชั่วไม่ช้าการ ถึงอันนั้นก็พลันถึง ๗
 นายร้อยตรี นายบัว

๑ ความประพฤติกายวาจาใจบริสุทธิ์แลไม่บริสุทธ ซึ่งคน
 ทั้งหลายประพัตินั้น ส่วนผู้ประพฤติกายวาจาใจบริสุทธิ์เหมือน
 ตกแต่งร่างกายสะอาด ถึงจะอยู่ในที่ใดก็ดีย่อมมีความกล้า
 หาญไม่สั่นต้อภัยในที่ทั้งปวง
 ส่วนผู้ประพฤติกายวาจาใจไม่บริสุทธิ์ เหมือนไม่ตก
 แต่งร่างกาย ประกอบไปด้วยความโสโครก ย่อมมี
 ความหวาดเลียวสั่นต้อภัยในที่ทุกสถาน ๖
 หลวงบริคุตวรภัณฑ์

หลวงบริคุตวรภัณฑ์ นามเดิม คง เป็นบุตรหลวงวิสูตรสาลี (แพ) ภายหลังเลื่อนเป็นพระบริคุต-
 วรภัณฑ์ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๓

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ความประพฤติดของคนสองพวก

๑ บัญญาอบรมหวังความคช ในบัดยบันนั้นพวกหนึ่ง
 บัญญาอบรมไปด้วยความตรึกตรองเห็นความตามเหตุ ที่ควรกลัว
 กักลัว ควรกลัวก็กลัว ควรได้ก็เอา ควรเสียก็ให้
 ตั้งอยู่ในอารมณ์กลาง ๆ เป็นอย่างดี
 ๑ ส่วนพวกหนึ่งมีัญญาอบรมกอบไปด้วยความตระหนี่ อยาก
 แต่จะได้ฝ่ายเดียวเป็นธรรมดา ถ้าพูดถึงการซึ่งจะเสียเงิน
 ฤาสรพสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปจากตนแล้วไม่เข้าใจ ว่าเสียในส่วนนั้น
 จะมีคุณกับตนๆไม่ เป็นประโยชน์กับตนก็ไม่อยากเข้าใจ
 ทั้งสิ้น อยากแต่จะสะสมทรัพย์ไว้เป็นเพื่อนตนเมื่อเวลาตาย
 เท่านั้น แต่ตายแล้วจะเอาทรัพย์ไปด้วยก็ไม่ได้เลย ร
 นานร้อยตรี นายปลั่ง

นายร้อยตรี นายปลั่ง นายปลั่ง สรรวิสูตร เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ ภายหลังได้เลื่อนยศและ
 บรรดาศักดิ์เป็นนายร้อยเอกหลวงขยันสรการ สังกัดกระทรวงกลาโหม ถึงแก่กรรมวันที่ ๕
 กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ อายุ ๖๒ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ เกิดมาเป็นบุคคล ต้องประพฤติความดี จึงจะได้
เป็นคนดี ถ้าไม่ประพฤติความดีแล้ว บุคคลผู้นั้นถึงจะ
ประกอบไปด้วยตระกูลอันสูง งามมีทรัพย์แลมีลิตบะก็ดี ก็ไม่
สามารถที่จะเป็นคนดีได้ ๑

หลวงหัตถดสารศุภกิจ

หลวงหัตถดสารศุภกิจ นามเดิม ภู่ สุขปิณฑะ เป็นบุตรหลวงสวัสด์นักเรศ (พุ่ม) ภายหลัง
เป็นพระยาอาหารบริรักษ์ ในกระทรวงเกษตราธิการ ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๔๗

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ความสัตย์ประเสริฐแท้
เป็นที่พึงนรชน
ความสัตย์ยอมมงคล
สุดประเสริฐเลิศแล้ว

ทางผล
ไปแคล้ว
ใหญ่ยิ่ง
เล่าถ้วนความดี
นายหนู

๗

๑ งามอะไรจะเท่างามเหมือนความรู้ เพราะแก้ผู้สัตว์พันนสงสาร
 ทั้งตรีภพพบทั่วที่ชั่วพาล เพราะปราชการรู้ยิ่งสิ่งอุดม
 แต่ของงามอย่างต่ำเพียงจำจด ยังปรากฏผู้เฒ่าได้ยมีถม
 จะกล่าวไยไปถึงรู้คู่ธารมณี เป็นของคมตัดขาดทุกชาติเขย
 นายช่วงมหาดเล็ก

๑	กรรมมีดีชั่วพัน	พรรณา
	พึงตรวจทั้งคึกษา	ลอบเห็น
	ทำชั่วชั่วจักพา	รู้ทุก
	ทำชอบชอบไปเว้น	คติเสีย
		ว่างเฝ้าคอยคนอง
		หลวงอุปนิษิตสารบรรณ

หลวงอุปนิษิตสารบรรณ นามเดิม ต่วน บางแห่งว่า คีบ สุวรรณทัต เป็นบุตรพระยาราชภักดี (ทองคำ) เกิดเมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๗ ภายหลังได้เป็นพระยาวิชิตรณรงค์ ในกรมยุทธนาธิการ ถึงแก่กรรมวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๔ อายุ ๗๗ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	ถึงชั่วมืออยู่บ้าง	ควรสละ
	ชั่วที่ยังควรละ	หลีกเร้ง
	สิ่งดีที่มีประ	จำเร้ง
	ดที่ยังรีบสร้าง	สงวนนา
		ก่อล้วนส่วนดี ๖
๑	รักดีมีสติรู้	รอร่วง
	ใดผิดเพี้ยนเพิกทั้ง	ผ่อนเว้น
	ถ้วนดีเร่งควรบัง	คับจิตร
	หมั่นพิจารณาเลือกเด่น	दनแฮ
		คตสร้างทางดี ๖
		จำชำนานญทั่วตัว

จำชำนานญทั่วตัว นามเดิม อยู่ หรือ ทองอยู่ ภายหลังเลื่อนเป็นหลวงโกษากรวิจารณ์ สังกัด
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ถึงแก่กรรมวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๐

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

- ๑ มุขพินาศ ชาตีมุขย์ หวังบริสุทธิ์ โมกขอขาย
 พุทธอุบาท าสณขขาย โทะณหมาย ดังพระณา
- ๑ ต้มมขยาน พานจะประมาท ใจจะฉกาจ เพื่อเพราะสุรา
 หนึ่งวิภาค จากคฤหา ไภยจรมมา พานพะลัณธ์
- ๑ หนึ่งมะเนนิก ตรีกตวิโรจน์ จันตจะเห็น สัมมชยล
 อาทิตเก เล่ห์นุสนธ์ เทียวจรดล ดุนิจกาล
- ๑ สรรพพณัน พลันอนนาค ด้วยมีอาจ สบสุขสันท
 คบมิตรชั่ว กลัวชนพาล เกียจกิจการ อย่าวิกระทำ
- ๑ ทรัพย์ก็จะหมด ยศก็จะเศร้า ชื่อก็จะเน่า เพื่อเพราะมีย่า
 ภายก็จะบ่น ทนทุกข์กรรม เหตุเพราะมีจำ คำบุรลอน ข
 นายร้อยโทนายจร

นายร้อยโท นายจร ข้าราชการกรมวังนอก เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๓ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๔๓๓ อายุ ๒๐ ปี

รัชนี ทรัพย์วิจิตร

๑ เป็นข้าฉลงบาทเบื้อง
โดยสัตย์สุจริต
มีความกตัญญู
การจะมามีน้ำใจ

ราชกิจ
เรียบเรียง
อย่าว่าง วายแฮ
ละสันเสด็จประพาส
จมีนมหาดเล็ก ๖

จมีนมหาดเล็ก นามเดิม เลื่อง ภูมิรัตน์ เป็นบุตรพระยานรานุกิจมนตรี (ปาน) เกิดเมื่อวันที่ ๒๖
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ ต่อมาในรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาเพชรรัตนสงคราม ถึงแก่
อนิจกรรมวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ อายุ ๗๐ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ การรู้เห็นสัจย์แท้ ความจริง
 ปฏิบัติธรรมบประวัง ผ่องแผ้ว
 จิตรเลมอไม้ไหวตึง บคข บทุภขณา
 รู้ทั่วตลอดปลายตัน ละได้ตลเกษม ๖
 ๑ ผู้ที่รู้จริงเห็นถึงสภาพของจริง ประพฤติตามจริง
 ผู้นั้นเจริญสุขทุกทีวารัตริจริง ๖
 พระยาราไชสวริยาธิบดี

พระยาราไชสวริยาธิบดี เจ้ากรมพระคลังในซ้าย นามเดิม กลิ่น เป็นบุตรนายจั่น จางวางใน
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพศิลป์ปรีชา เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๕ ถึงแก่กรรมวันที่ ๘ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๔๓๒ อายุ ๖๗ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	ถึงวิตคิดต่อผู้	ราชการ	
	อยู่มั่นในสันดาน	กราบม้วย	
	ถาวยศอรรคสถาน	ถึงเอก ขุเขย	
	เพราะสิ่งความจริงด้วย	เดชผู้สรรเสริญ	๗
๑	สามัคคีมีพรักพร้อม	ไพบลย์	
	หัวน้าตอ้งเปนมล	มัวตั้ง	
	จริงจิตรต่ออนุกุล	การช่วย เต็มฮา	
	คราวทุกซ์ปลุกปล้ำกั๊	กอบเกื้อเหลือหลาย	๖
		พระยาราชวรานกุล	

พระยาราชวรานกุล ปลัดทูลฉลองกรมมหาดไทย นามเดิม เวก บุญยรัตพันธุ์ เป็นบุตรเจ้าพระยา
ภูธราภัย (นุช) ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาศรียธรรมาธิราช ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๒๓
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๒

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	กล่าว	ถ้อยอย่าอวดรู้	เกินการ
ความ		เกียจล่อเลียดพาล	เร่งแคล้ว
ตาม		กฏบทโบราณ	อุล้าหด
นิยม		ว่าดีใจแล้ว	จำพอก
			หมั่นให้ศึกษา ๖
๑	ควร	ยกพระเกียรติไว้	ทรงฤทธิ์
ชม		ผู้ทุกหม่อมมิตร	เรานา
แต่		ถึงสิ่งสัจวิตร	ท้าวตัว
เพียร		อาจเป็นไม้ท้าว	มัดมัน
			เทญพอก
			ทุกซ์ค้าจำเกษม ๖
			หม่อมเจ้ากรรเจียก

หม่อมเจ้ากรรเจียก หม่อมเจ้ากรรเจียก นภวงศ์ โอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น
มเหศวรศิววิลาส (ต้นราชสกุล นภวงศ์ ณ อยุธยา) ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ สิ้นชีพิตักษัยวันที่
๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ชันษา ๔๑ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ ความถ่มธุรศถ้อย
 ฤจิรกายวจิ
 เปนถึงประเสริฐศรี
 อาจจะนำตนน้อม

วาทิ
 จิตรพร้อม
 ถวัลดีเพิ่ม ผลเฮย
 ฤ้ด้าวแดนเกษม ๖
 หลวงเดชนายเวร

หลวงเดชนายเวร นามเดิม คง กัลยาณมิตร เป็นบุตรเจ้าพระยารัตนบดินทร์ (รอด กัลยาณมิตร) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ ถึงรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาจักรีนิกรวงศ์ สังกัดกรมมหาดเล็ก ถึงแก่กรรมวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ อายุ ๖๗ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑	พาก	พจน์บทเข็ญเบื้อง	เบาราน
	เพียร	ไฝ่ใจพิจารณ์	จิตรจ
	เวียน	รบบรรบอบสาร	สวลิบ
	รู้	บเนิ่นนานก	ไวนา
			เมื่อลัดลาดเคย
			หม่อมราโชไทย

หม่อมราโชไทย ราชนิกุล นามเดิม หม่อมราชวงศ์เนตร อิศรางกูร เป็นบุตรหม่อมเจ้าโสภณ
อิสรางกูร ต่อมาได้เลื่อนเป็นพระศักดิ์เสนี ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๒

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ หลงเหลวไหลไปแคแล้ว
 รักนักมักักักพา
 โจรทรัพย์บาปปีทา
 โจรธโกรธเกิดโทษด้วย
 ๑ เปนชายชาญชาติเชื้อ
 ตั้งจิตให้แจ่มใส
 จะทำสิ่งใดใด
 ด้วยว่าชื่อดีแล้ว

นินทา
 ชีพม้วย
 ดิโดยู่
 จิตรเขื่อนแปนพาล ๖
 ชาวไทย
 เทียงแท้
 จงมัน นาพ่อ
 โลกนี้บเลมอ ๖
 นายรองบำรุงราชบถมาลย์

นายรองบำรุงราชบถมาลย์ นามเดิม ภัสดา บุณศิริ เป็นบุตรพระยาธรรมจรรยาอนุกรมมนตรี (จำเริญ) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ ภายหลังเป็นพระยารัตนราชวรพรต ในกระทรวงว่าการต่างประเทศ ลาออกจากราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

តំណាងដ៏ក្លាយ

กาย

๑ ขาการที่รู้สึกในความประพุดิของตน ซึ่งเป่นไปใน วาจา
ใจ

ทำ

อยู่ทุกเมื่อ ไม่ พุด ไปโดยไม่รู้สึกลือกพันก่อน ความรู้สึกตน
คิด

เช่นนี้เรียกว่าสติ สติเป็นเครื่องกันผิดแต่เป็นกำลังให้ถึง
ความดีพร้อม ทั้งโลกียแลโลกุตระ ๖

สว่างวัฒนา

สว่างวัฒนา สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี พระนามเดิม พระเจ้าน้องนาง-
เธอ พระองค์เจ้าสว่างวัฒนา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่
เจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม (สมเด็จพระปิยมมาดี ศรีพัชรินทรมาตา) เมื่อวันพุธที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ.
๒๔๐๕ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสา
อัยยิกาเจ้า เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ พระชนมายุ ๙๓ พรรษา

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ อากาที่รู้สึกดัวว่าเดิมเป็นอย่างไร มีศมีทพย์มีความ
 คุชเพราะเหตุไรเพราะผู้ใด ให้เห็นตามที่เป็นจริงอย่างไร
 มิได้ลถึงหลงไปอย่างอื่น ผิดความจริงนั้น เป็นทางแห่ง
 ความเจริญของมนุษย์ ๖

เสาวภาผ่องศรี

เสาวภาผ่องศรี พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม (สมเด็จพระปิยมหาราช ตรีพัชรินทรา มาตา) เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๖ เสด็จประพาสยุโรปเป็นสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ พระชนมพรรษา ๕๗ พรรษา

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๐ กราวเชิญจะเฝ้าแต่
 โศกจะดับชุ่นเชิญ
 ยิ่งโศกยิ่งจักพลัน
 ควรปลดควรเปลื้องให้
 ๐ ละโศกเร่งควรรู้
 รู้เชิดเชิญคงวาย
 ทั้งช่วยยึดที่เป่น
 จังจักเวศร้างพัน

โศกคล้าย
 ห่อนได้
 รอนุชีพ
 โศกคล้าย
 ลึกเชิญ ตณนา
 ว้างบัง
 ทางชอบ
 เหตุภัย
 ๗
 ฤๅมามารศรี

สุชุมาลมารศรี พระนางเจ้าสุชุมาลมารศรี พระราชเทวี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าคุณจอมมารดาสำลี พระสนมเอก เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ ในรัชกาลที่ ๗ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าสุชุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี สิ้นพระชนม์เมื่อวันเสาร์ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ พระชันษา ๖๖ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ จะให้ ใจสลายต้องปราศจากความฉันทาแลพยานาที่ซึ่งเป็น
 กองเพลิงอันแรงกล้าลุ่มอยู่ในกาย ให้ต่างไกลจงได้จะรับ
 ซึ่งผลความดีเจริญ ทั้งโลกนี้โลกหน้า ๖
 โสมาวະดี

โสมาวະดี พระเจ้าฟีนางเธอ พระองค์เจ้าโสมาวดี ศรีรัตนราชธิดา พระราชธิดาในพระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเที่ยง พระสนมเอก เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๕
 พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๕๕ ต่อมาในรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง
 สมรรัตนศิริเชษฐ ล้นพระชนม์วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ พระชันษา ๗๙ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

กาย

๑ ความตรงตามประการ คือตรง วาจา เป็นการดีการ
ใจ

ชอบแท้ ถ้าจะได้ความสุขมีลาภเป็นต้น ถ้าได้มาด้วย
ความตรงแล้ว ควรจะยินดีเพราะปราศจากความร้อมใจ
ถ้าได้มาด้วยความไม่ตรงแล้ว ไม่ควรจะยินดี ถึงแม้ได้มา
ก็คงมีความร้อมใจอยู่ทุกเมื่อ สิ่งที่ได้มาด้วยความตรงแล
ความไม่ตรงนั้น ถึงแม้ไม่มีผู้ใดรู้ก็ต้องรู้ด้วยใจตนเอง
ภักตรพิมลพรพรรณ

ภักตรพิมลพรพรรณ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระราชธิดาในพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาแพ เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๗
สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ พระชันษา ๕๒ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ จัดการอย่าอวดแพ้

ควักใจอย่าคิดพาล

แม้คิดปดประหาร

จริงเท็จไม่ต้องพร้อง

ครองการ

มิดพ้อง

เราก่อน

โทษต้องเขาเอง

๗

ครุฑ

ครุฑ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าศรีนครสวาท พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเที่ยง พระสนมเอก เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๓๙๘ สิ้นพระชนม์เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๕๘ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ การล้ามัคคีตกันนั้น เป็นของประเสริฐอย่างยิ่ง
 ถ้าจะประกอบภารกิจก็อาจสำเร็จได้ มีประโยชน์ทั้งชั่วนี้
 แลชั่วหน้าปราศจากโทษอันตรายทั้งปวงได้ ถึงจะไปสู่ปรโลก
 ก็คงจะได้สุคติภาพ ๑

กนกวรรณ

กนกวรรณ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้ากนกวรรณเลขา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเที่ยง พระสนมเอก เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม
 พ.ศ. ๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๑ พระชันษา ๖๒ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ อุสทาไฮรัตนันพัน
หมั่นอย่าคลาคราชาการ
เพียรค้าไม่ช้านาน
ครองอุสทาหะไว้

หมู่मार
ยคได้
ทวิทัพย์ มากแซ
อาจให้ความเจริญ ๖
อรุณวดี

อรุณวดี พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าอรุณวดี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาอรุณ เมื่อวันพุธที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์เมื่อ
วันเสาร์ที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ พระชันษา ๗๖ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๒๕๐

๑ การที่จะประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ตน
มิให้เสียประโยชน์ผู้อื่น ต้องรักษากายวาจาใจของตนให้

ตั้งอยู่ในลัทธิ	วาทะ อาชีโว ทิฐิ สมาธิ	ทั้งสี่ประการ

ก็อาจเป็นประโยชน์แก่ตน ทั้งไม่เสียประโยชน์ผู้อื่น
วาณีรัตน์กัญญา

วาณีรัตน์กัญญา พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าวาณีรัตน์กัญญา พระราชธิดาในพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาแก้ว เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.
๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๗๘ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๑ เพียรพระพุทธรุศาสน์ไซ้
เพียรต่อราชกิจพลัน
เพียรถึงลจฺวัตน์
เพียรเร่งเพียรอย่าเคঁรา

ผ่นภยันต์ คติเฮย
โปรดเกล้า
ยังยิ่ง ประเสริฐนา
เกียจค้ำรานถอยหลัง
อรไทยเทพกัญญา

อรไทยเทพกัญญา พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าอรไทยเทพกัญญา พระราชธิดาในพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาบัว เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ.
๒๔๐๒ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๙ พระชันษา ๔๗ ปี

รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร

๐	สิ่งใดซึ่งมีคุณแก่ตน	ควรบูชาด้วยพยานของคุณ
	โดยกิจสิ่งใด ๆ ก็ดี	ก็ประกอบกิจนั้นตามกาลสมัยที่ควร
	โดยเต็มกำลังแต่เต็มใจ	รฤกมันไว้ซึ่งคุณอยู่เป็นนิจ
	คงจะได้วิสัยผลนั้นนำมาซึ่งความสุข	ในโลกนี้ฤกโลกหน้า
		นารีรัตนา

นารีรัตนา พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้านารีรัตนา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาดวงคำ เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๔
สิ้นพระชนม์วันอังคารที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชันษา ๖๕ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

๑ ผู้ใดจิตรตั้งมั่น
 เทพยต์ดัดยเป็นอาจิน
 คตัญญูเพิ่มผลภิญ
 ความสุขนั้นไม่แคล้ว

ในคิด
 อยู่แล้ว
 โง่ยิ่ง
 คลาศผู้เพียรผดุง ๗
 บรรจบเบญจมา

บรรจบเบญจมา พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าบุญจบเบญจมา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาแพ เมื่อวันอังคารที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔ สิ้นพระชนม์วันอังคารที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๕ พระชันษา ๓๑ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

๐ **สิ่งที่ ไม่หวังใจแล้วอย่าทำ สิ่งที่ชั่วทั้งที่จะเสีย**
กาญจนกร

กาญจนกร พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้ากาญจนกร พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาสังวาล เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๖ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕ พระชันษา ๗๐ ปี

จุฑาภักดิ์ ศิริพรวัฒนกุล

๐ ความสัตย์อาจจะให้
 ชื่อสัตย์มาบัดคน
 คงสัตย์สัตย์ให้ผล
 รักสัตย์แล้วอย่าร้าง

คุณ
 คิดถึง
 ทุกเมื่อ
 เวลให้สัตย์บุญ ๖
 บุษบับันบัวผัน

บุษบับันบัวผัน พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าบุษบันบัวผัน พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาห่วง เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๖
 สิ้นพระชนม์วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒ พระชันษา ๗๖ ปี

จุฬารักษ์ ศิริพรวัฒนกุล

๑ ศุภจิตจิตรโอบถัม
 ศุภจิตจิตรปรานี
 ศุภจิตจิตรยินดี
 ชื่อศุภจิตข้า

สามัค
 ท้าวกล้า
 ในศุ จริตแซ
 อาจอ้างอวยผล ๖
 แขนไขดวง

แขนไขดวง พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าแขนไขดวง พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระ
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเที่ยง พระสนมเอก เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๑๑ มกราคม
 พ.ศ. ๒๔๐๖ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ พระชันษา ๖๖ ปี

จุฬารักษ์ ศิริพรวัฒนกุล

๐ จะปรากฏความดีความเจริญ ต้องยึดเอาความสุจริต
 ในไตรทวารเป็นที่ตั้ง ถ้าทุจริตขาดจากต้นตอแล้ว
 ก็คงจะได้รับความเจริญทั้งประจวบนั้นแลอนาคต
 นภาพรประภา อุปนายก

นภาพรประภา พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าคุณจอมมารดาสนา พระสนมเอก เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๗ ถึงรัชกาลที่ ๗ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ พระชันษา ๙๔ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

●	ศุภจิต	ประพฤตกิจต้อง	การดี
	จิตร	คอบศุภจิตมี	มันไว้
	เป็น	ที่เกิดประโยชน์ศรี	สวัสดิ์ถึง
	ใหญ่	เลิศล้วนสุขให้	ยงแสง
○	ย่อม	พันประเสริฐสิ้น	กิจเกื้อกูลตน
	ให้	ประสบความสุขใน	ร
	เกิด	ก่อภพต่อไป	สรรพไทย
	สุข	ถึงบเลด	ชาตินี้
			ภายภาค
			นั้นนา
			ล่วงพันตนประสงค
			ประสานศรีไศ

ประสานศรีไศ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าประสานศรีไศ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์แสง (ราชสกุลเดิม ปาลกะวงศ์) เมื่อวันศุกร์ที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๐๗ สิ้นพระชนม์วันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ พระชันษา ๔๔ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

๑ ผู้รู้ท่านสอนไว้ว่า เกิดมาเป็นตัวประพจน์ดีก็จะดี
 ทั้งปัจจุบันแลอนาคต ประพจน์ชั่วความชั่วนั้น
 ก็จะต้องอยู่ทั้งปัจจุบันแลอนาคตเป็นแน่ ควรจะประพจน์
 ถึงที่ใดจะวันวังสิ่งชั่วอย่าให้มีขึ้นในใจ
 จึงจะไม่เสียทีที่เกิดมา ๖
 ประพาฬรัศมี

ประพาฬรัศมี พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าประพาฬรัศมี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาสุน (ทำววนิดาพิจาริณีในรัชกาลที่ ๕) เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ พระชันษา ๓๗ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

๑ ประพฤติความดี เป็นประโยชน์แก่ตนเองนั้น
 คือมีความอดทนรักษากายวาจาโดยความซื่อสัตย์
 มีความละอายแต่การประพฤติชั่ว

เสาวภาคย์พรรณ

เสาวภาคย์พรรณ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าเสาวภาคย์พรรณ พระราชธิดาในพระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาหว่า เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๕ พฤษภาคม
 พ.ศ. ๒๔๐๘ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ พระชันษา ๓๑ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

- ๐ เพียรสละการทจวิตที่มีแล้วให้หมด ที่ยังไม่มีอย่าให้มีขึ้นได้
แล้วถึงตจวิตที่ยังไม่มีให้มีขึ้น ที่มีแล้วรักษาไว้ให้เจริญยิ่งขึ้นไป
 - ๕ อย่างนี้เป็นความเพียรชอบอย่างยิ่ง
- ประดิษฐาจารย์

ประดิษฐาจารย์ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าประดิษฐาจารย์ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาดวงคำ เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ พระชันษา ๙๗ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

๐ ผู้ประพฤตินิยต์เขารวมสุจริต ในกายวาจาจิตรทวารตาม
 ถึงจะนิ่งภาวนารักษานาม คงมีผู้รู้งามด้วยความดี
 ผู้ประพฤตินิยต์ถึงบิต้อง สวดมนต์ต้องกันตัวเป็นวัฏ
 คงมีผู้รู้เท่าเค้ากระถิ ดั่งทองเค็ลือบเก็บบิต้องเหนอเย
 พวงสร้อยสอาง

พวงสร้อยสอาง พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าพวงสร้อยสอางค์ พระราชธิดาในพระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเที่ยง พระสนมเอก เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๓๐
 กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๙ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๓ พระชันษา ๘๔ ปี
 จุฑาภักดิ์ ศิริพรวัฒนกุล

๑ คิดคุณไตรรัตน์ทั้ง	ตามประการ
อิกบิตูรมารดา	คำเช่า
พระมหากษัตริย์ป่าน	เปรี๊ยะพระ คุณนา
คุณพระช่วยชุบเกล้า	โปรดเลี้ยงรักษา
๑ ผู้อุปการะเกื้อ	กิจตน
ทุกข์เกิดก่อกังวล	ท่านแก้
ควรจิตระคิดขวยขวอน	คุณท่าน เสนมแสร
กราบเท่าจนตนแม่	มาดสั้นบุญชนม์
	ประไพศรีสอาด

ประไพศรีสอาด พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าประไพศรีสอาด พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์แสง (ราชสกุลเดิม ปาลกะวงศ์) เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระชันษา ๔๔ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

- ๑ อากรณ์ประดับพื้น เพชรพราย พรรณเฮย
 ครอบผู้เฉิดฉาย หมดหน้า
 รูปทรมลสดสวย กลับเลื่อม ลวิแฮ
 เบ็ดช่องชนเห็นถ้ำ แต่ต้องตากกลาง
- ๑ สรรพสิ่งสิ้นทวีปทั้ง ยศศักดิ์ กิตติ
 ผู้รับประกอบรัก ขอบรู้
 ชนชื่อไปกิดจัก หนึ่ง งามแฮ
 แม้วดกอยู่แต่ผู้ ชั่วช้าในงาม
- ๑ วิชาเปรียบประสาธน์ดั้น แต่เดิม
 ความประพฤติกายเดิม กล่าวไว้
 ดั่งสรีระเดิม ลักษณะวัย รองแฮ
 ทรมามากไม่ทำได้ ประดุจผู้ทรมาน
 อุดมรัตนาวินาศ

อุบลรัตนารีนาค พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าอุบลรัตนารีนาค กรมขุนอรรควรราชกัลยา
 พระนามเดิมหม่อมเจ้าบัว พระธิดาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี (ต้นราชสกุล
 ลาดาวุธ ฦ อยุธยา) ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาจีน เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๕๐
 สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ พระชันษา ๕๕ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

๑ ลากแลยศ เป็นเครื่องนำความศขมาได้บัง
 จึงเป็นที่มนุษย์ปรารถนาแย่งชิงกัน แต่ที่แท้
 ลากแลยศ ไม่นำมาแต่ความสุขอย่างเดียว
 ย่อมนำความทุกข์มาด้วย เพราะเป็นที่มนุษย์
 ปรารถนาแย่งชิงกัน ผู้ซึ่งได้รับความศขจากลากแลยศ
 จำต้องเตรียมตัวรับทุกข์ ที่ลากแลยศจะนำมาด้วยนั้น
 โดยความไม่ประมาท ๖

สายสวลีภิรม

สายสวลีภิรม พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ พระนามเดิม
 หม่อมเจ้าสาย พระธิดาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี (ต้นราชสกุล ลดาวัลย์ ณ
 อยุธยา) ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาจีน เมื่อวันศุกร์ที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๓
 ทรงสถาปนาเป็นพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา สิ้นพระชนม์วันที่
 ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๒ พระชันษา ๖๖ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

● **สุภาพไม่ว่าอย่าง** **เป็นกวีของผู้ดีแท้**
สุทธาทิพยรัตน์

สุทธาทิพยรัตน์ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสุทธาทิพยรัตน์ สุขุมขัตติยกัลยาวัดี พระราชธิดา
 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่พระนางเจ้าสุชุมมาลมารศรี พระราชเทวี
 (สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าสุชุมมาลมารศรี พระอัครราชเทวี) เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๐ ใน
 รัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร สิ้นพระชนม์
 วันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕ พระชันษา ๔๖ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

๑ คำเท็จพูดยากแต่ต้องคิดมากกว่าจริง
 แต่กระนั้นก็ยังชอบพูดคำเท็จมากกว่าคำจริง
 คำจริงเป็นคำพูดง่ายแต่ทางชั้นตรายกว่าคำเท็จ
 ควรๆ คนไม่ชอบพูดคำจริง

จันทราสรวัทวาร

จันทราสรวัทวาร สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทราสรวัทวาร วโรพารลักษณะสมบัติรัตนราชกุมารี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้า เสาวภาคย์นารีรัตน์ เมื่อวันอังคารที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๖ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๗ พระชันษา ๓๓ ปี ต่อมาทรงเฉลิมพระอิสริยยศแก่พระศพเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนพิริยดิษฐ์เจษฎ์จันทร

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

๑ อยากได้อะไรดีเกินไปไม่สมประสงค์ก็เสียใจ
 ไม่อยากได้อะไรดีเลยเมื่อไม่ได้มีผล
 มีชีวิตกับ ถ้าให้เป็นกลาง ๆ วางใจให้เรื่อย ๆ ได้
 สบายดีกว่าอย่างอื่นหมด

เยาวมालย์นฤมล

เยาวมालย์นฤมล สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าเยาวมालย์นฤมล สรรพสกนธ์กัลยาณี พระราช-
 ธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าอุบล-
 รัตน์นารีนาถ กรมขุนอรชรควรราชกัลยา เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๖ ต่อมาทรงสถาปนา
 เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนสวรรคโลกลักษณวดี สิ้นพระชนม์วันที่ ๓ กรกฎาคม
 พ.ศ. ๒๔๕๒ พระชันษา ๓๗ ปี

จุฑาภักดิ์ ศิริพรวัฒนกุล

๑ การที่ไม่เห็นแต่กับประโยชน์ตนผู้เดียว เป็นเครื่องสมาน
 ตามักคี่ ในญาติมิตร มิได้ร้าวรานดียิ่งกว่าอย่างอื่น ๖
 ศรีวิไลยลักษณ์

ศรีวิไลยลักษณ์ พระนามเดิม พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าศรีวิไลยลักษณ์ สุนทรศักดิ์กัลยาวิดี
 พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าคุณจอมมารดาแพ พระ-
 สนมเอก (เจ้าคุณพระประยุรวงศ์) เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ ต่อมาทรงสถาปนาเป็น
 พระเจ้าลูกเธอ กรมขุนสุพรรณภาควดี สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ พระชันษา ๓๗ ปี
 จุฑามัค ศิริพรวัฒนกุล

๑ บิดามารดาที่รักบุตร กับบุตรที่รักบิดามารดาอย่างยิ่ง
 ด้วยกันทั้งสองฝ่ายนั้น บิดามารดาเสียเปรียบบุตร
 เพราะต้องระวังรักษาเด็ก ที่ไม่รู้ว่าอันตรายจะมาถึงได้อย่างไร
 ส่วนบุตรที่จะปฏิบัติบิดามารดานั้นง่าย
 เพราะท่านรู้รักษาตัวท่านเอง เหตุตั้งนั้นจึงนับว่า
 คุณบิดามารดามาก ไม่มีเวลาที่บุตรจะทดแทนให้คืนได้
 อัจฉรพรรณิรัชกัญญา

อัจฉรพรรณิรัชกัญญา พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าอัจฉรพรรณิรัชกัญญา พระราชธิดาใน
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาตลับ เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๗
 กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๕ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓ พระชันษา ๓๘ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

๑ ดีกับชั่วตรงกันข้าม แต่มักจะเลือกคัดจากกัน
 ยากด้วยความเผื่อเฟล็น เมื่อจะว่าขึ้น ๆ ถ้าความ
 ประพุดิอย่างใดต้องขัดแย้ง นั้นแลเป็นความชั่ว
 ถ้าไม่ต้องขัดแย้งนั้นแลเป็นความดี

จุฬารัตนราชกุมารี

จุฬารัตนราชกุมารี พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าจุฬารัตนราชกุมารี พระราชธิดาในพระบาท
 สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาจร เมื่อวันอังคารที่ ๑๗ ธันวาคม
 พ.ศ. ๒๔๑๕ สิ้นพระชนม์วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ พระชันษา ๕๘ ปี

จุฬารัตน์ ศิริพรวัฒนกุล

๑ วิชาความรู้อะไรที่ไม่เป็นทางชั่ว ถึงจะไม่สลักสำคัญ
 แต่ถ้าใจรักจริงทำได้จริง คงจะเป็นประโยชน์แก่ตัว
 โดยอย่างต่ำก็สบายเพลิดเพลินในวิชานั้นได้
 สุวักตรวิไลยพรรณ

สุวักตรวิไลยพรรณ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าสุวพักตร์วิไลยพรรณ พระราชธิดาในพระบาท
 สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าคุณจอมมารดาแพ พระสนมเอก (เจ้าคุณพระ
 ประยูรวงศ์) เมื่อวันศุกร์ที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ สิ้นพระชนม์วันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๓
 พระชันษา ๕๗ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

- ถึงแม้จะไม่มีชื่อเสียงและวรรณะ แต่ไม่มีมารยา
ไม่เย่อหยิ่ง มีความเพียรอยู่ คงพอเอาตัวรอดได้
อรพินทุ์เพณูภาค

อรพินทุ์เพณูภาค พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าอรพินทุ์เพณูภาค พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์ย้อย (ราชสกุลเดิม อิศรางกูร) เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๖ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๖๒ ปี

จุฑาภักดิ์ ศิริพรวัฒนกุล

๑ ความเกียจคร้านเป็นเครื่องถ่วงให้คนตกต่ำ
 ถ้าให้เป็นขึ้นได้ครั้งหนึ่งแล้ว ชวนเป็นอีกরাไป
 ผู้ใหญ่จึงสอนว่าทำอะไรอย่าให้ค้างได้ ถ้าเคยค้างแล้วก็ค้างরাไป
 บัณฑิตวรวรรณโรภาศ

บัณฑิตวรวรรณโรภาศ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าบัณฑิตวรวรรณโรภาส พระราชธิดาในพระบาท
 สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าคุณจอมมารดาแพ พระสนมเอก (เจ้าคุณพระ
 ประยงค์) เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๘ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๕ พฤษภาคม
 พ.ศ. ๒๔๓๔ พระชันษา ๑๗ ปี

จุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล

๑ ผู้ใหญ่ท่านสอน ให้กลับมาบอกรายงาน
 ปิเอตริศภัทรายุวดี

ปิเอตริศภัทรายุวดี พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าปิเอตริศภัทรายุวดี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาแสง เมื่อวันอังคารที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๙ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๓๘ ปี

จุฑาภักดิ์ ศิริพรวัฒนกุล

๑ ประพฤติเสมถชอบวัน

บเปียดเบียนชีวา

ถละเลิกอะทินทา

มละมิจนจาวได้

๑ วาจาที่เท็จถ้อย

ไม่พูดล่อเลียดแสดง

คำพรหมจากแสดง

ปรายประโยชน์ท่อนพริ้ง

๑ ความตริภละโลกถ้วน

ความนึกแข่งชังชน

ความรฤกเชือกกรรมผล

ความประพฤติสุจริตแผ้ว

ปาณา

ติบาตแฮ

สัตว์ไช้

รุกรโทษ

คุชแท้เวียงถวรค์

ไปถกลง

ขุนข้อง

ถากถ้าว

พรว้าให้ถื่อมผล

เปนกุศล

งดถั่ว

บุญบาป

มีนา

จิตรเปลื้องเวรจถ

บุดริ

บุดริ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุดริ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาอิง (เป็นท้าวสมศักดิ์ ในรัชกาลที่ ๕) เมื่อวันอังคารที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๗๑ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าอัยยิกาเธอ กรมหลวงวรเสรฐสุดา สิ้นพระชนม์ วันอาทิตย์ที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ พระชันษา ๘๐ ปี

จุฑามัค ศิริพรวัฒนกุล

๑ การสั่งโตให้รักษาแต่ความดี อย่าพลาดพลัดกล่าวคำทำเณ
 แม้นเอาเท็จเข้ามาปนรคนไว้ เหมือนแก้งให้โทษทวีไม่มีเภา
 ต้องเสียทรัพย์ยับย้อยทั้งถอยยศ ไม่ควรปิดควรบีบผิดเปล่าเปล่า
 เปนตะกั่วถึงชั่วอย่ามัวเมา แม้นงมเงงจำไว้ไม่ไ้การ
 เจ้าจอมมารดาทัตติม

เจ้าจอมมารดาทัตติม เจ้าจอมมารดาทัตติม พระสนมเอกในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า-
 เจ้าอยู่หัว เป็นธิดาพระยาอภัยนันทราชคฤหบดี (ดิศ โรจนดิศ) กับขรัวยายอิม เกิดเมื่อวันที่ ๙
 ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันอังคารที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ อายุ ๘๒ ปี

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

๑ เราวางใจให้เป็นกลางอย่างเฉยเฉย
 ตัวใครเลยจะรังเกียจเกลียดเราได้
 ถึงจะมีมายั่งข้างเป็นไร
 คงไม่ไปถึงไหนได้นานนัก

เจ้าจอมมารดาเกสร

เจ้าจอมมารดาเกสร เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์เกสร พระสนมในพระบาทสมเด็จพระ
 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นธิดาหม่อมเจ้าสวาทิ สนิทวงศ์ และหม่อมพลอย ถึงแก่อสัญกรรมวันที่
 ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๑

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

๑ การอันใดถ้าตั้งใจจะทำคงได้ทั้งนั้น
 แปลกแต่ข้างซ้ายง่ายข้างขวายาก การที่จำทำเลขจนแจ
 เปนเครื่องดักเตือนให้ดำเร็จเร็ว
 เจ้าจอมมารดาพร้อม

เจ้าจอมมารดาพร้อม พระสนมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นธิดาพระยา
 พิษณุโลกาธิปัตย์ (บัว) และขรัวยายกลั่น ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๑

ทิพย์ยา อรรถวิสุทธิกุล

● หมั่นรักษากายวาจาใจให้บริสุทธิ์ ๑
เจ้าจอมมารดาวาด

เจ้าจอมมารดาวาด พระสนมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นธิดานายเสถียร-
รักษา (เที่ยง) เชื้อสายรามัญกับพระนมปริก พระนมเอกในรัชกาลที่ ๕ เป็นมารดา เกิดเมื่อวันที่ ๗
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๒ ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ อายุ ๕๙ ปี

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

๑ วิไลยทวงเคยกินน้ำตำธารไหนย่อมกินอยู่ในตำธารนั้น
ถ้าคนใจเย็นเช่นทวงก็ควรนับว่าเป็นคนดีได้ ๗
เจ้าจอมมารดาจัน

เจ้าจอมมารดาจัน เจ้าจอมมารดาจันท์ พระสนมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เป็นธิดาพระยาราชสัมภารากร (เทศ) กับขรัวยายอ่ำ เกิดเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๕
ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

๐ ทรงคุณอันใหญ่ถ้น

คือบิดมารดรอัน

อาจารย์ที่ท่านสรร

ทรงเดชผู้เป็นเจ้า

๐ ทั้งนี้คุณใหญ่ล้ำ

ควรคิดทุกเวลา

จึงจักวัฒนา

สรรพลึงอุบัติแผ้ว

อนันต์ ยิงนา

เกิดเกล้า

ถอนถ้ง ดนแฮ

พิภพพื้นบัถัพ

เหลื่อตรา

อย่าแคว้ว

เจริญย้ง ยศแฮ

เลื่อมถ้นมลายสุญ

เจ้าจอมมารดาทิพเกสร

เจ้าจอมมารดาทิพเกสร พระสนมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นธิดาเจ้าน้อย
มหาพรหม ณ เชียงใหม่ และเจ้าอุบลวรรณา ณ เชียงใหม่ ถึงแก่อสัญกรรมวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๕๐

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

๑ ความอายเป็นเครื่องประดับสำหรับผู้หญิง เจ้าจอมมารดาอ่อน

เจ้าจอมมารดาอ่อน พระสนมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นธิดาเจ้าพระยา
สุรพันธุ์พิสุทธ (เทศ บุนนาค) กับท่านผู้หญิงอู่ เกิดเมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๐ ถึงแก่
อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๒

ทิพย์ยา อรรถวิสุทธิกุล

- ๑ เกิดมาเป็นมนุษย์ ถ้ามีปัญญาวิชาความรู้คงจะคุ้มตัวได้
เจ้าจอมมารดาวังษ์

เจ้าจอมมารดาวังษ์ พระสนมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นธิดาพระยาอรรค-
ราชนารถกิติ (เนตร เนตรายน) กับขรัวยายอรุณ

ทิพย์ อรรถวิสุทธิกุล

๑ จะทำการสิ่งใดต้องประพฤติตามความสุจริตทั้งกายวาจาใจ
จึงจะมีความเจริญก้าวหน้า

เจ้าจอมมารดาเข้ม

เจ้าจอมมารดาเข้ม พระสนมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นธิดาพระยา
มหาอำมาตยาธิบดี (จีน กัลยาณมิตร) กับท่านผู้หญิงจับ (สกุลเดิม ไกรฤกษ์) เกิดเมื่อวันที่ ๕
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๙ ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๒

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

● ความดีจะมีกเพราะประเพณี
กายคนแลผลจะนฤไทย

สุขวิตวใจ
แลประสมเกษมสถานต์
ดวงประภา

ดวงประภา พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดวงประภา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดามาลัย เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๓๘๑
สิ้นพระชนม์วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๘ พระชันษา ๕๗ ปี

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

๑ ความสัจวิเศษยิ่ง
บอกน้จะช้

ทวิถึงกระัญญ
มิประเลิฐเลมอเหมือน
สุดาสวรรค

สุดาสวรรค พระเจ้าราชวรวงค์เธอ พระองค์เจ้าสุดาสวรรค พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดามาลัย เมื่อวันพุธที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๓ สิ้นพระชนม์วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ พระชันษา ๗๓ ปี

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

๑ จัดหาลงแลโลกา
นิราศโทษนิรันดร์ท่า

สดับปาละอายกรรม
บุคคลเพื่อสถาพร
วงจันทร์

วงจันทร์ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวงจันทร์ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าคุณจอมมารดาเอม เมื่อวันอังคารที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๙๓ สิ้นพระชนม์ วันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕ พระชันษา ๖๗ ปี

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

๐ จะปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ ^{คุณ}ท่าน คือประพฤติ
^{คุณ}ท่าน คือความกตัญญูรู้คุณท่าน มีสติรักษาใจกาย
 ให้มีหิริโอตตัปปะเท่านั้น ก็ได้รับความสุขอยู่เสมอกาล
 เฉดโถม

ฉดโถม พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าฉดโถม พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาสีดา เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์วันที่
 ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ พระชันษา ๙๐ ปี

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

● มนุษย์รู้ตัวแล้ว
 ภายกับวาจาตน
 ประพฤติอย่างนี้ดล
 ถือนาคดพร้อม

เทพผล
 จิตรน้อม
 ความสุข ยิ่งแยะ
 อักทั้งสยักาล
 ประโลมโลกย์

ประโลมโลกย์ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประโลมโลก พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาแก้ว เมื่อวันเสาร์ที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๓ พระชันษา ๔๕ ปี

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

● รักษาความซื่อสัตย์มั่นคง ไม่กล่าวเท็จ โดย
ประพฤติได้ยั่งยืนอย่างนี้ เป็นความดีอย่างหนึ่ง
ย่อมเป็นที่สรรเสริญทั่วกันทุกภาษา ๖
โคกต่าง

โคกต่าง พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโคกต่าง พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า
เจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาหงส์ เมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์
วันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ พระชันษา ๓๒ ปี

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

๐ ความเจริญระยงยั้ง
จิตรตั้งดังตราฐู

ก็เพวระถึงกระจำญณ
หนึ่งการช่วยย้าหัวพัน
พิมพ์ศรสร้อย

พิมพ์ศรสร้อย พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพิมพ์ศรสร้อย พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาวันดี เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์ วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชันษา ๗๐ ปี

ทิพยา อรรถวิสุทธิกุล

ดรรัชนี้

ดร.รชนี

ก	หน้า		หน้า
กนกวรรณ	๒๖๘	เจริญผลพูนสวัสดิ์	๑๑๑
กรรเจียก, หม่อมเจ้า	๒๕๕	เจริญราชไมตรี, พระยา	๑๗๑
กาญจนากร	๒๗๔		
กาญจโนภาสรัศมี	๑๙๘	ฉ	
กาวิน, ปี	๖๕	เจ็ดโถม	๓๑๐
กำจัดไพรินทร์, หลวง	๑๐๔	เฉลิมลักษณะวงษ์	๒๒๑
เกษมศรีศุภโยค	๔๖	ไฉน, หม่อมราชวงษ์	๑๓๑
เกสร, เจ้าจอมมารดา	๒๙๙		
เกียรติ, พระยา	๒๒๙	ช	
ไกรกริธา, หลวง	๑๕๙	ชลภูมิพานิช, หลวง	๒๐๙
		ชลยุทธโยธินทร์, พระ	๑๔๕
ข		ช่วง มหาดเล็ก, นาย	๒๔๘
ขจรจรัสวงษ์	๖๖	ชำนาญทั่วด้าว, จำ	๒๕๐
เขมงส์ตริยารุธ, จำ	๑๔๔	เข้ม, เจ้าจอมมารดา	๓๐๖
แซไขดวง	๒๗๖	โชฎิกราชเศรษฐี, พระยา	๘๒
ขาว, หม่อมเจ้า	๖๑	โชนเชิดประทีปใน, จำ	๑๗๐
		ไชยภูษา, จมื่น	๑๙๒
จ		ไชยยศสมบัติ, พระยา	๙๓
จงรักต้องค์ขวา, จมื่น	๙๒	ไชยวิจิต, พระยา	๑๐๗
จงรักษาองค์ซ้าย, จมื่น	๙๐	ไชยสุรินทร์, พระยา	๑๐๖
จร, นายร้อยโท นาย	๒๕๑	ไ้ย้นตมวงคล	๕๗
จรูญโรจเรืองศรี	๗๙	ไ้ยยานุชิต	๒๓
จัน, เจ้าจอมมารดา	๓๐๒	ไ้ยยาภรณ์, จมื่น	๘๗
จันทรทัตจุธาธาร	๕๑		
จันทรสาธัถวาร	๒๘๗	ด-ด	
จาดุรนต์	๓๗	ดรุณรักษา, พระ	๑๑๓
จำแสนบดี, พระยา	๑๖๙	ดวงประภา	๓๐๗
จำนงนิเวศกิจ, หลวง	๒๒๗	ดำรงราชานุภาพ	๒๑
จิตร, หม่อมราชวงษ์	๒๓๘	ดำรงรามฤทธิ์, หม่อม	๑๖๑
จินดาจักรรัตน, พระ	๑๐๒	โต	๑๖๓
จุธารัตนราชกุมารี	๒๙๒		
จุฬาลงกรณ์	๑๙	ท	
เจ็ก, หม่อมเจ้า	๑๐๘	ทรงศักดิ์, หลวง	๑๓๕

ทรงสุรเดช, หลวง	๑๐๙
ทศทิศภาณุเดช, หม่อม	๗๗
ทับทิม, เจ้าจอมมารดา	๒๙๘
ทัศน	๑๘๗
ทิพเกษร, เจ้าจอมมารดา	๓๐๓
เทพภักดี, หลวง	๒๒๘
เทเวศวรโวโรประการ	๕๐
โทรเลขธรรมาธิบดี, พระ	๑๕๒

น

นครเขตรเกษมศรี, ชุน	๑๘๔
นครไทรพิเนท, หลวง	๑๑๒
นภาพรประภา	๒๗๗
นรนาถ, พระ	๑๑๔
นรรัตน์ราชมานิต, พระยา	๖๔
นราธิบาล, ชุน	๑๘๖
นรินทรราชเสนี, พระยา	๑๘๘
นริศรานุวัดติวงศ์	๕๔
นเรศวรฤทธิ์	๓๙
นฤบาลมุขมัตย	๑๘๒
นันทวัน	๑๖๒
นายจ่าย	๑๖๐
นายจำรง	๗๒
นายจำเรศ	๑๕๔
นายจำนงราชกิจ	๒๓๔
นายพิจารณาสรพกิจ	๒๐๑
นายรองขัน	๑๗๗
นายรองบำรุงราชบทมลาย	๒๕๘
นายราชภัณฑภักดี	๑๖๗
นายเล่ห์อาวุธ	๑๗๖
นายสนองราชบรรหาร	๑๑๕
นายเสนองานประภา	๑๘๙
นาริรัตน์	๒๗๒
นิพัทธ์ราชกิจ, ชุน	๑๘๕
นิลวรรณ	๗๐

บ

บดีนทร์ไพศาลโสภณ, กรมขุน	๘๙
บรรจบเบญจมา	๒๗๓
บรรหารอดดคติ, หลวง	๒๒๓
บริคุตวรภักดี, หลวง	๒๔๔
บริบูรณ์โกษากร, พระ	๒๐๘
บริรักษ์จตุรงค์, หลวง	๑๖๖
บริรักษ์ราชา, พระยา	๒๒๐
บวรราชบุรี, พระ	๒๐๕
บันทรวรรณโรภาส	๒๙๕
บัว, นายร้อยตรี นาย	๒๔๓
ปิเอตริศภัทรายุวดี	๒๙๖
บุตรี	๒๙๗
บุษบันบัวผัน	๒๗๕

ป

ปฏิบัติราชประสงค์, หลวง	๕๙
ปรภากร, หม่อมเจ้า	๒๘
ประจักษ์ศิลปาคม	๔๓
ประดิษฐาสาร	๒๘๑
ประพาศมนเทียร	๘๘
ประพาฬศรี	๒๗๙
ประไพศรีสอาด	๒๘๓
ประภัตร	๒๖๕
ประมอนประมานพล, พระ	๒๑๐
ประโลมโลกย์	๓๑๑
ประวิช, หม่อมเจ้า	๑๗๓
ประสานศรีใส	๒๗๘
ประสิทธิศุภการ, พระยา	๑๓๗
ปรีดา	๑๑๐
ปรีดา, นายร้อยเอก หม่อมเจ้า	๑๑๘
ปฤษฎางค์	๑๑๙
ปุย, นายร้อยเอก นาย	๑๒๓
ปลั่ง, นายร้อยตรี นาย	๒๔๕
เปล่ง, นาย	๒๒๕

ผ		ภาสกรวงษ์	๒๗
ผดุงศุลกกาฏตย, พระ	๑๘๓	ภิรมย์ราชา, พระ	๑๘๐
ผดุงสีตลาอาศน์, ขุน	๒๔๑	ภูเรศธำรงศักดิ์, กรมหมื่น	๔๒
พ		ม	
พรหมบริรักษ์, พระ	๘๔	มณฑีรบาล, พระยา	๑๙๖
พรหมมุนี, พระ	๓๒	มนตรีพจนกิจ, พระ	๑๙๐
พรหมวรานุรักษ์	๔๔	มหาดเล็ก, จมื่น	๒๕๒
พรหมสุรินทร์, พระ	๑๖๕	มหามนตรี, พระยา	๘๖
พร้อม, เจ้าจอมมารดา	๓๐๐	มหาวชิรุณหิศ	๒๐
พระกิตติสารมุนี	๓๔	มหินธร์ศักดิ์ธำรง, เจ้าพระยา	๒๒๖
พระเมธาธรรมรศ	๓๕		
พระราชพงษ์ปวิพัทธ์, หม่อมราชวงศ์	๓๓	ย	
พระอริยมุนี	๓๖	เยาวมาลย์นฤมล	๒๘๘
พระอรุณนิภาคุณากร, พระองค์เจ้า	๓๑	แย้ม, นาย	๑๙๔
พลเทพ, เจ้าพระยา	๑๗๕	โยธาเชื่อนขันธ, พระยา	๒๐๓
พวงสร้อยสอาง	๒๘๒	โยธาบริบาล, หลวง	๑๔๖
พิชิตปรีชากร, กรมหลวง	๔๐		
พิน, นายร้อยเอก นาย	๑๒๖	ร	
พิเดชสงคราม, พระ	๒๐๖	ระเบียบ, หม่อมเจ้า	๒๓๒
พินิจวิเทศกัณฑ์, หลวง	๒๑๘	รัตนโกษา, พระ	๑๐๑
พิพัฒโกษา, พระยา	๑๒๐	รัตนบดินทร์, เจ้าพระยา	๘๑
พิพิธภักดี, หลวง	๑๕๘	ราชนรารักษ์, หลวง	๑๓๐
พิพิธโกไศสวรย์, พระยา	๖๘	ราชนาคา, จมื่น	๑๗๒
พิมพ์ศรสร้อย	๓๑๓	ราชประสิทธิ์, พระยา	๖๗
พิศาลบรรศักดิ์, กรมหมื่น	๑๔๐	ราชพงษ์านุรักษ์, พระยา	๑๖๔
เพชรชฎา, พระยา	๑๔๑	ราชพินิจจัย, พระ	๑๙๓
เพชรพิไชย, พระยา	๑๐๐	ราชวรานุกุล, พระยา	๒๕๔
เพิ่ม, หม่อมเจ้า	๕๘	ราชวรินทร์, พระ	๖๐
ไพบูลย์สมบัติ, พระยา	๒๑๙	ราชศักดิ์สโมสร	๔๕
		ราชานุบาล, จมื่น	๒๑๒
ภ		ราชานุประดิษฐ์, พระยา	๒๑๖
ภักดีภูบาล, พระยา	๒๑๗	ราชามาตย์, จมื่น	๒๑๔
ภักตรพิมลพรรณ	๒๖๖	ราชายสาธก, หลวง	๑๕๖
ภาณุรังษี	๓๘	ราโชไทย, หม่อม	๒๕๗

ราชโอรสธิดาธิปัตย์, พระยา	๒๕๓	ศรีสุนทรโวหาร, พระยา	๑๖๘
รามรักษา, หลวง	๒๑๓	ศรีเสนา, พระ	๑๗๙
ร่ำบานประจามิตร, หลวง	๑๒๘	ศรีเสาวภาคย์	๒๔
		ศิริรัชสังกาศ, กรมหมื่น	๔๗
ว		ศิลปสาตรา, หลวง	๑๐๓
วงจันทร์	๓๐๙	โคกส่าง	๓๑๒
วงศ์, เจ้าจอมมารดา	๓๐๕		
วชิรญาณวโรรส, กรมหมื่น	๓๐	ส	
วรการโกศล, ขุน	๒๓๙	สถลรัถยาธิบาล, พระ	๑๕๑
วรเดชศักดิ์อาวุธ, นายพันเอก พระ	๖๙	สถิตยธำรงสวัสดิ์	๒๕
วรพจน์โกไคย, พระ	๒๓๕	สนิท, หม่อมราชวงศ์	๒๐๐
วรภัณฑ์พลากร, พระ	๙๙	สมบัติยาธิบาล, พระยา	๑๑๖
วรวรรณากร	๕๒	สมมตอมรพันธุ์	๒๒
วระลักษณาวดี	๒๙๐	สมุทบุรานุรักษ์, พระยา	๗๖
วัชรินทร์, หม่อมเจ้า	๑๕๓	สมุหพิมาณ, จมื่น	๑๕๗
วัฒนา, หม่อมเจ้า	๗๘	สโมสรรพการ, หลวง	๗๔
วัฒนานุกงษ์	๕๕	สรชาญพลไกร, ขุน	๑๒๒
วณัฎฐ์รัตนกัญญา	๒๗๐	สรรพเพรชกิติ	๖๒
वाद, เจ้าจอมมารดา	๓๐๑	สรรพสาตรศุภกิจ	๔๘
วาทีบุตรเทศ, หลวง	๗๕	สรรพสิทธิประสงค์	๔๙
วิจารณ์อาวุธ, พระ	๑๘๑	สรวิเสศเดชาวุธ, หลวง	๑๔๘
วิจิตรไชยศักดิ์อาวุธ, จมื่น	๙๗	สรภักย์สุภดิการ, จมื่น	๘๐
วิจิตสรสาตรา, หลวง	๑๒๗	สวัสดิ์ดิโนเรศ, หลวง	๑๔๒
วิไลยวโรบล	๑๙๗	สวัสดิ์ดิโนเรศ, พระยา	๙๔
วิสูตรโกษา, พระยา	๒๐๔	สวัสดิ์ดิโนเรศ	๕๖
วุฒิการบดี, พระยา	๒๑๕	สว่างวัฒนา	๒๖๑
		สวาศ, หม่อมเจ้า	๒๒๔
ศ		สาทรราชายุตต์, หลวง	๑๙๑
ศรียาพสมุท, พระ	๒๑๑	สายสวัสดิ์กรม	๒๘๕
ศรีธรรมราช, พระยา	๑๓๖	สารภักดิ์วิสุทธิ, หลวง	๒๔๐
ศรีนาถ	๒๖๗	สำเร็จ, หม่อมราชวงศ์	๒๓๓
ศรีวิไลลักษณ์	๒๘๙	สิริไวยวรณย์, พระยา	๑๙๙
ศรีสรรัช, เจ้าหมื่น	๙๕	สีหราชเดโช	๗๑
ศรีสรราชกิติ, พระยา	๑๔๗	สุขุมลมารศรี	๒๖๓
ศรีสิงหเทพ, พระยา	๒๖	สุดาสุวรรณ	๓๐๘

สุทธาทิพยรัตน์	๒๘๖
สุธรรมไมตรี, พระ	๑๓๓
สุนทรบุรี, พระยา	๑๐๕
สุนทรสงคราม, พระยา	๙๑
สุรยุทธโยธาทาณ, หลวง	๙๘
สุรฤทธิพดุมไกร, จมื่น	๗๓
สุรินทรภาไชย, พระยา	๑๗๘
สุรินทรมาตย์, พระ	๑๔๙
สุริยภักดี, พระ	๑๕๕
สุวภักตรวิไลยพรรณ	๒๙๓
สุจริตวิณัจฉ, พระ	๒๐๒
เสนากัณฑ์, หลวง	๒๓๗
เสนินฤเบศร, พระ	๒๓๐
เสาวภาคย์พรรณ	๒๘๐
เสาวภาพ้องศรี	๒๖๒
โสณบัณฑิตย์	๕๓
โสมวาระดี	๒๖๔

ห

หนู, นาย	๒๔๗
หลวงเดชนายเวร	๒๕๖
หลวงนายสิทธิ	๑๒๑
หลวงฤทธินายเวร	๑๓๙
หลวงศักดิ์นายเวร	๙๖
หัตถสารศุภกิจ, หลวง	๒๔๖
ห้าวยุทธการ, จำ	๒๐๗

อ

อดิศรอุดมเดช	๔๑
อนุชิตชาณไชย, พระยา	๘๕
อนุรักษราชมนเฑียร, พระยา	๑๔๓
อภัยพิจารณ์, หลวง	๒๓๖
อภัยรณฤทธิ, พระยา	๑๓๒
อระไทยเทพกัญญา	๒๗๑
อรพินท์เพณูภาค	๒๙๔
อรรคราชนารถภักดี, พระยา	๑๓๘
อรสมพลาภิบาล, พระ	๑๑๗
อรุณวดี	๒๖๙
อลังการ	๘๓
อ่อน, เจ้าจอมมารดา	๓๐๔
อังกะนิศรพลารักษ์, พระ	๖๓
อจรรพรัตน์รัชกัญญา	๒๙๑
อัมฤงคตติศรัทธา, พระ	๒๒๒
อาจอัคนิกร, ขุน	๒๔๒
อำนางนรงค์ราณ, หลวง	๑๒๔
อำนางสุรเสนี, หลวง	๑๕๐
อินทรโกษา, หลวง	๑๗๔
อินทรเทพ, พระ	๑๓๔
อินทมนตรี, หลวง	๒๙
อินทราธิบาล, พระ	๑๒๙
อิน, นายร้อยเอก นาย	๑๒๕
อิศรานุภาพ, พระยา	๑๙๕
อุทัยเทพธน, พระ	๒๓๑
อุบลรัตน์นารีนาค	๒๘๔
อุปกิตสารบรรณ, หลวง	๒๔๙

ภาคผนวก

มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

ประวัติความเป็นมา

เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ อันเป็นมงคลโรกาสน์ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม-ราชกุมารีทรงรับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาจารึกภาษาตะวันออก) จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ธนากรไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) โดยความร่วมมือของนักศึกษาและอาจารย์จาก มหาวิทยาลัยศิลปากรได้จัดพิมพ์หนังสือรวมพระฉายาลักษณ์จำหน่าย นำเงินรายได้ทูลเกล้าฯ ถวายเป็นกองทุนเริ่มแรกสำหรับเก็บดอกผล เพื่อพระราชทานเป็นทุนการศึกษาแก่เยาวชนผู้ขัดสนตามพระราชอัธยาศัย ซึ่งได้พระกรุณาพระราชทานชื่อทุนว่า “ทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา”

ต่อมาได้มีผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคสมทบเพิ่มขึ้น เห็นควรขยายโครงการทุนพระราชทานเพื่อการศึกษา ให้มั่นคงกว้างขวางขึ้น จึงดำเนินการจดทะเบียนเงินกองทุนดังกล่าวขึ้นเป็นมูลนิธิ และได้รับพระราชานุญาต ให้ใช้ชื่อว่า “มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา” ตามชื่อทุนเดิมที่ได้รับพระราชทานแล้ว ทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับเป็นองค์อุปถัมภ์ของมูลนิธิ ด้วย

มูลนิธิ ได้เริ่มให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาทุกระดับที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ตั้งแต่ประถมศึกษา ถึงระดับอุดมศึกษา โดยเริ่มให้ทุนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ จนถึงปัจจุบัน ได้ให้ทุนการศึกษาไปแล้วเป็นจำนวนมาก

กองทุนมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา มีรายได้จากการบริจาคและจากการจัดพิมพ์พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่างๆ นอกจากนี้มูลนิธิ ได้จัดทำและจัดพิมพ์นิตยสารต่างๆออกเผยแพร่ เช่น นิตยสารวรรณคดีไทยและนิตยสารพระมหากษัตริย์ไทย เป็นต้น

พระนามและรายนามคณะกรรมการ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

องค์อุปถัมภ์มูลนิธิฯ

ท่านผู้หญิงมนัสสินิตย์ วณิกกุล

ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

ท่านผู้หญิงนราวดี ชัยเชณียน

ประธานกรรมการ

นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์

รองประธานกรรมการ

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร

กรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร. คุณหญิงสุมณฑา พรหมบุญ

กรรมการ

คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา

กรรมการ

นายเดโช สนวนานนท์

กรรมการ

ดร.สุวัฒน์ เงินน้ำ

กรรมการ

นายสมศักดิ์ วิราพร

กรรมการ

นายทรงฤทธิ์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต

กรรมการ

ดร.สมเกียรติ ชอบผล

กรรมการ

นางโฉมฉาย เหล่าสุนทร

กรรมการและเหรัญญิก

นางวัลลียา ปังศรีวงศ์

กรรมการและผู้ช่วยเหรัญญิก

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ

กรรมการและเลขานุการ

นายสุพจน์ จิตสุทธิญาณ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรัสสา คชาชีวะ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คุณชวลี อมาตยกุล

กรรมการกิตติมศักดิ์

นางชฎานุตร์ อินทุตม

กรรมการกิตติมศักดิ์

นางสาวอรวรรณ แยมพลา

กรรมการกิตติมศักดิ์

ดร.อมิชัย จันทระเสน

ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย

องค์ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ที่ปรึกษา

ท่านผู้หญิงนราวดี ชัยเจริญ

คณะผู้จัดทำ

บรรณาธิการที่ปรึกษา

พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวรัญญ์ เกษมศรี
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ
นางโสมสุตา ลียะวณิช

คณะบรรณาธิการ

นางวิลาวัณย์ ทรัพย์พันแสน
นางวงจันทร์ รอดจัน
นางสาวเนาวรัตน์ ปัญญางาม
นางสาววาสนา งามดวงใจ
นางอัจฉรา จารุวรรณ

นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ
นางสาวรัชนี ทรัพย์วิจิตร
นางจุฑามาศ ศิริพรวัฒนกุล
นางสาวทิพย์ อรรถวิสุทธิกุล

เจ้าหน้าที่วิชาการประจำโครงการ

นางสาวอัฐิญา ไชยศรี

